

Rättsfallssamlingen

TRIBUNALENS DOM (tredje avdelningen)

den 11 juli 2014*

”Konkurrens — Konkurrensbegränsande samverkan — Marknaden för paraffinvax — Marknaden för råparaffin — Beslut i vilket en överträdelse av artikel 81 EG konstateras — Fastställande av priser och uppdelning av marknader — Moderbolagets ansvar för överträdelser av konkurrensreglerna som begåtts av dess dotterbolag och ett gemensamt företag som delvis ägs av moderbolaget — Moderbolagets avgörande inflytande — Presumtion beträffande helägda dotterbolag — Företagssuccession — Proportionalitet — Likabehandling — 2006 års riktlinjer för beräkning av böter — Försvårande omständigheter — Ledande roll — Tak för böterna — Obegränsad behörighet”

I mål T-541/08,

Sasol, Rosebank (Sydafrika),

Sasol Holding in Germany GmbH, Hamburg (Tyskland),

Sasol Wax International AG, Hamburg,

Sasol Wax GmbH, Hamburg,

företrädna av advokaterna W. Bosch, U. Denzel, och C. von Köckritz,

sökande,

mot

Europeiska kommissionen, företrädd av F. Castillo de la Torre och R. Sauer, båda i egenskap av ombud, biträdda av advokaten M. Gray,

svarande,

angående en talan om, i första hand, partiell ogiltigförklaring av kommissionens beslut K(2008) 5476 slutlig av den 1 oktober 2008 om ett förfarande enligt artikel 81 [EG] och artikel 53 i EES-avtalet (ärende COMP/C.39181 – Ljusmassa) och, i andra hand, upphävande av eller nedsättning av de böter som ålagts sökandena,

meddelar

TRIBUNALEN (tredje avdelningen),

sammansatt av ordföranden O. Czúcz (referent), samt domarna I. Labucka och D. Gratsias,

justitiesekreterare: handläggaren N. Rosner,

* Rättegångsspråk: engelska.

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 3 juli 2013,
följande

Dom

Bakgrund till tvisten

1. Administrativt förfarande och antagande av det angripna beslutet

- 1 Europeiska gemenskapernas kommission konstaterade, genom beslut K(2008) 5476 slutlig av den 1 oktober 2008 om ett förfarande enligt artikel 81 [EG] och artikel 53 i EES-avtalet (ärende COMP/39.181 – Ljusmassa) (nedan kallat det angripna beslutet), att sökandena, Sasol Wax GmbH, Sasol Wax International AG, Sasol Holding in Germany GmbH och Sasol (nedan kallat Sasol Ltd) (nedan tillsammans kallade Sasol) tillsammans med andra bolag hade åsidosatt artikel 81.1 EG och artikel 53.1 i EES-avtalet, genom att delta i en kartell på marknaden för paraffinvax inom EES och den tyska marknaden för råparaffin.
- 2 Det angripna beslutet riktade sig till Sasol och följande företag: ENI SpA, Esso Deutschland GmbH, Esso Société anonyme française, ExxonMobil Petroleum and Chemical BVBA och Exxon Mobil Corp. (nedan tillsammans kallade ExxonMobil), H&R ChemPharm GmbH, H&R Wax Company Vertrieb GmbH och Hansen & Rosenthal KG (nedan tillsammans kallade H&R), Tudapetrol Mineralölerzeugnisse Nils Hansen KG, MOL Nyrt., Repsol YPF Lubricantes y Especialidades SA, Repsol Petróleo SA och Repsol YPF SA (nedan tillsammans kallade Repsol), Shell Deutschland Oil GmbH, Shell Deutschland Schmierstoff GmbH, Deutsche Shell GmbH, Shell International Petroleum Company Ltd, The Shell Petroleum Company Ltd, Shell Petroleum NV och The Shell Transport and Trading Company Ltd (nedan tillsammans kallade Shell), RWE Dea AG och RWE AG (nedan tillsammans kallade RWE) samt Total SA och Total France SA (nedan tillsammans kallade Total) (skäl 1 i det angripna beslutet).
- 3 Paraffinvax utvinns ur råolja i raffinaderier. Det används för tillverkning av olika produkter, till exempel stearinljus, kemikalier, däck och fordonsrelaterade produkter, och används också i gummi-, förpacknings-, lim- och tuggummiindustrin (skäl 4 i det angripna beslutet).
- 4 Råparaffin är den råvara som behövs för tillverkning av paraffinvax. Det tillverkas i raffinaderier som en biprodukt vid produktion av basoljor från råolja. Det säljs också till slutkunder, exempelvis till tillverkare av spånskivor (skäl 5 i det angripna beslutet).
- 5 Kommissionen inledde sin undersökning efter det att Shell Deutschland Schmierstoff, genom skrivelse av den 17 mars 2005, informerat den om att det förelåg en konkurrensbegränsande samverkan och ingett en ansökan om immunitet med stöd av kommissionens meddelande om immunitet mot böter och nedsättning av böter i kartellärenden (EGT C 45, 2002, s. 3) (nedan kallat 2002 års meddelande om samarbete) (skäl 72 i det angripna beslutet).
- 6 Den 28 och den 29 april 2005 genomförde kommissionen, med tillämpning av artikel 20.4 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 [EG] och 82 [EG] (EGT L 1, 2003, s. 1), inspektioner på plats hos H&R/Tudapetrol, ENI och MOL samt i lokaler som tillhörde bolagen i koncernerna Sasol, ExxonMobil, Repsol och Total (skäl 75 i det angripna beslutet).

- 7 Mellan den 25 och den 29 maj 2007 riktade kommissionen ett meddelande om invändningar till vart och ett av de företag som nämns ovan i punkt 2, således även till sökandena (skäl 85 i det angripna beslutet). I skrivelse av den 13 augusti 2007 besvarade Sasol Wax och Sasol Wax International tillsammans meddelandet om invändningar. I skrivelse samma dag besvarade även Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd tillsammans meddelandet om invändningar.
- 8 Den 10 och den 11 december 2007 genomförde kommissionen ett muntligt hörande i vilket sökandena deltog (skäl 91 i det angripna beslutet).
- 9 Kommissionen konstaterade i det angripna beslutet, mot bakgrund av de bevis som den förfogade över, att de bolag till vilka beslutet riktade sig, vilka utgjorde majoriteten av tillverkarna av paraffinvax och råparaffin inom EES, hade gjort sig skyldiga till en enda, komplex och fortlöpande överträdelse av artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet inom EES. Överträdelsen bestod av avtal eller samordnade förfaranden avseende fastställande av priser samt utbyte och utlämnande av känslig affärsinformation som berörde paraffinvax (nedan kallad den första delen av överträdelsen). Vad gäller RWE (senare Shell), ExxonMobil, MOL, Repsol, Sasol och Total inbegrep den överträdelse som berörde paraffinvax även uppdelning av kunder eller marknader (nedan kallad den andra delen av överträdelsen). Dessutom avsåg den överträdelse som RWE, ExxonMobil, Sasol och Total hade gjort sig skyldiga till även råparaffin som såldes till slutkunder på den tyska marknaden (nedan kallad den del av överträdelsen som avsåg råparaffin) (skälen 2, 95 och 328 samt artikel 1 i det angripna beslutet).
- 10 Överträdelserna begicks vid de konkurrensbegränsande möten som deltagarna kallade "tekniska möten" eller ibland "Blauer Salon-möten" och vid "möten avseende råparaffin", som särskilt avsåg frågor avseende råparaffin.
- 11 Det bötesbelopp som har ålagts i förevarande fall har beräknats på grundval av riktlinjerna för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 23.2 a i förordning nr 1/2003 (EUT C 210, 2006, s. 2) (nedan kallade 2006 års riktlinjer), vilka var i kraft den dag då meddelandet om invändningar delgavs de bolag som anges ovan i punkt 2.
- 12 Det angripna beslutet innehåller bland annat följande bestämmelser:

"Artikel 1

Följande företag har överträtt artikel 81.1 [EG] och, från och med den 1 januari 1994, artikel 53.1 i EES-avtalet, genom att under de angivna perioderna delta i en fortlöpande överenskommelse och/eller ett samordnat förfarande inom paraffinvaxsektorn på den gemensamma marknaden och från och med den 1 januari 1994 inom EES:

...

Sasol Wax GmbH: 3 september 1992–28 april 2005,

Sasol Wax International AG: 1 maj 1995– 8 april 2005,

Sasol Holding in Germany GmbH: 1 maj 1995–28 april 2005,

Sasol [Ltd]: 1 maj 1995–28 april 2005,

...

För följande företag inbegrep denna överträdelse för de angivna perioderna även råparaffin som såldes till slutkunder på den tyska marknaden:

...

Sasol Wax GmbH: 30 oktober 1997–12 maj 2004.

Sasol Wax International AG: 30 oktober 1997–12 maj 2004,

Sasol Holding in Germany GmbH: 30 oktober 1997–12 maj 2004.

Sasol [Ltd]: 30 oktober 1997–12 maj 2004,

...

Artikel 2

För de överträdelser som anges i artikel 1 åläggs följande böter:

ENI SpA: 29 120 000 euro,

Esso Société anonyme française: 83 588 400 euro,

varav gemensamt och solidariskt ansvarigt med

ExxonMobil Petroleum and Chemical BVBA och Exxon Mobil Corporation för 34 670 400 euro, varav gemensamt och solidariskt ansvariga med Esso Deutschland GmbH för 27 081 600 euro,

Tudapetrol Mineralölerzeugnisse Nils Hansen KG: 12 000 000 euro,

Hansen & Rosenthal KG gemensamt och solidariskt ansvarigt med H&R Wax Company Vertrieb GmbH: 24 000 000 euro,

varav gemensamt och solidariskt ansvarigt med

H&R ChemPharm GmbH för 22 000 000 euro,

MOL Nyrt: 23 700 000 euro,

Repsol YPF Lubricantes y Especialidades SA gemensamt och solidariskt ansvariga med Repsol Petróleo SA och Repsol YPF SA: 19 800 000 euro,

Sasol Wax GmbH: 318 200 000 euro,

varav gemensamt och solidariskt ansvarigt med

Sasol Wax International AG, Sasol Holding in Germany GmbH och Sasol [Ltd] för 250 700 000 euro,

Shell Deutschland Oil GmbH, Shell Deutschland Schmierstoff GmbH, Deutsche Shell GmbH, Shell International Petroleum Company Limited, The Shell Petroleum Company Limited, Shell Petroleum NV och The Shell Transport and Trading Company Limited: 0 euro,

RWE-Dea AG gemensamt och solidariskt ansvarigt med RWE AG: 37 440 000 euro,

Total France SA gemensamt och solidariskt ansvarigt med Total SA: 128 163 000 euro.”

2. Sasol- och Varakoncernens struktur samt det faktum att moderbolagen tillskrivits ansvar i det angripna beslutet

- 13 I skäl 449 i det angripna beslutet angav kommissionen först, i fråga om Sasolkoncernen, vilket bolag som var direkt ansvarigt för överträdelsen. Således fann den att bland de personer som deltog i de tekniska mötena förekom anställda vid bolaget Hans-Otto Schümann GmbH & Co. KG (nedan kallat HOS), och detta sedan överträdelsens början den 3 september 1992 till och med den 30 april 1995. Från den 1 maj 1995 till den 31 december 2002, rörde det sig därefter om Schümann Sasol GmbH & Co. KG, som år 2000 blev Schümann Sasol GmbH (nedan tillsammans kallade Schümann Sasol). Från och med den 1 januari 2003, var Sasol Wax arbetsgivare för ifrågavarande arbetstagare.
- 14 I skäl 452 i det angripna beslutet hölls följaktligen Sasol Wax, som efterträdde HOS och Schümann Sasol, ansvarigt för överträdelsen på grund av dess direkta deltagande i denna under en period som sträckte sig från den 3 september 1992 till den 28 april 2005.
- 15 Kommissionen undersökte också på vilket sätt HOS, Schümann Sasols och Sasol Wax aktieinnehav hade utvecklats med tiden. Den skiljde härvidlag på tre olika perioder (skäl 454 i det angripna beslutet).
- 16 Angående den första perioden vilken löpte från den 3 september 1992 till den 30 april 1995 (nedan kallad Schümann-perioden), konstaterade kommissionen att HOS slutgiltigt kontrollerades av Schümann personligen, genom Vara Holding GmbH & Co. KG (nedan kallat Vara) som var den ende kommanditdelägaren i HOS (skälen 450 och 457 i det angripna beslutet). Schümann hade ett majoritetsinnehav i Varas aktiekapital och de övriga aktieägarna utgjordes av hans familjemedlemmar. Varken Vara eller Schümann hölls ansvariga i det angripna beslutet för den överträdelse som HOS begått.
- 17 Den andra perioden varade från den 1 maj 1995 till den 30 juni 2002 (nedan kallad tiden för det gemensamma företaget). Den 1 maj 1995 förvärvade Sasol Ltd två tredjedelar av HOS. Efter en ombildning övergick HOS till att bli Schümann Sasol och fortsatte att direkt ansvara för överträdelsen. Schümann Sasol var ett dotterbolag som ägdes till 99,9 procent av Schümann Sasol International AG, varav en tredjedel av aktiekapitalet fortfarande innehades av Vara och i sista hand av familjen Schümann. Två tredjedelar av aktiekapitalet i Schümann Sasol International innehades av Sasol Holding in Germany som i sin tur var ett av Sasol Ltd helägt dotterbolag. Kommissionen tillskrev företagen Sasol Wax (i egenskap av efterträdare till Schümann Sasol), Sasol Wax International (i egenskap av efterträdare till Schümann Sasols moderbolag Schümann Sasol International), Sasol Holding in Germany (i egenskap av moderbolag med innehav av två tredjedelar av aktiekapitalet i Schümann Sasol International) och Sasol Ltd (i egenskap av moderbolag till Sasol Holding in Germany) solidariskt ansvar för denna period (skälen 451 och 478 i det angripna beslutet). Kommissionen ansåg nämligen att de tre sistnämnda företagen hade utövat ett avgörande inflytande över Schümann Sasol (punkt 453 i det angripna beslutet). Varken Vara som innehade en tredjedel av aktiekapitalet i Schümann Sasol International eller Varas ägare, familjen Schümann, tillskrevs ansvar för den överträdelse som begåtts av Schümann Sasol som då ägdes av Schümann Sasol International (nedan kallat Schümann Sasol International eller det gemensamma företaget), det vill säga det bolag som Vara och Sasolkoncernen ägde gemensamt.
- 18 Den tredje perioden varade från den 1 juli 2002 till den 28 april 2005, då överträdelsen upphörde (nedan kallad Sasol-perioden). Den 30 juni 2002 förvärvade Sasolkoncernen den återstående tredjedelen av aktiekapitalet i Schümann Sasol International som fram till dess hade innehafts av Vara. Schümann Sasol som hade döpts om till Sasol Wax, var fortfarande ett dotterbolag till Schümann Sasol International, som i sin tur hade döpts om till Sasol Wax International. Hela aktiekapitalet i Sasol Wax International innehades därefter av Sasol Holding in Germany och i sista hand av Sasol Ltd. Avseende

denna period höll kommissionen de fyra sökandena gemensamt och solidariskt ansvariga för den överträdelse som Sasol Wax begått, eftersom den bedömde att de tre förstnämnda sökandena hade utövat ett avgörande inflytande över Sasol Wax (punkterna 451 och 453 i det angripna beslutet).

Förfarandet och parternas yrkanden

- 19 Sökandena har väckt förevarande talan genom ansökan som inkom till förstainstansrättens kansli den 15 december 2008.
- 20 På grundval av referentens rapport beslutade förstainstansrätten (tredje avdelningen) att inleda det muntliga förfarandet. Den uppmanade parterna att besvara vissa frågor och att inkomma med vissa handlingar såsom en processledande åtgärd i enlighet med artikel 64 i rättegångsreglerna. Parterna efterkom denna anmodan inom utsatt tid.
- 21 Parterna utvecklade sin talan och svarade på tribunalens frågor vid förhandlingen den 3 juli 2013.
- 22 Med hänsyn till det samband som föreligger med de faktiska omständigheterna i mål T-540/08, Esso m.fl. mot kommissionen, T-543/08, RWE och RWE Dea mot kommissionen, T-544/08, Hansen & Rosenthal och H&R Wax Company Vertrieb mot kommissionen, T-548/08, Total mot kommissionen, T-550/08, Tudapetrol mot kommissionen, T-551/08, H&R ChemPharm mot kommissionen, T-558/08, ENI mot kommissionen, T-562/08, Repsol Lubricantes y Especialidades m.fl. mot kommissionen, och T-566/08, Total Raffinage et Marketing mot kommissionen, samt till att de uppkomna rättsliga frågorna liknar varandra och till frågornas svårighetsgrad, beslutade tribunalen att hålla överläggning i förevarande mål först sedan den sista förhandlingen hållits i dessa mål, det vill säga den 3 juli 2013 i förevarande mål.
- 23 Sökandena har i sin ansökan yrkat att tribunalen ska
 - i första hand ogiltigförklara det ifrågasatta beslutet i den del det berör sökandena,
 - i andra hand upphäva de böter som sökandena ålagts i det angripna beslutet eller på ett lämpligt sätt nedsätta dem, och
 - förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna.
- 24 Kommissionen har yrkat att tribunalen ska
 - ogilla talan i dess helhet, inklusive andrahandsyrkandena, och
 - förplikta sökandena att ersätta rättegångskostnaderna.

Rättslig bedömning

- 25 Sökandena har till stöd för sin talan anfört sju grunder. Som första grund har det gjorts gällande att att Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International felaktigt tillskrevs ansvar för den överträdelse som begåtts av Schumann Sasol under tiden för det gemensamma företaget. Den andra grunden avser att Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International felaktigt tillskrevs ansvar för den överträdelse som Sasol Wax begick under Sasol-perioden. Såvitt avser den tredje grunden har sökandena gjort gällande åsidosättande av principen om likabehandling såtillvida att kommissionen inte höll Vera solidariskt ansvarigt för Schumann-perioden och tiden för det gemensamma företaget. Den fjärde grunden bygger på att grundbeloppet för böterna fastställdes på ett felaktigt sätt. Sökandena har som femte grund gjort gällande att den femte grunden avser att Sasols

ledande roll beaktades på ett felaktigt sätt. I den sjätte grunden har sökandena gjort gällande att det är rättsstridigt att taket för böterna inte differentierades i förhållande till överträdelsens olika perioder. Den sjunde grunden rör den rättsstridiga underlåtenheten att bevilja Sasol fullständig immunitet i fråga om vissa delar av böterna.

1. Den första grunden: Huruvida Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International felaktigt tillskrevs ansvar för överträdelsen vad gäller tiden för det gemensamma företaget

- 26 Sökandena anser att kommissionen felaktigt drog slutsatsen att Sasol Ltd ensamt, genom sitt helägda dotterbolag Sasol Holding in Germany, utövade ett avgörande inflytande över Schümann Sasol International och att den felaktigt tillskrev Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International ansvar för tiden för det gemensamma företaget. De organisatoriska, ekonomiska och rättsliga banden mellan Schümann Sasol och de företagen, på vilka kommissionen grundade sig i det angripna beslutet, stöder inte den slutsatsen enligt sökandena.
- 27 Sökandena anser i första hand att det andra moderbolaget, det vill säga Vara, ensamt utövade ett avgörande inflytande över Schümann Sasol International under tiden för det gemensamma företaget. I andra hand anser de att detta avgörande inflytande utövades av de båda moderbolagen gemensamt.
- 28 Kommissionen har genmält att Sasol ålades påföljder för sitt eget ansvar i enlighet med 2006 års riktlinjer. Vidare följer det av fast rättspraxis att kommissionen inte är skyldig att motivera den omständigheten att den inte antagit något beslut om överträdelser som riktats till tredje part och att ett företag inte kan invända mot att det påförts böter med motiveringen att ett annat företag har sluppit böter.

Inledande synpunkter

- 29 Vad beträffar ett moderbolags solidariska ansvar för sitt dotterbolags beteende eller beteendet hos ett gemensamt företag som ägs av moderbolaget, erinrar tribunalen om att den omständigheten att ett dotterbolag eller ett gemensamt företag är en fristående juridisk person inte räcker för att det ska kunna uteslutas att moderbolaget kan hållas ansvarigt för dess beteende (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 14 juli 1972 i mål 48/69, Imperial Chemical Industries mot kommissionen, REG 1972, s. 619, punkt 132; svensk specialutgåva, volym 2, s. I-25).
- 30 Europeiska unionens konkurrensrätt avser nämligen verksamheten i företag, och begreppet företag omfattar varje enhet som bedriver ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens juridiska form och oavsett hur den finansieras (se domstolens dom av den 10 september 2009 i mål C-97/08 P, Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, REG 2009, s. I-8237, punkt 54, och tribunalens dom av den 13 juli 2011 i de förenade målen T-141/07, T-142/07, T-145/07 och T-146/07, General Technic-Otis m.fl. mot kommissionen, REU 2011, s. II-4977, punkt 53).
- 31 Unionsdomstolen har även preciserat att begreppet företag i detta sammanhang ska förstås som en ekonomisk enhet, även om enheten i juridisk mening består av flera fysiska eller juridiska personer (se domstolens dom av den 12 juni 1984 i mål 170/83, Hydrotherm Gerätebau, REG 1984, s. 2999, punkt 11, domen i det ovan i punkt 30 nämnda målet Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, punkt 55 och där angiven rättspraxis, samt förstainstansrättens dom av den 29 juni 2000 i mål T-234/95, DSG mot kommissionen, REG 2000, s. II-2603, punkt 124). Domstolen har således framhållit att det faktum att två bolag formellt är skilda åt på grund av att de är fristående juridiska personer inte är avgörande vid tillämpningen av konkurrensreglerna. Det betydelsefulla är huruvida de ska anses uppträda som en enhet på marknaden. Det kan således vara nödvändigt att avgöra huruvida två företag som är olika juridiska personer utgör eller hör till ett och samma företag eller ekonomiska enhet och har ett enhetligt beteende på marknaden (domen i det ovan i punkt 29 nämnda målet Imperial Chemical

Industries mot kommissionen, punkt 140, förstainstansrättens dom av den 15 september 2005 i mål T-325/01, DaimlerChrysler mot kommissionen, REG 2005, s. II-3319, punkt 85, och domen i de ovan i punkt 30 nämnda förenade målen General Technic-Otis m.fl. mot kommissionen, punkt 54).

- 32 Då en sådan ekonomisk enhet har överträtt konkurrensreglerna ska den, enligt principen om personligt ansvar, ansvara för överträdelsen (se domen i det ovan i punkt 30 nämnda målet Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, punkt 56, och domen i de ovan i punkt 30 nämnda förenade målen General Technic-Otis m.fl. mot kommissionen, punkt 55).
- 33 Ett dotterbolags beteende kan tillskrivas moderbolaget, på grund av att båda tillhör samma företag, när dotterbolaget inte självständigt bestämmer sitt beteende på marknaden, eftersom moderbolaget utövar ett avgörande inflytande, särskilt med hänsyn till de ekonomiska, organisatoriska och rättsliga banden mellan dessa två juridiska enheter (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 30 nämnda målet Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, punkt 58 och förstainstansrättens dom av den 20 mars 2002 i mål T-9/99, HFB m.fl. mot kommissionen, REG 2002, s. II-1487, punkt 527).
- 34 Moderbolaget utövar ett avgörande inflytande över dotterbolagets beteende på marknaden bland annat när dotterbolaget i huvudsak tillämpar instruktioner som det får av moderbolaget (domstolens dom i det ovan i punkt 29 nämnda målet Imperial Chemical Industries mot kommissionen, punkterna 133, 137 och 138; se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 16 november 2000 i mål C-294/98 P, Metsä-Serla m.fl. mot kommissionen, REG 2000, s. I-10065, punkt 27).
- 35 Moderbolaget utövar ett avgörande inflytande över dotterbolagets beteende på marknaden i princip även när moderbolaget endast har befogenhet att fatta eller godta vissa strategiska affärsbeslut, i förekommande fall genom företrädare i dotterbolagets organ, medan befogenheten att slå fast dotterbolagets affärspolitik i egentlig mening har delegerats till dotterbolagets verkställande ledning som valts av moderbolaget och som representerar och främjar dess affärsintressen (se, för ett liknande resonemang, tribunalens dom av den 9 september 2011 i mål T-25/06, Alliance One International mot kommissionen, REU 2011, s. II-5741, punkterna 138 och 139, fastställd genom domstolens beslut av den 13 december 2012 i mål C-593/11 P, punkt 30).
- 36 När ett dotterbolag och ett moderbolag uppträder som en enhet på marknaden, bland annat i de fall som beskrivits ovan i punkterna 34 och 35 eller genom att det finns andra ekonomiska, organisatoriska och rättsliga band mellan dem, ingår de i samma ekonomiska enhet och utgör följaktligen ett och samma företag enligt den rättspraxis som nämnts ovan i punkt 31. Den omständigheten att ett moderbolag och dess dotterbolag utgör ett och samma företag i den mening som avses i artikel 81 EG ger kommissionen möjlighet att tillstålla moderbolaget ett beslut att ålägga böter utan att det behöver fastställas att moderbolaget personligen har deltagit i överträdelsen (domen i det ovan i punkt 30 nämnda målet Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, punkt 59).
- 37 Den rättspraxis som återges ovan i punkterna 29–36 är även tillämplig när ett eller flera moderbolag hålls ansvariga för en överträdelse som begåtts av deras gemensamma företag (domen i de ovan i punkt 30 nämnda förenade målen General Technic-Otis m.fl. mot kommissionen, punkterna 52–56).
- 38 Det är mot bakgrund av dessa regler som tribunalen ska bedöma sökandenas argument och riktigheten i vad som slogs fast i det angripna beslutet med avseende på att sökandena hölls ansvariga för ifrågavarande överträdelse vad gäller Schumann Sasols och dess moderbolag Schumann Sasol Internationals agerande, vilka under den period då de utgjorde ett gemensamt företag, till två tredjedelar innehades av Sasol Holding in Germany och till en tredjedel av Vara.

Det angripna beslutet

39 I det angripna beslutet förkastade kommissionen sökandenas argument som syftade till att visa att Schumann Sasol International faktiskt kontrollerades av Vara under den tid då de utgjorde ett gemensamt företag. Kommissionen grundade i huvudsak den slutsatsen på följande överväganden:

”...

(471) Kommissionen anser att Sasol, genom sitt helägda dotterbolag Sasol Holding in Germany GmbH, utövade ett avgörande inflytande över Schumann Sasol International.

(472) Såsom Sasol har förklarat, bestod den för den löpande verksamheten ansvariga [ledningen] av en företrädare för Sasol, en företrädare för Vara och en ordförande. Enligt bolagsordningen ska [ledningen] i möjligaste mån fatta enhälliga beslut eller med enkel majoritet. För det fall rösterna är delade har [styrelse] ordföranden utslagsröst. Sasol har påstått att ordföranden under den största delen av tiden för det gemensamma företaget, var en företrädare för Vara. Efter att ha gjort fördjupade efterforskningar bestrider kommissionen Sasols påståenden på denna punkt. Personen i fråga hade erhållit sin titel som ordförandetak vare sina kunskaper om verksamheten och på grund av att Sasol önskade se honom som verkställande direktör för det gemensamma företaget. Det var viktigt för Sasol att i egenskap av innehavare av aktiemajoriteten förfoga över en person i [ledningen] som redan var bekant med HOS tidigare verksamhet. Den person som är i fråga hade arbetat för den tyska föregångaren till Schumann Sasol International och hade följaktligen fullständig kännedom om hur det bolag fungerade som sedermera förvärvades av Sasol. Vid den tidpunkt då ifrågavarande person blev ordförande (den 2 maj 1995), var han för övrigt inte anställd hos Vara. Denna person var inte anställd hos Vara före år 1997. Han var ordförandeför det gemensamma företaget från den 2 maj 1995 till den 30 juni 2001, då han ersattes av [D. S. R.], från Sasol.

(473) Det gemensamma företags kontrollorgan bestod av sex ledamöter, av vilka fyra företrädde Sasol och två företrädde Vara. Såsom Sasol har förklarat, föreskrev det aktieägaravtal om rösterna som ingåtts mellan Sasol och Vara att Sasol och Vara skulle fatta beslut enhälligt och att de förfogade över en röst vardera samt att Sasols majoritet inom kontrollorganet härigenom hade undanröjts. I brist på konsensus skulle förslaget anses förkastat. I artikel 3 i aktieägaravtalet om rösterna angående kontrollorganets beslut slogs även fast att artikel 1 i avtalet var tillämpligt i tillämpliga delar. Artikel 1.5 i avtalet föreskriver att om ett enhälligt beslut inte kan uppnås i de frågor som räknas upp i punkterna a-d i nämnda artikel ska Sasols förslag ges företräde, så länge Sasol innehar mer än 50 procent av bolagets aktiekapital och Vara ska rösta för Sasols förslag. De frågor som anges i punkterna a-d i artikel 1.5 är följande: upprättande av årsredovisning, utnämning av revisorer, utnämning av särskilda revisorer och godkännande av investeringar [i kapital för varje företag] eller något av dess dotterbolag.

(474) [Vad angår bolagsstämman] har Sasol förklarat att Vara förfogade över en minoritetspost förenad med vetorätt, då besluten krävde tre fjärdedels majoritet av rösterna och Vara hade en tredjedel av rösterna. Enligt Sasol föreskrevs det dessutom i aktieägaravtalet om rösterna att Sasol och Vara skulle åta sig att gemensamt fatta samtliga aktieägarbeslut och att under alla förhållanden rösta enhälligt, varvid vart och ett av bolagen ägde en röst. Om enhällighet inte kunde uppnås skulle varken Sasol eller Vara agera och Vara kunde följaktligen inte försättas i minoritet. Såsom förklarats ovan, uppställs i artikel 1.5 i aktieägaravtalet om rösterna, vilken är tillämplig på bolagsstämman, en förteckning över vissa ämnen i fråga om vilka Sasols önsknings skulle ges företräde [se skäl 473].

(475) Vad angår den situation som beskrivs i skälen 472–474 och bland annat Sasols förmåga att, om konsensus inte kunde uppnås, hävda sin vilja inom ramen för sådana viktiga strategiska beslut som räknas upp i artikel 1.5 i aktieägaravtalet om rösterna (exempelvis godkännande av

kapitalinvesteringar), ska Sasol anses ha utövat den faktiska kontrollen över det gemensamma företaget. Den omständigheten, att såsom Sasol påstår, ledningen för [Schümann Sasol] tidigare hade arbetat inom HOS, motsäger inte den slutsatsen eftersom kontrollorganets tillstånd krävdes för sådana beslut om rekrytering till högre befattningar i företagsledningen (artikel 2.2 c i bolagsordningen) och Sasol således var i stånd att motsätta sig dessa beslut.

...

- (481) Av ovan angivna skäl finner kommissionen att inte endast det agerande bolaget [Schümann Sasol] utan även dess moderbolag Sasol International AG, Sasol Ltd och Sasol Holding in Germany GmbH är ansvariga vad gäller tiden för det gemensamma företaget, då det har styrkts att Sasol kontrollerade det gemensamma företaget ... Såsom har slagits fast i skälen 329-333, bildar de bolag som tillhör samma koncern en ekonomisk enhet och utgör följaktligen ett företag i den mening som avses i artikel 81 [EG] om de berörda bolagen inte på ett självständigt sätt bestämmer hur de ska agera på marknaden. I fallet med ett gemensamt företag, kan den slutsatsen dras att det gemensamma företaget och moderbolagen utgör en ekonomisk enhet vid tillämpning av artikel 81 [EG], om det gemensamma företaget inte på ett självständigt sätt har bestämt hur det ska agera på marknaden. Huruvida det gemensamma företaget ska betraktas som ett gemensamt företag i egentlig mening eller inte [saknar relevans] i sammanhanget [eftersom] det framgår av de materiella bevisen att det har utövats ett avgörande inflytande. Den omständigheten att ett gemensamt företags moderbolag kan betraktas som ansvariga överensstämmer med kommissionens praxis i denna specifika fråga enligt de allmänna rättsprinciper som förklaras i skäl 340 och definieras av gemenskapsdomstolarna. Den omständigheten att beslutet under andra förhållanden inte skulle ha riktats till ett gemensamt företags moderbolag betyder under dessa förhållanden inte att Sasol International AG, Sasol Ltd och Sasol Holding in Germany GmbH, i egenskap av moderbolag som tillhör Sasolkoncernen inte kan hållas ansvariga för sitt dotterbolags verksamhet, eftersom kommissionen förfogar över ett utrymme för skönsmässig bedömning i fråga om beslutet att tillskriva vissa enheter i ett företag ansvar för en överträdelse och att göra en bedömning i varje enskilt fall.”

Åtskillnaden mellan begreppen ”kontroll” och ”verkligt utövande av ett avgörande inflytande” i samband med artikel 81 EG

- 40 Tribunalen anger inledningsvis att kommissionen vid prövningen av hur ansvaret skulle fördelas för den överträdelse som Schümann Sasol, det gemensamma företagets dotterbolag, hade begått inte uttryckligen skiljde mellan begreppen ”kontroll” och ”kontrollbefogenhet”. Kommissionen gjorde inte heller någon åtskillnad mellan ”ekonomisk enhet” och ”verkligt utövande av ett avgörande inflytande över det kommersiella beteendet”.
- 41 Sökandena har gjort gällande att detta tillvägagångssätt är oriktigt, eftersom begreppet kontroll inte innebär att ett avgörande inflytande verkligen utövas.
- 42 Tribunalen erinrar för det första om att det i artikel 3.2 i rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer (EG:s koncentrationsförordning) (EUT L 24, s. 1), föreskrivs att ”[k]ontroll uppnås genom rättigheter, avtal eller andra medel som, antingen var för sig eller tillsammans och med hänsyn till alla faktiska eller rättsliga förhållanden, ger möjlighet att utöva ett avgörande inflytande över ett företag”.
- 43 Enligt rättspraxis kan kommissionen inte, för att med tillämpning av artikel 81 EG hålla ett bolag ansvarigt för ett annat bolags konkurrensbegränsande beteende, grunda sig enbart på ett bolags förmåga att utöva avgörande inflytande, såsom är fallet vid tillämpningen av förordning nr 139/2004

vid fastställelsen av kontrollen, utan att kontrollera huruvida ett sådant inflytande verkligen har utövats (domen i de ovan i punkt 30 nämnda förenade målen *Technic-Otis m.fl. mot kommissionen*, punkt 69).

- 44 Kommissionen är tvärtemot i princip skyldig att påvisa ett sådant avgörande inflytande med stöd av en rad faktiska omständigheter (se förstainstansrättens dom av den 27 september 2006 i mål T-314/01, *Avebe mot kommissionen*, REG 2006, s. II-3085, punkt 136 och där angiven rättspraxis). Sådana omständigheter utgörs bland annat av att samma fysiska personer innehar flera befattningar i moderbolagets eller dotterbolagets ledning eller i det gemensamma företaget (tribunalens dom av den 12 juli 2011 i mål T-132/07, *Fuji Electric mot kommissionen*, REU 2011, s. II-4091, punkt 184, se, för ett liknande resonemang, även domstolens dom av den 28 juni 2005 i de förenade målen C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P och C-213/02 P, *Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen*, REG 2005, s. I-5425, punkterna 119 och 120) eller den omständigheten att nämnda bolag varit skyldiga att följa direktiv som utfärdats av den gemensamma ledningen utan att kunna agera självständigt på marknaden (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 33 nämnda målet *HFB m.fl. mot kommissionen*, punkt 527).
- 45 I förevarande mål har kommissionen inte grundat sin talan på att på så sätt direkt visa att *Sasol Ltd* och *Sasol Holding in Germany* utövade ett avgörande inflytande över *Schumann Sasol International*.
- 46 Kommissionen har nämligen i huvudsak undersökt vilken beslutsbefogenhet *Sasol* genom sina företrädare kunde ha inom det gemensamma företagens organ. Bedömningen bygger i detta avseende väsentligen på ett abstrakt studium av beslutsfattandet inom nämnda organ, grundat på bestämmelserna i aktieägaravtalet om rösterna och ledningens föreskrifter som återgav reglerna för omröstning i det gemensamma företagens bolagsordning. Kommissionen har vidare grundat sin slutsats angående *Sasol Holding in Germany*s och *Sasol Ltd*:s ansvar för *Schumann Sasol International*s agerande bland annat på uttalandet att "[d]et har styrkts att *Sasol* kontrollerar det gemensamma företaget" (skäl 481 i det angripna beslutet).
- 47 Härav följer att kommissionen, endast på grundval av en abstrakt bedömning av handlingar som undertecknades innan *Schumann Sasol International* inledde sin verksamhet och i likhet med den bedömning som görs enligt reglerna om tillstånd till företagskoncentrationer, i förevarande fall drog slutsatsen att *Sasol Ltd* och *Sasol Holding in Germany* utövade ett avgörande inflytande över *Schumann Sasol International*s kommersiella beteende.
- 48 Tribunalen ska, för det andra, pröva i vilken mån en sådan abstrakt och framåtblickande bedömning, som gjorts i fråga om företagskoncentrationer, där ett beslut om tillstånd fattas innan det gemensamma företaget inleder sin verksamhet, även kan användas för att visa att ett avgörande inflytande verkligen har utövats på det gemensamma företagens kommersiella beteende, i ett beslut i vilket moderbolagen tillskrivs ansvaret för en överträdelse av artikel 81 EG som detta gemensamma företag begått tidigare.
- 49 Det framgår i detta hänseende av rättspraxis att, även om behörigheten eller möjligheten att fatta det gemensamma företagens affärsbeslut i sig bara rör möjligheten att utöva ett avgörande inflytande över dess kommersiella beteende och därmed begreppet kontroll i den mening som avses i förordning nr 139/2004, kan kommissionen och unionsdomstolen presumera att bestämmelserna i lagstiftningen och avtalen om detta företags funktionssätt, i synnerhet avtalet om upprättande av det gemensamma företaget och aktieägaravtalet om rösterna, har tillämpats och iakttagits. Prövningen av om ett avgörande inflytande verkligen utövas på det gemensamma företagens kommersiella beteende kan i detta avseende bestå i en abstrakt bedömning av handlingar som undertecknats innan detta företag inledde sin verksamhet, i likhet med bedömningen avseende kontroll. I synnerhet när det i de ovannämnda bestämmelserna anges att samtliga moderbolag måste rösta för att ett beslut i ett organ i det gemensamma företaget ska antas, kan kommissionen och unionsdomstolen, om motbevisning saknas, slå fast att moderbolagen antog dessa beslut gemensamt (se, för ett liknande resonemang,

domen i det ovan i punkt 44 nämnda målet Avebe mot kommissionen, punkterna 137–139, i det ovan i punkt 44 nämnda målet Fuji Electric mot kommissionen, punkterna 186–193 och i de ovan i punkt 30 nämnda förenade målen General Technic-Otis m.fl. mot kommissionen, punkterna 112 och 113). När ifrågavarande bestämmelser tillåter att ett enda moderbolag avgör vilka beslut som ska fattas i det gemensamma företags organ kan kommissionen och unionsdomstolen, i avsaknad av bevis på motsatsen, fastställa att nämnda moderbolag utövade ett avgörande inflytande över nämnda beslut.

- 50 Med hänsyn till att bedömningen av om ett avgörande inflytande verkligen har utövats är tillbakablickande och därför kan grundas på konkreta omständigheter, kan både kommissionen och de berörda parterna förebbringa bevisning för att det gemensamma företags affärsbeslut fattades på ett annat sätt än vad som framgår av enbart en abstrakt bedömning av avtalen om det gemensamma företags funktionssätt (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 44 nämnda målet Fuji Electric mot kommissionen, punkterna 194 och 195, och i de ovan i punkt 26 nämnda förenade målen General Technic-Otis m.fl. mot kommissionen, punkterna 115–117). Kommissionen eller de berörda parterna kan i synnerhet förebbringa bevisning för att flera eller samtliga moderbolag i praktiken enhälligt fattade besluten i fråga, trots att ett moderbolag hade befogenhet att ensamt fatta dessa beslut genom sina ombud i det gemensamma företags organ.

Huruvida kommissionens konstaterande att Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd skulle tillskrivas ansvaret för Schümann Sasol Internationals överträdelse var välgrundat

- 51 Sökandena har av två skäl i huvudsak bestritt kommissionens bedömning att Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd bör hållas ansvariga för den överträdelse som Schümann Sasol International begått. Dels anser de att kommissionen gjorde en oriktig bedömning när den inte erkände att Schümann Sasol Internationals styrelseordförande B. I. företrädde Vara. Enligt sökandena kunde nämligen Vara genom sin företrädare B. I. självt fatta ledningens beslut under den största delen av tiden för det gemensamma företaget, eftersom ordföranden enligt ledningens föreskrifter hade utslagsröst vid lika rösttal bland ledamöterna i ledningen. Dels har sökandena gjort gällande att Vara enligt det gemensamma företags bolagsordning och aktieägaravtalet om rösterna kunde blockera flertalet beslut på bolagsstämman och i det gemensamma företags kontrollorgan, varför Sasol Holding in Germany inte ensamt kunde fatta dessa beslut genom sina företrädares röster. På grundval härav anser sökandena att Sasol Holding in Germany inte kunde utöva något avgörande inflytande över Schümann Sasol Internationals kommersiella beteende.
- 52 Inledningsvis ska det vad gäller ansvaret för en överträdelse som begåtts av ett företag som ägs gemensamt av flera moderbolag erinras om att kommissionen kan fastställa att ett avgörande inflytande har utövats genom att visa att moderföretagen gemensamt ledde det gemensamma företaget. Beträffande arten av gemensam ledning slog förstainstansrätten fast i domen i det ovan i punkt 44 nämnda målet Avebe mot kommissionen (punkterna 136–138) att den uppgiften var relevant att ledamöterna i det gemensamma företags organ vilka hade utsetts av vart och ett av moderbolagen och företrädde deras affärsintressen, skulle ha ett nära samarbete under utarbetandet och genomförandet av det gemensamma företags affärspolitik samt att de beslut som dessa ledamöter fattade med nödvändighet skulle avspegla en samstämmighet mellan de moderbolag som kommissionen höll ansvariga. Förstainstansrätten granskade inte bara hur strategiska beslut fattades i det gemensamma företaget, utan även handhavandet av löpande ärenden samt angav att de två direktörer som utsetts av de båda moderbolagen måste ha ett nära samarbete även i detta avseende (domen i det ovan i punkt 44 nämnda målet Avebe mot kommissionen, punkterna 136–138).
- 53 I förevarande mål har kommissionen emellertid inte hållit båda moderbolagen ansvariga för den överträdelse som Schümann Sasol International begick, utan endast Sasol Holding in Germany och dess moderbolag Sasol Ltd.

- 54 För det fall kommissionen skulle hålla endast ett av moderbolagen ansvarigt för en överträdelse som begåtts av deras gemensamma företag, ankommer det på den att visa att det avgörande inflytandet över det gemensamma företags kommersiella beteende ensidigt utövades av detta moderbolag.
- 55 Det framgår av det angripna beslutet och kommissionens skrivelser inom ramen för förfarandet vid tribunalen att kommissionen anser att det villkor som beskrivits ovan i punkt 54 var uppfyllt i förevarande fall. Den konstaterade i skäl 471 i det angripna beslutet att "Sasol [Limited], genom sitt helägda dotterbolag Sasol Holding in Germany GmbH utövade ett avgörande inflytande över Schumann Sasol International AG". Därefter har kommissionen hävdats i punkt 49 i svaromålet att "Sasol [Ltd] (via Sasol Holding) hade utövat exklusiv kontroll över [Schumann Sasol International]" och i punkt 67 i samma skrivelse att "Vara inte borde tillskrivas ansvar för överträdelsen i och med att Sasol var det enda bolag som utövade ett avgörande inflytande över det gemensamma företaget".
- 56 Det ska således undersökas om kommissionen på grundval av uppgifter som sammanställts i det angripna beslutet, trots de argument som sökandena framfört under det administrativa förfarandet, med giltig verkan kunde dra slutsatsen angående Varas starka ställning i det gemensamma företags ledning att Sasol ensidigt utövade ett avgörande inflytande över Schumann Sasol International.

Schumann Sasol Internationals ledning

- 57 Sökandena har anfört att de beslut som fattades av Schumann Sasol Internationals ledning antogs med enkel majoritet och att styrelseordföranden hade utslagsröst vid lika röstetal. Styrelseordföranden B. I. företrädde emellertid Varas intressen.
- 58 Sökandena har väsentligen gjort gällande att kommissionen gjorde en oriktig bedömning av den bevisning som den förfogade över när den drog slutsatsen att B. I. inte företrädde Vara, utan ledde det gemensamma företaget på Sasols begäran. Kommissionen konstaterade detta på grundval av Varas uttalande av den 11 oktober 2007, i vilket B. I. hade besvarat kommissionens frågor i Varas namn och paradoxalt nog förklarat, fastän han utgav sig för att vara företrädare för Vara i alla andra frågor som kommissionen kunde ställa, att han inte hade företrätt Vara under tiden för det gemensamma företaget.
- 59 Sökandena har för övrigt hänvisat till sitt uttalande av den 18 april 2008 enligt vilket B. I. i själva verket ständigt hade agerat som Schumanns högra hand och företrätt Vara i det tillsammans med Sasol gemensamt ägda företaget. Före tiden för det gemensamma företaget hade B. I. varit den fysiska person som hade en dominerande ställning inom det av Vara kontrollerade bolaget HOS där han hade varit verkställande direktör sedan år 1987 och agerat som Schumanns förtroende. Dessutom hade B. I. även innehavt befattningar i Varas ledning och i ledningen för andra bolag som Schumann innehade under och efter tiden för det gemensamma företaget. De nära band som B. I. hade med Vara och Hans-Otto Schumann framgår också av tillkännagivandet att en gemensam struktur hade bildats den 6 juni 1995.
- 60 Sökandena har hävdats att kommissionen kände till dessa faktiska omständigheter under det administrativa förfarandet, men inte desto mindre ignorerade dem och utan anledning tog fasta på Varas uttalande som härrörde från B. I. personligen, det vill säga från en person som själv innehade en del av Varas aktiekapital som kommanditdelägare.
- 61 Kommissionen har först och främst hävdats att begreppet avgörande inflytande inte avser den operationella driften av det gemensamma företaget utan de grundläggande riktlinjerna för dess affärspolitik. Enligt vad som emellertid framgår av Schumann Sasol Internationals bolagsordning, var ledningen underordnad kontrollorganets kontroll och det var nödvändigt att kontrollorganet i förväg godkände ledningens agerande med avseende på viktiga aspekter av dess affärsstrategi.

- 62 Kommissionen har vidhållit att B. I. inte företrädde Vara, utan att han erhållit sin titel tack vare sina kunskaper på det område där Schumann Sasol var verksam och att hans utnämning överensstämde med Sasols önskan. Vara hade i sitt uttalande av den 11 oktober 2007 underrättat kommissionen om att B. I. hade utnämnts till verkställande direktör för Sasol International därför att Sasol ville utnyttja hans ingående kunskaper om HOS verksamhet och således placera honom i ledningen. Enligt kommissionen är denna information trovärdig eftersom Sasol hade ett särskilt intresse av att detta gemensamma företag sköttes väl och önskade säkerställa en kontinuerlig ledning genom att anförtro den löpande driften åt en ledamot av ledningen som var insatt i sektorn för paraffinoljor och i synnerhet HOS tidigare verksamhet. I vart fall ansåg kommissionen i punkt 10 i dupliken att dess konstateranden, såsom de framgår av skäl 472 i det angripna beslutet, innebär att B. I. företrädde Sasol och inte Vara i Schumann Sasol Internationals ledning.
- 63 Tribunalen bedömer att det är lämpligt att inledningsvis undersöka B. I:s roll i ledningen för Schumann Sasol International och därefter den mer allmänna frågan beträffande huruvida Sasol ensidigt kunde fatta de beslut som antogs inom nämnda ledning.
- B. I:s roll
- 64 Det bör erinras om att B. I. under nästan hela tiden för det gemensamma företaget var styrelseordförande för Schumann Sasol International.
- 65 Sökandena har anfört under det administrativa förfarandet att B. I. hade varit företrädare för Vara, medan Vara förklarade att hans utnämning motsvarade Sasols vilja och att han således inte företrädde Vara.
- 66 Det ska först påpekas att konstaterandena i skäl 472 i det angripna beslutet just återspeglar innehållet i Varas uttalande av den 11 oktober 2007. Den ståndpunkt som kom till uttryck i Sasols uttalande av den 18 april 2008, enligt vilken B. I. företrädde Vara, har däremot i likhet med de handlingar som låg till stöd för den avvisats av kommissionen.
- 67 Vad angår innehållet i kommissionens påståenden angående B. I:s roll, har sökandena i korthet gjort gällande att kommissionen gjorde en oriktig bedömning när den inte erkände att han företrädde Vara i ledningen.
- 68 Det ska nämnas att B. I. innehade viktiga befattningar i de bolag som ägdes av Schumann och Varakoncernen, innan, under och efter tiden för det gemensamma företaget.
- 69 Det ska erinras om att B. I. den 29 november 1996 blev kommanditdelägare i Vara som var ett av Schumann Sasol Internationals direkta moderbolag. Denna egenskap innebar att B. I. innehade en del av Varas aktiekapital och att de övriga ägarna var medlemmarna i familjen Schumann. Tribunalen anser härvidlag att innehavet av en del av aktiekapitalet utgör en omständighet som visar att B. I. kunde identifiera sig med Varas specifika affärsintressen.
- 70 B. I. var också, åtminstone under en del av tiden för det gemensamma företaget och parallellt med sin funktion som styrelseordförande för Schumann Sasol International, den person som ledde Vara.
- 71 Det framgår emellertid av rättspraxis att den omständigheten att samma personer innehar ledande befattningar i ett av moderbolagen och i moderbolagens gemensamma företag utgör en viktig indikation på att det moderbolaget har inflytande över det gemensamma företagens affärsbeslut, genom den beslutsbefogenhet som en sådan medlem av det gemensamma företagens ledning utövar (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 44 nämnda målet Fuji Electric mot kommissionen, punkt 199).

- 72 B. I. ledde sedan från och med den 15 juni 1995 Vara Beteiligungsgesellschaft mbH. Enligt bevisning som sökandena förebringat innehade han fortfarande den befattningen år 2011 tillsammans med Schümann. Dessutom var han företagsledare för Beteiligungsgesellschaft Hans-Otto Schümann mbH från den 4 april 1989 till den dag då detta bolag lades ned, nämligen den 13 september 1996. Det sistnämnda bolaget är också associerat med Varas huvudägare och grundare Schümann.
- 73 För övrigt kan det noteras att den 1 juli 2001, när B. I. ersattes av D. S. R som styrelseordförande för Schümann Sasol International, blev B. I. en av de sex ledamöterna i det bolagets kontrollorgan. B. I. ersatte härigenom E. B. R., som enligt kommissionen även var Varas företrädare, och kontrollorganet var oförändrat i övrigt. Detta visar att B. I. företrädde Vara i kontrollorganet. Denna uppgift är för övrigt i sig tillräcklig för att inte godta kommissionens uppfattning att B. I. företrädde Sasol i ledningen, då det är otänkbart att han i så fall, omedelbart efter det att hans mandat löpt ut, skulle ha kunnat börja företräda Vara i kontrollorganet.
- 74 Det ska slutligen påpekas att Schümann och B. I., i skrivelse av den 2 februari 1995, riktad till samtliga anställda vid HOS, underrättade de anställda om att de bedrev förhandlingar med Sasol. Det anges i skrivelsen att ”vi kommer att kunna fortsätta att utöva vårt inflytande över [den nya ledningen för gemensamma företaget] precis som förut”.
- 75 På grundval härav konstaterar tribunalen att sökandena redan på stadiet för det administrativa förfarandet förebringade bevisning som kunde styrka att B. I. hade nära band till Varakoncernen och Schümann, att han kunde identifiera sig med Varas specifika affärsintressen, bland annat i egenskap av kommanditdelägare och att Vara kunde utöva ett avgörande inflytande över de beslut som fattades av ledningen för det gemensamma företaget, med anledning av att B. I. samtidigt innehade flera befattningar, vilket kunde leda till att Schümann Sasol International rättade sig efter Varas affärsstrategi.
- 76 Kommissionen gjorde således en oriktig bedömning när den i sin analys tog avstånd från denna relevanta bevisning och enbart underströk i det angripna beslutet att utnämningen av B. I. avspeglade Sasols vilja. En sådan framställning ger en förvanskad bild av de relevanta omständigheterna i målet och uppfyller inte kriteriet om att ansvaret för en överträdelse av artikel 81 EG måste styrkas av exakt och samstämmig bevisning och att kommissionen på ett opartiskt sätt måste beakta alla faktiska och rättsliga omständigheter som den fått kännedom om (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 27 september 2006 i de förenade målen T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP och T-61/02 OP, Dresdner Bank m.fl. mot kommissionen, REG 2002, s. II-3567, punkterna 59–63; se, analogt, domstolens dom av den 17 maj 2001 i mål C-450/98 P, IECC mot kommissionen, REG 2001, s. I-3947, punkt 57, och där angiven rättspraxis).
- 77 Inget av de argument som framförts av kommissionen föranleder tribunalen att ifrågasätta denna slutsats.
- 78 Kommissionen har åberopat den omständigheten att Sasol gav sitt medgivande till att B. I. utnämndes till styrelseordförande.
- 79 Det ska i detta hänseende noteras att enligt Schümann Sasol Internationals bolagsordning och aktieägaravtalet om rösterna skulle alla styrelseledamöter och styrelseordföranden utses enhälligt av kontrollorganet genom att en omröstning genomfördes av företrädare för Vara och Sasol. Följaktligen måste ledningens sammansättning avspegla att det fanns en överenskommelse mellan de båda moderbolagen, det vill säga en samstämmig vilja. Vidare måste Vara också ge sitt samtycke när de ledamöter utnämndes som Sasol hade utsett, vilka kommissionen betraktade som det sistnämnda bolagets företrädare.

- 80 Det faktum att Sasol gav sitt samtycke till att B. I. utnämndes till styrelseordförande gör det inte möjligt att slå fast att han företrädde Sasols affärsintressen, utöver vad som krävs inom ramen för en lojal förvaltning av det företag som de båda moderbolagen ägde gemensamt. Det går inte heller att avfärda den bevisning som sökandena lagt fram, vilken syftar till att visa att Vara hade inflytande inom ledningen genom B. I:s beslutsbefogenhet.
- 81 Det ska sedan framhållas att det enda konkreta bevis, med stöd av vilket kommissionen drog slutsatsen att B. I. inte företrädde Vara utan att hans utnämning avspeglade Sasols vilja, var Varas uttalande av den 11 oktober 2007 som nämnts ovan i punkt 66.
- 82 Enligt kommissionen är detta uttalande särskilt trovärdigt eftersom det ingick i det svar som hade översänts på en begäran om upplysningar från kommissionen. Vara hade emellertid ett mycket starkt intresse av att lägga fram situationen på ett korrekt sätt, eftersom ett osant uttalande kunde medföra påföljder i form av böter såsom föreskrivs i artikel 23.1 i förordning nr 1/2003.
- 83 Det ska härvidlag erinras om att det anges på första sidan i svaret av den 11 oktober 2007 – på begäran om upplysningar – som innehöll ifrågavarande uttalande, att det i första hand var B. I. som utformat svaren. Det är likaledes utrett, såsom sökandena har anfört, att B. I. vid den tidpunkten fortfarande var kommanitdelägare i Vara.
- 84 Dessutom ska det slås fast att kommissionen, vare sig i den begäran om upplysningar som riktades till Vara eller för övrigt i det angripna beslutet, definierade vad den menade med uttrycket "företräda". Eftersom B. I. inte hade någon formell fullmakt att företräda Vara i ledningen för det gemensamma företaget, kunde Vara, utan att riskera att påföras böter, i sitt uttalande hävda att det inte hade någon företrädare.
- 85 Det ska vidare betonas att undersökningen av de organisatoriska banden mellan det gemensamma företaget och moderbolaget inte med nödvändighet rör frågan om moderbolaget ska företrädas genom att det gemensamma företags ledare erhåller en formell fullmakt av moderbolaget. Det är mer relevant att beakta på vilket sätt moderbolagets affärsintressen i vid mening är företrädda (se punkt 35 ovan) och att beakta moderbolagets inflytande över de beslut som det gemensamma företags organ fattar i syfte att låta nämnda företag följa moderbolagets affärspolitik, vilket bland annat det samtidiga innehavet av befattningar i ledningen för både moderbolaget och det gemensamma företaget utvisar, samt den omständigheten att de ledande i det gemensamma företaget innehar en del av aktiekapitalet i moderbolaget (se punkt 44 ovan).
- 86 Ur denna synvinkel ska det tilläggas att frågan huruvida ett moderbolags affärsintressen är företrädda inom ledningen för det gemensamma företaget inte är en omständighet som rimligen kan medföra böter om den förnekas, under förutsättning att de faktiska omständigheterna inte har förvanskats. Denna fråga hänför sig tvärtom till den bedömning som kommissionen ska göra genom att på ett opartiskt sätt beakta alla relevanta faktiska och rättsliga omständigheter som moderbolagen ingett, vilka ofta har motsatta intressen som föranleder dem att betona den ena eller den andra omständigheten. Det ska för övrigt noteras att kommissionen i förevarande fall inte har ålagt vare sig Sasol eller Vara några böter trots att de gjort helt motstridiga uttalanden på denna punkt.
- 87 Mot bakgrund av det ovan anförda ska det undersökas om den oriktiga bedömning som kommissionen gjorde när den undersökte B. I:s roll (se punkt 76 ovan) kan påverka bedömningen av det inflytande som Sasol utövade över ledningen för Schumann Sasol International.

Fastställandet av vilka beslut som fattades av ledningen för Schümann Sasol International

- 88 Sökandena har gjort gällande att Sasol Ltd och Sasol Holding in Germany inte kunde avgöra vilka beslut ledningen skulle fatta, eftersom Varas företrädare i ledningen, och, i synnerhet B. I., hade en dominerande ställning.
- 89 Det ska först framhållas att B. I., i tillkännagivandet av den 6 juni 1995 till medarbetarna vid Schümann Sasol AG (sedermera Schümann Sasol International), beskrev vilka roller ledningen för det gemensamma företaget innehade. Han preciserade att ledningen ”fortfarande, vid sidan av koordinering av ledningens arbete [skulle] ansvara för marknadsföring, försäljning och förvärv samt kontroll över dotterbolagen”, medan D. S. R. (från Sasol) skulle bibehålla sin tjänst i Sydafrika och ägna sig åt produktion och tekniska frågor. B. I. meddelade också att en tredje ledamot skulle kallas till Hamburg (Tyskland).
- 90 Det måste slås fast att B. I:s beslutsbefogenheter är en indikation på hans centrala roll i ledningen för Schümann Sasol International.
- 91 Vidare ska det nämnas att B. I. och Schümann i skrivelse av den 2 februari 1995, riktad till samtliga anställda vid HOS, meddelade att de skulle kunna fortsätta att utöva inflytande över den nya ledningen för det gemensamma företaget precis som förut när Vara var den enda aktieägaren i HOS (se punkt 74 ovan).
- 92 Det framgår även av denna skrivelse att B. I. och Schümann förväntade sig att den sistnämnde och Vara, genom B. I., skulle kunna spela en central roll i ledningen för Schümann Sasol International.
- 93 Det ska därefter påpekas att kommissionen inte nämnde någon omständighet i det angripna beslutet som skulle kunna visa att Sasol, trots B. I:s beslutsbefogenheter och hans utslagsröst vid lika röstetal som följde av hans befattning som ordförande, ensidigt kunde avgöra vilka beslut ledningen skulle fatta, för det fall det skulle visa sig att B. I. i realiteten företrädde Vara och Schümann i ledningen för Schümann Sasol International.
- 94 Det framgår inte heller av de uppgifter angående ledningens olika sammansättning som sökandena lagt fram under det administrativa förfarandet att Sasol skulle ha en sådan förmåga att på ett avgörande sätt styra ledningens beslut.
- 95 Mellan den 2 maj och den 31 oktober 1995 bestod Schümann Sasol Internationals ledning av B. I. och D. S. R. som företrädde Sasol. Såsom sökandena har anfört kunde B. I. genomdriva sina egna beslut i ledningen tack vare sin utslagsröst.
- 96 Under den period som sträckte sig från den 1 november 1995 till den 30 juni 2001, bestod Schümann Sasol Internationals ledning av dess ordförande B. I. samt av D. S. R. och H. G. B. Sökandena anser att den sistnämnde företrädde Vara, medan kommissionens uppfattning är att han företrädde Sasol.
- 97 Det kan konstateras att kommissionen inte undersökte i det angripna beslutet huruvida H. G. B. i realiteten företrädde det ena eller det andra moderbolagets affärsintressen. Vidare finns det indikationer på att H. G. B. företrädde Varas intressen (se punkt 99 ovan). Följaktligen kan inte heller ledningens sammansättning innebära att Sasol ensidigt fattade ledningens beslut.
- 98 Mellan den 1 juli 2001 och den 16 maj 2002 var D. S. R. (från Sasol) styrelseordförande och den andra ledamoten var H. G. B.

- 99 Först och främst ska det framhållas att det av denna sammansättning av ledningen framgår att H. G. B. företrädde Vara. Det är nämligen inte rimligt att tänka sig att Vara som innehade en tredjedel av aktiekapitalet i Schumann Sasol International skulle ha godkänt en ledning enbart bestående av företrädare för Sasol.
- 100 Sökandena har gjort gällande att alla ledningens beslut under denna period var enhälliga.
- 101 Det ska betonas att det angripna beslutet inte innehåller den minsta analys av ifrågavarande period. Eftersom enbart Sasol ålagts hela ansvaret för den av det gemensamma företaget begångna överträdelsen, ankom det på kommissionen att visa att Sasol ensidigt utövat ett avgörande inflytande över Schumann Sasol Internationals affärspolitik (se punkt 54 ovan).
- 102 Det bör emellertid erinras om (se punkt 52 ovan) att den omständigheten att företagsledningen fattade enhälliga beslut utvisar att det fanns ett nära samarbete mellan företrädarna för moderbolagen och således en gemensam ledning för det gemensamma företaget, vilket utgör ett tecken på att ett avgörande inflytande utövades gemensamt och inte på att det ena moderbolaget utövade ett avgörande inflytande (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 44 nämnda målet Avebe mot kommissionen, punkterna 137 och 138 och domen i det ovan i punkt 44 nämnda målet Fuji Electric mot kommissionen, punkt 194).
- 103 Denna sammansättning av ledningen kan följaktligen inte heller ligga till grund för slutsatsen att Sasol ensidigt skulle ha avgjort vilka beslut Schumann Sasol International skulle fatta.
- 104 Mellan den 17 maj 2002 och den 24 september 2002 bestod ledningen för Schumann Sasol International av D. S. R., H. G. B. och C. D. I.
- 105 Sökandena har gjort gällande att de sistnämnda två ledamöterna i ledningen företrädde Vara och att D. S. R. av denna anledning, trots att han var ordförande, genom deras försorg kunde hamna i minoritetsställning.
- 106 Det måste slås fast att det angripna beslutet inte innehåller någon undersökning av huruvida det ena eller det andra av moderbolagen hade utövat ett avgörande inflytande genom H. G. B. och C. D. I., och inte ens en allmän redogörelse för denna sammansättning av ledningen. Vidare finns det indikationer på att H. G. B. företrädde Varas intressen (se punkt 99 ovan). Följaktligen framgår det inte av det angripna beslutet att Sasol under ifrågavarande period genom sina företrädare i ledningen ensidigt kunde styra dess beslut.
- 107 Mot bakgrund av föregående prövning ska det konstateras att kommissionen inte har visat i det angripna beslutet att Sasol, med hänsyn till de beslutsbefogenheter som B. I. och de övriga ledamöter av ledningen som kunde associeras med Vara hade, i realiteten ensidigt avgjorde innehållet i de beslut som fattades av ledningen för Schumann Sasol International genom ledamöter som företrädde dess affärsintressen och såg till att Schumann Sasol International rättade sig efter Sasols beteende. Det angripna beslutet innehåller inte heller några direkta bevis (se punkt 44 ovan) för att Sasol utövade ett sådant avgörande inflytande.

Den operationella driftens relevans

- 108 Kommissionen har hävdatt att ledningen för Schumann Sasol International ansvarade för den löpande driften av detta bolag. Enligt förstainstansrättens dom av den 12 december 2007 i mål T-112/05, Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen (REG 2007, s. II-5049), punkterna 63–65, 82 och 83, är emellertid den löpande driften av ett dotterbolag inte relevant vid bedömningen av huruvida ett moderbolag och dess dotterbolag utgör en ekonomisk enhet. Det faktum att det utövas kontroll över affärspolitiken i strikt

mening är nämligen inte ett nödvändigt villkor för att ett moderbolag ska anses utgöra ett företag tillsammans med sitt dotterbolag. Det är tvärtom tillräckligt att moderbolaget spelar en avgörande roll vid utformandet av dotterbolagets affärspolitik.

- 109 Det bör understrykas att den dom som kommissionen hänvisat till rörde en faktisk situation där moderbolaget innehade 100 procent av dotterbolagets aktiekapital.
- 110 Det är riktigt att den operationella driften kan sakna relevans i den mån det är fråga om ett dotterbolag som är helägt av ett enda moderbolag. Att dotterbolaget har operativ självständighet kan nämligen inte i sig användas för att motbevisa presumtionen att ett avgörande inflytande har utövats (se nedan i punkt 153 angiven rättspraxis).
- 111 När det finns en enda aktieägare fattas emellertid samtliga beslut – inbegripet de som avser dotterbolagets operationella drift – av den ledning som utsetts och utnämnts direkt eller indirekt (genom de organ vars ledamöter utsetts av moderbolaget) av moderbolaget ensamt. När det inte finns någon annan aktieägare, är det likaså i princip endast den ende aktieägarens affärsintressen som kommer till uttryck i dotterbolaget. Kommissionen kan därför anta att ett avgörande inflytande verkligen utövas även när dotterbolagets ledning självständigt sköter den operationella driften av dotterbolaget.
- 112 I fråga om gemensamma företag däremot finns det flera aktieägare och de beslut som fattas av det gemensamma företags organ fattas av ledamöter som företräder olika moderbolags affärsintressen. Dessa kan sammanfalla, men de kan också gå isär. Det är därför fortfarande relevant huruvida moderbolaget har utövat ett verkligt inflytande över det gemensamma företags operationella drift, bland annat genom direktörer som det självt har utsett och/eller som samtidigt innehar befattningar i moderbolagets ledning.
- 113 Det ska slutligen erinras om att tribunalen i detalj studerade sätten för den operationella ledningens beslutsfattande i domen i det ovan i punkt 44 nämnda *Fuji Electric mot kommissionen*, punkt 195, och i de ovan i punkt 30 nämnda förenade målen *General Technic-Otis m.fl. mot kommissionen*, punkterna 112–117, för att bedöma huruvida sökandena hade utövat ett avgörande inflytande i nämnda mål med hänsyn till deras gemensamma företags beteende på marknaden.
- 114 Tribunalen kan således inte godta kommissionens argument att den omständigheten att det gemensamma företags affärspolitik i strikt mening bestämdes av dess moderbolag saknar relevans för prövningen av huruvida dessa båda utgjorde en ekonomisk enhet.

Slutsats angående ledningen för Schumann Sasol International

- 115 Tribunalen erinrar inledningsvis om att kommissionen gjorde en oriktig bedömning i det angripna beslutet när den undersökte vilken roll B. I. spelade (se punkt 76 ovan). Det är inte uteslutet att kommissionen, om den inte hade begått detta misstag, skulle ha funnit att Vara utövade ett avgörande inflytande över beslut som fattades av ledningen för Schumann Sasol International under en stor del av tiden för det gemensamma företaget. I vart fall har kommissionen inte visat att Sasol i praktiken ensidigt bestämde innehållet i de beslut som fattades av ledningen för Schumann Sasol International (se punkt 107 ovan). Vidare ska det understrykas att det inflytande som utövades över ledningen för det gemensamma företaget är fullständigt relevant vad gäller möjligheten att hålla moderbolagen ansvariga för en överträdelse som det gemensamma företaget begått (se punkt 114 ovan).

Schümann Sasol Internationals kontrollorgan och bolagsstämma

- 116 Sökandena har hävdade att kommissionen inte med giltig verkan kunde fastställa att Sasol, med anledning av de beslutsbefogenheter som Vara förfogade över, på ett avgörande sätt påverkade de beslut som fattades av Schümann Sasol Internationals kontrollorgan och bolagsstämma.
- 117 Det finns anledning att nämna att de uppgifter som kommissionen angav i skälen 473 och 474 i det angripna beslutet innebär att såväl Sasol som Vara kunde blockera alla beslut som Schümann Sasol Internationals bolagsstämma och kontrollorgan fattade, med undantag av de som omfattades av artikel 1.5 i aktieägaravtalet om rösterna.
- 118 Bland de beslut som avses i artikel 1.5 i aktieägaravtalet om rösterna är det endast godkännande av investeringar som enligt kommissionens konsoliderade tillkännagivande om behörighet enligt förordning nr 139/2004 (EUT C 95, 2008, s. 1) omfattas av kategorin strategiska affärsbeslut som påverkar det gemensamma företaget.
- 119 Enligt punkt 69 i kommissionens konsoliderade tillkännagivande om behörighet enligt förordning nr 139/2004 avser de viktigaste vetorätterna beslut om utnämning och entledigande av högre företagsledare samt godkännande av det gemensamma företags budget. Det förtydligas också här att den som har befogenhet att delta i beslut rörande den högre ledningsstrukturen (till exempel styrelseledamöter), normalt har möjlighet att utöva ett avgörande inflytande över ett företags affärspolitik. Detsamma gäller beslut som rör budgeten, eftersom det är budgeten som ger den exakta ramen för det gemensamma företags verksamhet och i synnerhet de investeringar företaget kan göra.
- 120 Enligt bestämmelser i lag och avtal som reglerade det gemensamma företaget Schümann Sasol Internationals funktionssätt, hade emellertid Sasol Holding in Germany endast befogenhet att ensidigt avgöra beslut om godkännande av investeringar och inte de viktigaste besluten, det vill säga beslut angående budgeten, entledigande av personer i ledande ställning och företags affärsplan.
- 121 Kommissionen har således inte visat genom en abstrakt bedömning grundad på bestämmelser i lag och avtal som reglerar det gemensamma företags funktionssätt (se punkt 49 ovan), att Sasol, i Schümann Sasol Internationals kontrollorgan och vid dess bolagsstämma, ensam kunde fatta samtliga strategiska affärsbeslut som rörde detta företag. Det framgår tvärtom av den abstrakta bedömningen att de viktigaste av dessa beslut skulle fattas gemensamt av Sasol Holding in Germany och Vara.
- 122 Det angripna beslutet innehåller vidare inte några konkreta uppgifter (se punkt 50 ovan) som visar att Sasol Ltd och Sasol Holding in Germany i realiteten, trots den vetorätt som Vara förfogade över, ensamma avgjorde vilka strategiska affärsbeslut som skulle fattas i det gemensamma företaget Schümann Sasol International.
- 123 Mot bakgrund av det ovan anförda finner tribunalen att kommissionen inte har visat att Sasol ensidigt avgjorde huvuddelen av de beslut som fattades av Schümann Sasol Internationals kontrollorgan och bolagsstämma och i synnerhet de strategiska affärsbesluten angående budgeten, företags affärsplan och utnämningen av högre tjänstemän i dess ledning.

Huruvida Sasol Holding in Germany i realiteten utövade ett avgörande inflytande över Schümann Sasol Internationals beteende på marknaden

- 124 Det ska erinras om att det anges i skäl 475 i det angripna beslutet att ”med hänsyn till den situation som beskrivs i skälen 472–474 och särskilt Sasols förmåga att, såsom anges i artikel 1.5 i aktieägaravtalet om rösterna (exempelvis godkännande av kapitalinvesteringar), genomdriva sin vilja i samband med viktiga strategiska beslut om konsensus inte kunde uppnås, måste Sasol anses ha

kontrollerat det gemensamma företaget”. I skäl 481 i det angripna beslutet fann kommissionen att ”Sasols kontroll över det gemensamma företaget [har] fastställts” och att ”de faktiska omständigheterna visa[r] att Sasol Holding in Germany utövat ett avgörande inflytande” över Schümann Sasol International.

- 125 Det framgår av det ovan anförda att kommissionen inte visade i det angripna beslutet att Sasol ensidigt avgjorde de beslut som fattades av ledningen för Schümann Sasol International och den största delen av de strategiska beslut som fattades av dess bolagsstämma och kontrollorgan (se punkterna 115 och 123 ovan).
- 126 Det ska även erinras om att kommissionen inte har visat genom direkt bevisning att Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd utövade ett avgörande inflytande över Schümann Sasol Internationals kommersiella beteende.
- 127 När kommissionen fann att Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd skulle hållas ansvariga för den överträdelse som Schümann Sasol Internationals dotterbolag Schümann Sasol begått, gjorde den således på flera punkter en oriktig bedömning. Följaktligen ska talan vinna bifall på den första grunden och det angripna beslutet ska ogiltigförklaras i den mån Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd ålades ansvar för den överträdelse som Schümann Sasol begått.
- 128 Det angripna beslutet ska således ogiltigförklaras i den mån kommissionen konstaterade att Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd hade deltagit i överträdelsen före den 1 juli 2002.

Sökandenas bevisning

- 129 Sökandena har föreslagit att C. D. I. (nuvarande ledamot av Sasol Wax Internationals styrelse) ska höras som vittne angående den omständigheten att den grundläggande inriktningen i den gemensamma strukturens affärspolitik och dess agerande under tiden för det gemensamma företaget fastställdes av Vara, genom Schümann och B. I.
- 130 Mot bakgrund av ovanstående bedömning anser tribunalen att detta vittnesmål inte är nödvändigt. Bevisningen kan således inte godtas.

2. Den andra grunden: Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International har felaktigt hållits ansvariga för överträdelsen vad gäller Sasol-perioden

- 131 Sökandena har gjort gällande att kommissionen rättsstridigt höll moderbolaget Sasol Wax International, dettas moderbolag Sasol Holding in Germany och koncernens moderbolag Sasol Ltd, ansvariga för Sasol Wax agerande vad gäller Sasol-perioden som sträckte sig från den 1 juli 2002 till den 28 april 2005.

Den första delgrunden: Felaktig rättstillämpning vad angår möjligheten att hålla ett moderbolag ansvarigt för en överträdelse som dess dotterbolag begått enbart med stöd av en presumtion som grundas på ett innehav av 100 procent av aktiekapitalet

- 132 I skäl 494 i det angripna beslutet ansåg kommissionen följande:

”[R]ättspraxis har slagit fast att kommissionen kan presumera att moderbolag utövar ett avgörande inflytande över sina helägda dotterbolag. När en sådan presumtion tillämpas såsom är fallet här med Sasol Wax International AG, Sasol Holding in Germany GmbH och Sasol Ltd, åligger det moderbolagen att kullkasta presumtionen genom att lägga fram bevis för att deras dotterbolag självständigt bestämde hur det skulle agera på marknaden.”

- 133 Enligt sökandena gjorde kommissionen sig skyldig till felaktig rättstillämpning såtillvida att den tillämpade en felaktig rättsnorm. Det saknas giltig rättslig grund för att presumera att ett 100-procentigt ägande i sig är tillräckligt för att det ska kunna fastställas att ett moderbolag är ansvarigt för den kartell som dess dotterbolag har deltagit i. Denna presumtion innebar ett åsidosättande av principen om personligt ansvar och oskuldspresumtionen.
- 134 Tribunalen erinrar, i denna del, om att i det särskilda fall där ett moderbolag äger samtliga aktier i ett dotterbolag som överträtt unionens konkurrensregler, kan detta moderbolag utöva ett avgörande inflytande över dotterbolagets beteende. Vidare föreligger det en presumtion som kan motbevisas om att moderbolaget verkligen utövar ett avgörande inflytande över dotterbolagets beteende. Under dessa omständigheter är det tillräckligt att kommissionen visar att moderbolaget innehar hela aktiekapitalet i ett dotterbolag för att det ska presumeras att moderbolaget utövar ett avgörande inflytande över dotterbolagets affärspolitik. Kommissionen kan då hålla moderbolaget solidariskt betalningsansvarigt för de böter som ålagts dotterbolaget, förutsatt att moderbolaget, på vilket det ankommer att motbevisa presumtionen, inte kan bevisa att dotterbolaget agerar självständigt på marknaden (se domen av den 10 september 2009 i det ovan i punkt 30 nämnda målet Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, punkterna 60 och 61 och där angiven rättspraxis).
- 135 Presumtionen om ansvar till följd av ett bolags innehav av hela kapitalet i ett annat bolag är enligt rättspraxis inte enbart tillämplig när det finns ett direkt samband mellan moderbolaget och dotterbolaget, utan även i fall som det förevarande där ett indirekt samband föreligger genom ett annat mellanliggande bolag (domstolens dom av den 20 januari 2011 i mål C-90/09 P, General Química m.fl. mot kommissionen, REU 2011, s. I-1, punkt 90).
- 136 Följaktligen har kommissionen inte gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att anse att den, när moderbolaget innehar dotterbolagets hela aktiekapital, kan presumera att nämnda moderbolag i likhet med de indirekta moderbolagen verkligen har utövat ett avgörande inflytande över dotterbolagets affärspolitik.
- 137 Om presumtionen att moderbolaget utövar ett avgörande inflytande över sitt dotterbolag inte motbevisas kan kommissionen fastställa att dotterbolaget och de direkta och indirekta moderbolagen ingår i samma ekonomiska enhet och följaktligen utgör ett och samma företag enligt den rättspraxis som nämnts ovan i punkt 31. Den omständigheten att moderbolagen och dotterbolaget utgör ett och samma företag i den mening som avses i artikel 81 EG ger kommissionen möjlighet att tillställa moderbolagen ett beslut att ålägga böter utan att det behöver fastställas att moderbolagen personligen har deltagit i överträdelsen (se den rättspraxis som angetts ovan i punkt 36).
- 138 Genom denna åtgärd åsidosätts inte principen om personligt ansvar. Sasol Wax International Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd har nämligen personligen påförts sanktioner för en överträdelse som de med anledning av sina nära ekonomiska och rättsliga band till Sasol Wax, vilka var en följd av innehavet av detta bolags hela aktiekapital, själva ansågs ha begått (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 34 nämnda målet Metsä-Serla m.fl. mot kommissionen, punkt 34).
- 139 Vad beträffar det påstådda åsidosättandet av oskuldspresumtionen bör det erinras om att enligt denna ska var och en som har blivit anklagad för en lagöverträdelse betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen fastställts. Oskuldspresumtionen utgör således hinder mot ett formellt fastställande av, och till och med mot en antydning om, att en anklagad person är skyldig till en bestämd överträdelse i ett beslut som avslutar förfarandet, när personen i fråga inte har kommit i åtnjutande av alla de garantier som normalt beviljas vid utövandet av rätten till försvar inom ramen för ett förfarande som handläggs på sedvanligt sätt och som mynnar ut i ett beslut om huruvida anklagelsen var välgrundad (förstainstansrättens dom av den 12 oktober 2007 i mål T-474/04, Pergan Hilfsstoffe für industrielle Prozesse mot kommissionen, REG 2007, s. II-4225, punkt 76).

- 140 När oskuldspresumtionen tillämpas på det konkurrensrättsliga området måste den anpassas till att konkurrensrätten till skillnad från brottmål, vilka med nödvändighet avser en person med rättskapacitet (fysisk eller juridisk person), är tillämplig på ett företag som utgör en ekonomisk enhet, i förekommande fall, bildad av flera juridiska personer. Dessutom är de bolag som leder koncernen fria att omorganisera sin interna struktur bland annat genom att för vissa verksamheter skapa bolag som är särskilda juridiska personer.
- 141 Under dessa förhållanden kan, i syfte att bevara den ändamålsenliga verkan av unionens konkurrensrätt, enbart det faktum att ett moderbolag har ett helägt eller nästan helägt dotterbolag som direkt har deltagit i överträdelsen, vara tillräckligt för att kommissionen ska kunna slå fast att moderbolaget är ansvarigt. När kommissionen väl har meddelat sin invändning ankommer det på moderbolaget att bevisa motsatsen och att visa att moderbolaget och dess dotterbolag inte bildade en ekonomisk enhet. Kommissionen har följt denna linje och uppmärksamst studerat de bevis som sökandena har förebringat och har således tillämpat oskuldspresumtionen.
- 142 Av detta följer att talan inte kan vinna bifall vad avser den andra grundens första del.

Den andra delgrunden: Det påstått oriktiga konstaterandet att presumtionen inte har motbevisats

- 143 Sökandena anser att de med hjälp av de bevis som återfinns i deras svar på meddelandet om invändningar har visat att Sasol Wax International i själva verket inte hade utövat något avgörande inflytande över Sasol Wax, eftersom bolaget inte var involverat vare sig i de strategiska affärsbesluten eller i den operationella driften.

Det angripna beslutet

- 144 Vad angår de bevis som sökandena lade fram inom ramen för sitt svar på meddelandet om invändningar, anförde kommissionen följande i det angripna beslutet:

”...

(498) Vad de ledande administratörerna beträffar och den roll som Sasol Wax GmbH:s kontrollorgan spelade samt dess sammansättning, har Sasol erkänt att Sasol Wax International AG hade rätt att utse ledande administratörer och ledamöter till Sasol Wax GmbH:s kontrollorgan. Det har även bekräftats att flera ledamöter i Sasol Wax GmbH:s kontrollorgan under årens lopp var styrelseledamöter i Sasol Wax International AG. Sasol har emellertid hävdats att dessa påståenden är grundlösa, då kontrollorganet inte fyllde någon viktig funktion (ingen faktisk kontroll över Sasol Wax GmbH:s drift eller strategi). Kontrollorganet handhades av före detta anställda vid Vara och den hade inte något som helst inflytande över Sasol Wax GmbH:s agerande. Att Sasol International AG hade rätt att utse styrelseledamöterna och ledamöterna i kontrollorganet är för det första tillräckligt för att det ska sakna betydelse huruvida det fortsatte att vara beroende av Varas före detta anställda. Vad för det andra gäller kontrollorganets roll, innehåller bolagsordningen en förteckning över vissa frågor angående vilka kontrollorganet är behörigt, exempelvis utnämning, entledigande och tillsyn av ledningen, godkännande av årsredovisningen och budgeten, godkännande av investeringar som överstiger 0,5 miljoner euro och ändringar av den kommersiella organisationen. Även om Sasol har påstått att ingen av dessa befogenheter spelade någon påtaglig roll för Sasol Wax GmbH:s kommersiella beteende, att det aldrig funnits något exempel på omständigheter under vilka kontrollorganet skulle haft något som helst inflytande över driften av Sasol Wax GmbH och att Sasol Wax GmbH:s administratörer hade för vana att besluta om väsentliga åtgärder som rörde Sasol Wax GmbH:s strategiska kommersiella beteende utan att begära kontrollorganets medgivande, visar de befogenheter som tillerkänns

kontrollorganet att det förutsattes att kontrollorganet i realiteten skulle spela en strategisk och finansiell roll och utöva ansvar som inte avsåg bolagets löpande drift vilken bolagets styrelse och administratörer vanligtvis ansvarade för.

(499) Sasol har även hävdats att den omständigheten att Sasol Wax International AG saknade inflytande bekräftas av att de företrädare för Sasol som var närvarande vid de tekniska mötena fortfarande var före detta anställda vid Vara och att cheferna för de affärsenheter vilkas verksamhet berördes av de tekniska mötena inte hade någon relation till Sasol Ltd. Vad gäller beteendet hos de så kallade före detta anställda vid Vara, var dessa personer, vid den tidpunkt då de bedrev den otillåtna verksamheten, anställda i Sasolkoncernen och den omständigheten att de tidigare varit anställda vid Vara eller att deras direkta arbetsgivare hade varit ett dotterbolag till Sasol Wax International AG, Sasol Holding in Germany GmbH eller Sasol Ltd, saknar relevans eftersom det är möjligt att visa att moderbolagen utövade ett avgörande inflytande över detta dotterbolag.”

Allmänna synpunkter

- ¹⁴⁵ För att motbevisa presumtionen att moderbolaget utövar ett sådant avgörande inflytande över dotterbolagets agerande som beskrivits ovan i punkt 134, åligger det enligt rättspraxis sökandena att förebära bevisning för de organisatoriska, ekonomiska och rättsliga band mellan Sasol Wax och Sasol Wax International som de anser vara av sådant slag att de utvisar att de bolagen inte utgjorde en ekonomisk enhet. Tribunalen ska i sin bedömning ta hänsyn till samtliga omständigheter som kommit till dess kännedom. Arten och betydelsen av dessa omständigheter kan variera beroende på de särskilda förhållandena i det enskilda fallet (förstainstansrättens dom av den 12 december 2007 i det ovan i punkt 108 nämnda målet Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, punkt 65, fastställt genom domstolens dom av den 10 september 2009 i det ovan i punkt 30 nämnda målet Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, och tribunalens dom av den 13 juli 2011 i mål T-39/07, ENI mot kommissionen, REU 2011, s. II-4457, punkt 95).
- ¹⁴⁶ Denna presumtion bygger på ett konstaterande att ett företag som innehar hela kapitalet i ett dotterbolag, förutom i rena undantagsfall, kan ha ett avgörande inflytande på dotterbolagets beteende mot bakgrund av enbart detta kapitalinnehav, samt vidare att svaret på frågan huruvida detta inflytande verkligen utövas vanligtvis bäst kan sökas i kretsen av företag på vilka presumtionen tillämpas (domstolens dom av den 29 september 2011 i mål C-521/09 P, Elf Aquitaine mot kommissionen, REU 2011, s. I-8947, punkt 60).
- ¹⁴⁷ Tillämpningen av en sådan presumtion motiveras vidare av det faktum att moderbolaget när det är dotterbolagets enda aktieägare, förfogar över alla möjliga medel för att säkerställa att dotterbolaget rättar sig efter moderbolaget i sitt kommersiella beteende. Det är i princip den enda aktieägaren som bestämmer omfattningen av dotterbolagets självständighet genom att anta dess bolagsordning, som utser dotterbolagets ledning och som fattar eller godtar dotterbolagets strategiska affärsbeslut, i förekommande fall genom att ha företrädare i dotterbolagets organ. Vidare upprätthålls den ekonomiska enheten mellan moderbolaget och dess dotterbolag i allmänhet genom skyldigheter som följer av den nationella bolagsrätten – såsom skyldigheten att inge koncernredovisning och dotterbolagets skyldighet att regelbundet lämna in rapporter om sin verksamhet till moderbolaget – och genom att dotterbolagets årsbokslut ska godkännas av bolagsstämman, vilken endast består av moderbolaget, vilket nödvändigtvis innebär att moderbolaget, i vart fall i stora drag, följer dotterbolagets affärsverksamhet.
- ¹⁴⁸ Det ska vidare, när det gäller ett helägt eller nästan helägt dotterbolag med ett enda moderbolag, anmärkas att det i princip endast finns ett kommersiellt intresse och att ledamöterna i dotterbolagets organ utnämns och väljs av den enda aktieägaren, som kan ge dem instruktioner, i vart fall informellt, och uppställa krav med avseende på deras prestationer. I ett sådant fall föreligger nödvändigtvis en

förtroenderelation mellan dotterbolagets ledning och ledningen i moderbolaget, och dessa personer agerar nödvändigtvis på ett sådant sätt att de företräder och främjar det enda kommersiella intresse som finns, nämligen moderbolagets (se även punkt 35 ovan). Moderbolagets och dotterbolagets enhetliga beteende på marknaden är således säkerställt, oberoende av i vilken grad dotterbolagets ledning kan agera självständigt vad gäller dotterbolagets drift, vilken ingår i dotterbolagets affärspolitik i egentlig mening. I allmänhet fastställer den enda aktieägaren själv med beaktande av sina egna intressen reglerna för beslutsfattande i dotterbolaget och omfattningen av dotterbolagets operativa självständighet, vilket aktieägaren kan ändra på eget initiativ genom att ändra de bestämmelser som reglerar dotterbolagets verksamhet, genom beslut om omstrukturering eller genom att upprätta informella strukturer för beslutsfattandet.

- 149 Det är således motiverat att tillämpa presumtionen att moderbolaget faktiskt utövat ett avgörande inflytande över dotterbolagets kommersiella beteende. Presumtionen täcker nämligen, när den föreskriver att den omständigheten att ett enda moderbolag innehar hela eller nästan hela kapitalet i dotterbolaget i princip innebär att de två bolagen uppträder enhetligt på marknaden, karaktäristiska situationer vad gäller förhållandet mellan ett dotterbolag och dess enda moderbolag.
- 150 De berörda bolagen har icke desto mindre, efter mottagandet av meddelandet om invändningar, fullt ut möjlighet att visa att de mekanismer som beskrivits ovan i punkterna 147 och 148 och som i allmänhet leder till en anpassning av dotterbolagets kommersiella beteende till moderbolagets, inte fungerade normalt, vilket ledde till att koncernen inte längre kunde anses utgöra en ekonomisk enhet.

Den operationella driften av Sasol Wax

- 151 Sökandena anser att de har visat att Sasolkoncernen bedrev strategin att inte blanda sig i sitt självständiga dotterbolag Sasol Wax beteende. De har härvidlag åberopat ett meddelande som ledarna för Sasol Wax International undertecknade den 9 april 2001.
- 152 Enligt sökandena skulle således ”ämnen som rör den löpande driften behandlas av Sasol Wax ... i egenskap av självständig enhet”, medan ”visioner, uppdrag och strategier” skulle utarbetas av Sasol Wax International. Vidare hade Sasol Wax ledare inte vid något tillfälle konfronterats med att Sasol Wax International utövat sin vetorätt och dess ledare minns inte att de gett några instruktioner till Sasol Wax företagsledare under Sasol-perioden.
- 153 Tribunalen har härvidlag redan uttalat att det förhållandet i sig att ett dotterbolag har en egen lokal företagsledning och egna resurser, även om det anses styrkt, inte bevisar att detta bolag bestämmer sitt beteende på marknaden självständigt i förhållande till sitt moderbolag. Att uppgifterna delas upp mellan dotterbolagen och deras moderbolag och framför allt att den löpande driften anförtros ett helägt dotterbolags lokala ledning är nämligen ett vanligt förfarande för stora företag som består av en mängd dotterbolag som i sista hand innehas av samma moderbolag. Följaktligen kan i det fall där hela eller nästan hela aktiekapitalet i det dotterbolag som direkt var involverat i överträdelsen innehas av moderbolaget, den bevisning som förebringats härvidlag inte kullkasta presumtionen att moderbolaget verkligen utövat ett avgörande inflytande över dotterbolagets beteende (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 35 nämnda målet Alliance One International mot kommissionen, punkterna 130 och 131).
- 154 En sådan lösning är för övrigt motiverad med hänsyn till övervägandena ovan i punkterna 35, 147 och 148, av vilka det följer att ledarna för det dotterbolag som är helägt eller nästan helägt av ett enda moderbolag vanligtvis agerar som företrädare och främjare enbart av de aktuella affärsintressena, det vill säga det enda moderbolagets affärsintressen. När de utövar sina oberoende befogenheter säkerställer de således att dotterbolagets kommersiella beteende överensstämmer med den övriga koncernens beteende.

155 Härav följer att tribunalen inte kan godta sökandenas påståenden att den oberoende driften av Sasol Wax visar att Sasol Wax och Sasol Wax International inte längre kan anses utgöra en ekonomisk enhet.

De strategiska affärsbesluten

156 Sökandena har anfört att Sasol Wax International inte hade använt sig av sin befogenhet att utse ledarna för Sasol Wax och inte hade ersatt den tidigare ledningen för HOS. Sasol Wax styrdes av tre före detta ledare för HOS, som en oberoende ekonomisk enhet i enlighet med familjen Schümanns tradition. Kommissionen gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den förnekade att denna omständighet var relevant i det angripna beslutet och ansåg att det räckte att Sasol Wax International hade befogenhet att utse företagsledarna.

157 Det bör påpekas att tribunalen inte godtog ett sådant argument i domen i det ovan i punkt 35 nämnda målet Alliance One mot kommissionen, punkt 137. Vad angår den befogenhet som den enda associerade, i detta fall Sasol Wax International, hade att utse Sasol Wax ledare efter det att detta bolags hela aktiekapital förvärvats, kan det endast ha varit genom ett beslut av moderbolaget som nämnda ledare behöll sina befattningar och detta visar att de hade nära band till moderbolaget. Följaktligen kan denna omständighet inte kullkasta presumtionen att moderbolaget utövade ett avgörande inflytande över dotterbolagets beteende.

158 Sökandena har vidare betonat att de företett protokoll från alla möten i Sasol Wax och Sasol Wax Internationals kontrollorgan. Ingen av dessa handlingar innehåller någon som helst indikation på påtagligt inflytande över Sasol Wax från dess direkta och indirekta moderbolags sida. Dessutom hade Sasol Wax ledare för vana att ta initiativ som rörde bolagets strategiska kommersiella beteende utan att begära kontrollorganets eller de associerades medgivande. Så var fallet med de långsiktiga leveransavtalen med ExxonMobil och Shell om placering av personal i Sasol Wax mest lönsamma projekt, vilket förhandlades fram och ingicks enbart av Sasol Wax ledare. Detsamma gällde ett program för kostnadsreducering och utläggning av Sasol Wax logistiktjänster på entreprenad.

159 Det måste slås fast att Sasol Wax initiativ inte avsåg de strategiska affärsbeslut som är viktigast när det ska bedömas huruvida ett dotterbolag och dess moderbolag agerat som en enhet på marknaden, såsom beslut angående budgeten, stora investeringar eller utnämning av högre chefer. Sökandena har inte bestritt att kontrollorganet var behörigt att godkänna Sasol Wax årsbokslut.

160 Mot bakgrund av det ovan anförda ska det följaktligen slås fast att sökandenas argument inte visar att den sedvanliga mekanism för säkerställande av moderbolagets och dess helägda dotterbolags enhetliga beteende på marknaden som ligger till grund för presumtionen om ett verkligt avgörande inflytande hade upphört att fungera (se punkterna 147 och 148 ovan). Kommissionen kunde således med giltig verkan fastställa att det rörde sig om en ekonomisk enhet som motsvarar begreppet företag såsom det definieras i artikel 81 EG.

Huruvida presumtionen kan motbevisas

161 Sökandena har anfört att om det anses att de trots all bevisning som de lagt fram, inte lyckats kullkasta presumtionen om faktisk kontroll från moderbolagets sida och ett avgörande inflytande över dotterbolagets beteende, är den presumtionen i realiteten omöjlig att motbevisa, i strid med artikel 2 i förordning nr 1/2003 samt motiveringsskyldigheten, principen om personligt ansvar och oskuldspresumtionen.

162 Det kan härvidlag noteras att de argument som sökandena har lagt fram i syfte att motbevisa ifrågasättande presumtion, beskriver hur ett stort internationellt företag vanligtvis fungerar, vars lokala enhet Sasol Wax styrs av ledare som behåller sina befattningar genom beslut av bolagets moderbolag

som innehar samtliga aktier, som beslutat att delegera befogenheten att styra affärspolitiken i strikt mening och behållit makten att fatta strategiska affärsbeslut i Sasol Wax kontrollorgan och bolagsstämma.

- 163 Att presumtionen motbevisas är emellertid inte en fråga om bevisningens mängd eller hur detaljerad denna är när bevisningen utvisar att sedvanliga organisatoriska förhållanden föreligger i ett stort multinationellt företag, i vilket den verkställande ledningens befogenheter har delegerats till ledarna för lokala enheter. För att motbevisa presumtionen ska ovanliga omständigheter påvisas som utvisar att koncernens ekonomiska enhet har brutits, trots att koncernens dotterbolag är helägda av moderbolagen, och att detta beror på att mekanismerna för att anpassa dotterbolagens och moderbolagens kommersiella beteende inte fungerar på sedvanligt vis.
- 164 Sökandena har emellertid inte förebringat någon sådan bevisning i förevarande mål.
- 165 Det ska också erinras om att domstolen och tribunalen redan har konstaterat att presumtionen om moderbolagets avgörande inflytande över sitt dotterbolags beteende inte är omöjlig att motbevisa. Det framgår av rättspraxis att en presumtion, även om den är svår att motbevisa, är godtagbar så länge som den står i proportion till det legitima mål som eftersträvas, det finns en möjlighet att lägga fram motbevis och rätten till försvar är säkerställd (domstolens dom i det ovan i punkt 151 nämnda målet *Elf Aquitaine mot kommissionen*, punkt 62, och tribunalens dom av den 27 september 2012 i mål T-343/06, *Shell Petroleum m.fl. mot kommissionen*, REU 2012, punkt 54). Så är fallet vad gäller presumtionen om en ekonomisk enhet mellan dotterbolaget och dess enda moderbolag, även med hänsyn till resonemangen i punkterna 147–150 ovan.
- 166 Följaktligen ska sökandenas anmärkning avvisas angående det omöjliga i att motbevisa ifrågavarande presumtion.

Slutsats

- 167 Mot bakgrund av det ovan anförda finner tribunalen att kommissionen gjorde en riktig bedömning när den slog fast att Sasol Wax och Sasol Wax International utgjorde en ekonomisk enhet i den mening som avses i den rättspraxis som anges ovan i punkt 36, eftersom de bolag som utgjorde denna enhet kunde hållas solidariskt ansvariga för ifrågavarande överträdelse.
- 168 För övrigt bör det noteras att sökandena inte har framfört något specifikt argument i syfte att kullkasta presumtionen att Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd i realiteten hade ett avgörande inflytande över Sasol Wax Internationals kommersiella beteende.
- 169 Följaktligen kan talan inte bifallas på någon del av den första grunden.

Sökandenas bevisning

- 170 Sökandena har föreslagit att C. D. I. och R. G. S., som ledde Sasol Wax under Sasol-perioden ska höras i egenskap av vittnen angående den omständigheten att varken Sasol Wax International eller Sasol Ltd gav några instruktioner till sitt dotterbolag och att Sasol Wax på ett självständigt sätt bestämde sitt kommersiella beteende.
- 171 Mot bakgrund av det ovan anförda anser tribunalen att nämnda vittnesmål inte kan påverka frågan huruvida Sasol Wax International, Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd ska hållas ansvariga för den överträdelse som Sasol Wax begått. Följaktligen kan sökandenas bevisning inte godtas.

3. Den tredje grunden: Den omständigheten att Vara inte betraktats som solidariskt ansvarigt under Schumann-perioden och tiden för det gemensamma företaget

- 172 Sökandena har hävdade att HOS, som var direkt involverat i överträdelsen under Schumann-perioden, kontrollerades av Vara och slutgiltigt av Schumann personligen. Även under tiden för det gemensamma företaget hade Vara åtminstone deltagit i kontrollen över den operationella enheten Schumann Sasol. Genom att kommissionen inte höll Vara ansvarigt för HOS och Schumann Sasols agerande och enbart fastställde att Sasol var solidariskt ansvarigt för tiden för det gemensamma företaget, diskriminerade den Sasol i förhållande till Vara.
- 173 Kommissionen har inte alls förklarat varför den behandlade Sasol på ett annat sätt än Vara/Schumann. Sökandena har vidare erinrat om de principer som kan härledas ur domen i det ovan i punkt 33 nämnda målet HFB m.fl. mot kommissionen, punkt 105.
- 174 Detta agerande från kommissionens sida försvårar på ett allvarligt sätt de möjligheter som Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International förfogar över för att väcka regresstalan mot Schumann och/eller Vara, eftersom Sasol skulle vara tvunget att visa att dessa deltagit i överträdelsen. Det vore dock ytterst svårt att visa detta, i och med att sökandena skulle behöva förklara varför kommissionen inte ålagt vare sig Vara eller Schumann något ansvar. Dessutom skulle konstaterandet av de båda sistnämndas solidariska ansvar vara så mycket viktigare för Sasol eftersom kartellen hade grundats av bland andra HOS och Schumann vid en tidpunkt då Sasol inte bedrev någon verksamhet i den europeiska paraffinsektorn.
- 175 Eftersom kommissionen inte slog fast att Vara var solidariskt ansvarigt, tillämpade den slutligen inte det tak på 10 procent av Varas omsättning som föreskrivs i artikel 23.2 i förordning nr 1/2003.
- 176 Kommissionen har gjort gällande att den åtnjuter ett utrymme för skönsässig bedömning när den avgör vilka enheter i ett företag som ska anses vara ansvariga för en överträdelse. Det ska göras en bedömning av varje fall för sig och kommissionen är inte skyldig att motivera att den inte fattar liknande beslut med avseende på tredjeman som de som riktats till de enheter som bedömts vara ansvariga.
- 177 Kommissionen har i vart fall anfört att ett företag som genom sitt beteende åsidosatt artikel 81 EG enligt rättspraxis inte kan undgå varje påföljd med motiveringen att ett annat företag inte har påförts böter. Även om kommissionen begick ett misstag genom att inte hålla Vara ansvarigt för överträdelsen, måste iakttagandet av likabehandlingsprincipen vara förenligt med legalitetsprincipen, enligt vilken ingen till sin egen förmån kan åberopa en lagstridig åtgärd som har gynnat någon annan.
- 178 Inledningsvis ska det framhållas att eftersom talan ha vunnit bifall på den första grunden saknas anledning att pröva huruvida likabehandlingsprincipen har åsidosatts vad angår tiden för det gemensamma företaget, då det angripna beslutet har ogiltiförklarats i det hänseendet.
- 179 I följande punkter ska tribunalen enbart pröva sökandenas anmärkning om diskriminering av Vara och Schumann vad gäller Schumann-perioden.
- 180 Det ska först påpekas att kommissionen uttryckligen medgav i skäl 457 i det angripna beslutet att "det bolag som var direkt involverat i överträdelsen, nämligen HOS, innehades i sista hand av ... Schumann personligen och ansvaret för den överträdelse som begicks under denna period åligger slutligen Schumann." Kommissionen har emellertid inte ålagt vare sig Vara, dess direkta moderbolag eller Schumann något solidariskt ansvar för den överträdelse som HOS begick.
- 181 Det framgår av fast rättspraxis att likabehandlingsprincipen, enligt vilken lika situationer inte får behandlas olika och olika situationer inte får behandlas lika, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling, utgör en allmän rättsprincip som har fastställts i artiklarna 20 och 21 i Europeiska

unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (domstolens beslut av den 15 juni 2012 i mål C-494/11 P, Otis Luxembourg m.fl. mot kommissionen, punkt 53; se även, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 14 september 2010 i mål C-550/07 P, Akzo Nobel Chemicals och Akcros Chemicals mot kommissionen, REU 2010, s. I-8301, punkterna 54 och 55).

- 182 Vidare ska det framhållas att den möjlighet som finns, enligt den rättspraxis som anges ovan i punkt 36 att ålägga moderbolaget sanktioner för dotterbolagets överträdelse, emellertid inte i sig hindrar att dotterbolaget självt bestraffas. Ett företag, det vill säga en ekonomisk enhet bestående av personal samt materiella och immateriella tillgångar (domstolens dom av den 13 juli 1962 i mål 19/61, Mannesmann mot Höga myndigheten, REG 1962, sidorna 675, 705 och 706), styrs nämligen av de organ som enligt dess bolagsform ska finnas och alla beslut att ålägga företaget böter kan riktas till företagets stadgeenliga ledning (styrelse, ledningsgrupp, ordförande, företagsledare och så vidare.), även om det slutligen är företagets ägare som bär de ekonomiska följderna. Denna regel skulle inte iakttas om det krävdes att kommissionen då ett företag begått en överträdelse alltid skulle undersöka vilken ägare som har ett avgörande inflytande över företaget så att påföljder kunde åläggas endast denna ägare (förstainstansrättens dom av den 29 april 2004 i de förenade målen T-236/01, T-239/01, T-244/01-T-246/01, T-251/01 och T-252/01, Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. II-1181, punkterna 279–281). Möjligheten att ålägga moderbolaget sanktioner för ett dotterbolags uppträdande påverkar således inte lagenligheten av ett beslut som endast riktats till det dotterbolag som deltagit i överträdelsen. Kommissionen har möjlighet att besluta om sanktioner för antingen dotterbolaget eller det moderbolag som kontrollerat detta under aktuell period (förstainstansrättens dom av den 14 december 2006 i de förenade målen T-259/02-T-264/02 och T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mot kommissionen, REG 2006, s. II-5169, punkt 331).
- 183 Kommissionen har samma handlingsfrihet när kontrollen över dotterbolaget har överlåtits. Visserligen kan kommissionen välja att tillskriva det tidigare moderbolaget dotterbolagets beteende under den period som ligger före överlåtelsen och det nya bolaget under tiden därefter, men den är inte skyldig att göra det och kan välja att endast rikta beslutet om sanktioner till dotterbolaget på grund av dess eget beteende (domen i det ovan i punkt 182 nämnda målet Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mot kommissionen, punkt 332).
- 184 I förevarande mål har sökandena inte bestritt att den överträdelse som HOS begick har tillskrivits Sasol Wax med anledning av överlåtelsen mellan bolagen. Det har för övrigt slagits fast i rättspraxis att en sådan ansvarsfördelning är berättigad. Då en enhet som har överträtt konkurrensreglerna ändras i rättsligt eller organisatoriskt avseende, medför nämligen denna ändring inte nödvändigtvis att ett nytt företag bildas som är befriat från ansvar för den tidigare enhetens överträdelser av konkurrensreglerna, om det i ekonomiskt hänseende föreligger identitet mellan de båda enheterna (se domstolens dom av den 24 september 2009 i de förenade målen, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P och C-137/07 P, Erste Group Bank m.fl. mot kommissionen, REG 2009, s. I-8681, punkt 79, och där angiven rättspraxis).
- 185 Sökandena anser emellertid att eftersom kommissionen höll Sasol Wax International, Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd solidariskt ansvariga tillsammans med Sasol Wax för Sasol-perioden, kunde den inte, utan att åsidosätta likabehandlingsprincipen, befria HOS moderbolag från ansvar i fråga om Schumann-perioden.
- 186 Det måste slås fast att Sasol Wax International, Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd genom att de innehade hela aktiekapitalet i det bolag som var direkt involverat i överträdelsen under Sasol-perioden, befann sig i samma situation som Vara och Schumann vad gäller Schumann-perioden.
- 187 Följaktligen har kommissionen behandlat två jämförbara situationer på olika sätt.
- 188 Kommissionens övriga argument kan inte leda till att detta konstaterande ifrågasätts.

- 189 Kommissionen har för det första gjort gällande att preskriptionsreglerna i artikel 25 i förordning nr 1/2003 hindrade den från att hålla Vara och Schumann solidariskt ansvariga för den överträdelse som HOS begått, i och med att dessa tillsammans hade innehaft hela aktiekapitalet i HOS endast till och med den 30 april 1995.
- 190 Utan att tribunalen har anledning att inom ramen för detta förfarande avgöra huruvida Vara och Schumann ska hållas ansvariga för den överträdelse som Schumann Sasol begick, kan det härvidlag anföras att det är möjligt att frågan om det föreligger ett sådant ansvar skulle ha prövats av kommissionen, om denna inte i flera avseenden hade gjort en oriktig bedömning, såsom angetts i samband med prövningen av den första grunden. För det fall kommissionen hade slagit fast att Varas och Schumanns ansvar rörde tiden för det gemensamma företaget, vilken pågick till och med den 30 juni 2002, skulle inte någon av de preskriptionsfrister som anges i artikel 25 i du förordning nr 1/2003 ha löpt ut den 17 mars 2005 när kommissionen underrättades om kartellen och HOS inblandning.
- 191 Härav följer att de argument som kommissionen framfört angående preskription inte kan godtas, eftersom kommissionen för att motivera den olika behandlingen inte med giltig verkan kan göra gällande att det finns en skillnad mellan å ena sidan Varas och Schumanns situation och å andra sidan sökandenas situation, och att skillnaden skulle ha kunnat undvikas om kommissionen inte i flera avseenden hade gjort en oriktig bedömning.
- 192 Den rättspraxis som kommissionen åberopat kan dessutom inte avhjälpa de olikheter i behandlingen som angetts ovan i punkt 187. Förstainstansrätten bekräftade nämligen i sin dom i det ovan i punkt 182 nämnda målet Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mot kommissionen, punkt 331, att kommissionen har möjlighet att besluta om sanktioner för ”antingen dotterbolaget eller det moderbolag som kontrollerat detta under aktuell period”, men den nämnde inte att kommissionen kan hålla det nya moderbolaget solidariskt ansvarigt för perioden efter överlåtelsen av dotterbolaget och samtidigt befria det tidigare moderbolaget från allt solidariskt ansvar för perioden före överlåtelsen. Rättspraxis godtar likaledes kommissionens praxis att hålla antingen enbart det bolag som direkt deltar i kartellen ansvarigt, eller såväl det tidigare som det nya moderbolaget solidariskt ansvariga tillsammans med dotterbolaget (tribunalens dom av den 13 september 2010 i mål T-40/06, Trioplast Industrier mot kommissionen, REU 2010, s. II-4893, punkt 72, och av den 3 mars 2011 i de förenade målen T-117/07 och T-121/07, Areva m.fl. mot kommissionen, REU 2011, s. II-633, punkt 137). Däremot har kommissionen inte åberopat något prejudikat i rättspraxis som ger stöd för en sådan ansvarsfördelning som kommissionen har gjort i förevarande fall.
- 193 Det är således lämpligt att undersöka konsekvenserna av de olikheter i behandlingen som konstaterats ovan i punkt 187.
- 194 Likabehandlingsprincipen ska enligt rättspraxis tillämpas mot bakgrund av legalitetsprincipen, vilket innebär att ingen till sin egen förmån kan åberopa en lagstridig åtgärd som har gynnat någon annan. Att en lagstridighet eventuellt har begåtts med avseende på ett annat företag som inte är part i förevarande mål innebär inte att tribunalen kan fastställa att sökandena diskriminerats och därigenom utsatts för en lagstridig åtgärd. Ett sådant ställningstagande skulle vara detsamma som att införa principen ”lika lagstridig behandling” och att förplikta kommissionen att bortse från den bevisning den har tillgång till för att vidta sanktionsåtgärder mot ett företag som begått en överträdelse, endast på grund av att ett annat företag som möjligen befinner sig i en likartad situation, utan rättsligt stöd har undgått sådana sanktionsåtgärder. Ett företag som genom sitt beteende har åsidosatt artikel 81.1 EG kan dessutom inte undgå påföljd på grund av att ett annat företag inte har ålagts böter när, såsom i förevarande fall det senares fall inte ens anhängiggjorts vid domstolen (domstolens dom av den 31 mars 1993 i de förenade målen C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 och C-125/85-C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mot kommissionen, REG 1993, s. I-1307,

punkt 197, svensk specialutgåva, volym 16, s. I-111, och förstainstansrättens dom av den 16 november 2006 i mål T-120/04, Peróxidos Orgánicos mot kommissionen, REG 2006, s. II-4441, punkt 77).

- 195 Det måste dock slås fast att kommissionen med giltig verkan har konstaterat att Sasol Wax var ansvarigt för den överträdelse som begicks av HOS, som Sasol Wax efterträdde i egenskap av företag som var direkt delaktigt i kartellen (se punkt 184 ovan), och att det var legitimt att ålägga det företaget böter för den period som löpte från den 3 september 1992 till den 28 april 2005.
- 196 Såsom framgår av prövningen av den andra grunden begick kommissionen inte heller något misstag när den höll Sasol Wax International, Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd ansvariga för den överträdelse som Sasol Wax direkt hade begått under Sasol-perioden. Följaktligen gjorde kommissionen en riktig bedömning när den ålade dem solidariskt ansvar för den period som löpte från den 1 juli 2002 till den 28 april 2005 och talan kan således inte bifallas såvitt avser förevarande grund.
- 197 De olikheter i behandlingen som konstaterats ovan i punkt 187 motiverar emellertid att det angripna beslutet ändras, eftersom de leder till ett tyngre ansvar för Sasol Wax International, Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd vad angår den del av böterna som påförts för Schumann-perioden (se punkt 452 ovan).
- 198 Dessutom ska det understrykas att den omständigheten att det angripna beslutet inte har ogiltigförklarats såvitt avser avsaknaden av ansvarighet för Varas och Schumanns för HOS agerande, saknar inverkan på sökandenas eventuella rätt att väcka regresstalan vid nationell domstol.

4. Den fjärde grunden: Felaktig fastställelse av ett grundbelopp för böterna

Den första delgrunden: Avsaknad av giltig rättslig grund i det angripna beslutet

- 199 Sökandena har gjort gällande att artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 inte utgör en giltig rättslig grund för antagandet av det angripna beslutet.
- 200 Denna bestämmelse uppfyller nämligen inte det krav på ”klar och entydig rättslig grund” som uppställts för kommissionens beslut av straffrättslig art, med avseende på artikel 6 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande rättigheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen) och stadgan om de grundläggande rättigheterna, eftersom bestämmelsen ger kommissionen full frihet att ålägga böter inom en gräns på 10 procent av det berörda företags omsättning.
- 201 Det ska erinras om att tribunalen redan har prövat och underkänt dessa argument.
- 202 Först och främst ska det erinras om att sökandenas påstående att det saknas en ”klar och entydig rättslig grund” måste förstås så, att det hänvisar till principen inget brott eller straff utan lag (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), vilken kommit till uttryck i bland annat artikel 49.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Den innebär att överträdelser och sanktioner måste definieras tydligt i en unionsrättslig bestämmelse (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 29 mars 2011 i mål C-352/09 P, ThyssenKrupp Nirosta mot kommissionen, REU 2011, s. I-2359, punkt 80).
- 203 Enligt rättspraxis förfogar inte kommissionen över ett oinskränkt utrymme för skönsmässig bedömning när den antar beslut om fastställande av böter för överträdelser av konkurrensreglerna, eftersom det enligt tillämpliga bestämmelser finns en övre gräns för böterna i förhållande till de berörda företagens omsättning, det vill säga i förhållande till ett objektiva kriterium. Även om det således saknas en

absolut övre gräns som är tillämplig på samtliga överträdelser av konkurrensreglerna, finns det likväl en absolut uppskattningsbar gräns för de böter som kan åläggas, vilken beräknas i förhållande till varje företag och överträdelse. Detta innebär att det är möjligt att fastställa det högsta belopp som ett visst företag kan åläggas i böter i förväg (förstainstansrättens dom av den 5 april 2006, i mål T-279/02, Degussa mot kommissionen, REG 2006, s. II-897, punkterna 74–76, av den 8 oktober 2008 i mål T-69/04, Schunk och Schunk Kohlenstoff-Technik mot kommissionen, REG 2008, s. II-2567, punkterna 35 och 36, samt tribunalens dom av den 12 december 2012 i mål T-400/09, Ecka Granulate och non ferrum Metallpulver mot kommissionen, punkt 28).

- 204 Det är visserligen riktigt att kriterierna om överträdelsens allvar och varaktighet, vilka anges i artikel 23.3 i förordning nr 1/2003, ger kommissionen ett stort utrymme för skönsmässig bedömning. Det är emellertid fråga om kriterier som andra lagstiftare har angett för liknande bestämmelser, vilket gör det möjligt för kommissionen att när den beslutar om sanktioner vidta sanktionsåtgärder med beaktande av hur rättsstridigt det ifrågavarande beteendet är i det enskilda fallet (domen i det ovan i punkt 203 nämnda målet Degussa mot kommissionen, punkt 76, i det ovan i punkt 203 nämnda målet Schunk och Schunk Kohlenstoff-Technik mot kommissionen, punkt 37, samt i det ovan i punkt 203 nämnda målet Ecka Granulate och non ferrum Metallpulver mot kommissionen, punkt 209).
- 205 Kommissionen var även skyldig att respektera allmänna rättsprinciper, i synnerhet principen om likabehandling och proportionalitetsprincipen, såsom dessa har utvecklats i dess egen beslutspraxis och domstolens rättspraxis, när den fastställde sådana böter som är aktuella i förevarande fall. Även kommissionens administrativa praxis är således underkastad unionsdomstolarnas fulla prövningsrätt. Denna prövningsrätt har just gjort det möjligt att, genom fast och publicerad rättspraxis, precisera de vaga begrepp som kan förekomma i artikel 23.3 och 23.3 i förordning nr 1/2003 (domen i det ovan i punkt 203 nämnda målet Degussa mot kommissionen, punkterna 77 och 79, i det ovan i punkt 203 nämnda målet Schunk och Schunk Kohlenstoff-Technik mot kommissionen, punkt 41, samt i det ovan i punkt 203 nämnda målet Ecka Granulate och non ferrum Metallpulver mot kommissionen, punkt 30).
- 206 För övrigt kan det understrykas att även om konkurrensrätten har en delvis straffrättslig karaktär, ingår den dock inte i straffrättens "hårda kärna". Utanför den hårda kärnan är emellertid de garantier på det straffrättsliga området som fastställs i artikel 6 i Europakonventionen dock inte med nödvändighet avsedda att tillämpas i hela sin stränghet (se Europadomstolens dom i mål Jussila mot Finland av den 23 november 2006, *Recueil des arrêts et des décisions*, 2006-XIV, § 43).
- 207 Det finns även anledning att i detta sammanhang uppmärksamma att på det konkurrensrättsliga området, till skillnad från vad som gäller inom straffrätten, är såväl förmåner som påföljder rent pekuniära, precis som motivationen för dem som begår överträdelser, vilka för övrigt agerar på ett ur ekonomisk synvinkel logiskt sätt. Om en aktör med mer eller mindre exakt precision kunde förutse beloppet för de böter han riskerar att drabbas av för sitt deltagande i en rättsstridig kartell skulle detta få mycket skadliga konsekvenser för effektiviteten hos unionens konkurrenspolitik. Företag som begår överträdelser skulle nämligen direkt kunna jämföra kostnaderna och vinsterna i sin rättsstridiga verksamhet och ta i beräkning hur sannolikt det är att de blir upptäckta och således försöka säkerställa lönsamheten i nämnda verksamhet (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 203 nämnda målet Degussa mot kommissionen, punkt 83, i det ovan i punkt 203 nämnda målet Schunk och Schunk Kohlenstoff-Technik mot kommissionen, punkt 45, samt i det ovan i punkt 203 nämnda målet Ecka Granulate och non ferrum Metallpulver mot kommissionen, punkt 32).
- 208 Mot bakgrund av det ovan anförda ska det anses att artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 både utgör ett medel och en möjlighet för kommissionen att genomföra unionens konkurrenspolitik med nödvändig effektivitet och en tillräckligt klar och entydig rättslig grund för antagande av beslut om att påföra deltagare i karteller böter. Följaktligen kan den anmärkning som sökandena har framfört i detta avseende inte godtas.

- 209 Sökandena anser vidare att kommissionen åsidosatte principen om förbud mot retroaktiv tillämpning av lagbestämmelser genom att tillämpa 2006 års riktlinjer i det angripna beslutet, trots att den aktuella överträdelsen hade upphört i april 2005.
- 210 Domstolen har i detta avseende redan funnit att den omständigheten att kommissionen tidigare har tillämpat en viss bötesnivå för vissa överträdelser inte innebär att kommissionen fräntas möjligheten att höja denna nivå inom de gränser som anges i förordning nr 1/2003, om detta är nödvändigt för att säkerställa genomförandet av unionens konkurrenspolitik. En effektiv tillämpning av unionens konkurrensregler kräver tvärtom att kommissionen vid varje tillfälle kan anpassa bötesnivån efter vad denna politik kräver (domstolens dom av den 7 juni 1983 i de förenade målen 100/80-103/80, *Musique Diffusion française m.fl. mot kommissionen*, REG 1983, s. 1825, punkt 109; svensk specialutgåva, volym 7, s. I-133, av den 2 oktober 2003, i mål C-196/99 P, *Aristrain mot kommissionen*, REG 2003, s. I-11005, punkt 81, och i de ovan i punkt 44 nämnda förenade målen *Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen*, punkt 169).
- 211 Den kontrollerande uppgift som kommissionen tilldelats genom artikel 81 EG och artikel 82 EG omfattar nämligen inte endast att utreda och vidta sanktionsåtgärder mot individuella överträdelser. Den medför även en plikt att föra en allmän politik som syftar till att på konkurrensområdet tillämpa de principer som fastställts i fördraget, och att påverka företagens beteende i denna riktning (domen i de ovan i punkt 210 nämnda förenade målen *Musique Diffusion française m.fl. mot kommissionen*, punkt 105 och i de ovan i punkt 44 nämnda förenade målen *Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen*, punkt 170).
- 212 Företagen ska följaktligen beakta att kommissionen när som helst kan besluta att höja bötesnivån i förhållande till den nivå som tillämpats tidigare. Detta gäller inte endast när kommissionen höjer bötesnivån när den ålägger böter genom individuella beslut, utan även när denna höjning sker genom tillämpning på enskilda fall av förhållningsregler med allmän räckvidd såsom riktlinjerna (domen i de ovan i punkt 44 nämnda förenade målen *Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen*, punkterna 229 och 230).
- 213 Den omständigheten att 1998 års riktlinjer skulle ersättas av en ny metod för beräkning av böter som ingår i 2006 års riktlinjer, var i rimlig mån förutsebar för deltagarna i kartellen med hänsyn till den tidpunkt då denna inleddes. Det ska vidare erinras om att enligt den rättspraxis som angetts ovan i punkt 206 är de straffrättsliga garantier som fastställts i artikel 6 i Europakonventionen inte med nödvändighet ägnade att tillämpas i hela sin stränghet på det konkurrensrättsliga området. Räckvidden av denna rättspraxis måste utvidgas analogt till att även omfatta artikel 7 i Europakonventionen. Införandet av nya riktlinjer har i vart fall inte ändrat maximinivån för böterna enligt artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 som utgör den enda tillämpliga lagbestämmelsen. Kommissionen åsidosatte följaktligen inte principen om förbud mot retroaktiv tillämpning när den tillämpade 2006 års riktlinjer i det omtvistade beslutet på överträdelser som begåtts innan riktlinjerna hade antagits (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovan i punkt 44 nämnda förenade målen *Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen*, punkterna 231 och 232).
- 214 Slutligen ska det nämnas att även om kommissionen var skyldig att tillämpa de riktlinjer som var i kraft vid den tid då överträdelsen begicks, det vill säga en period av tretton år i förevarande fall, skulle en sådan skyldighet, vilken erkänts i den rättspraxis som anges ovan i punkt 210, urholka kommissionens rätt att anpassa metoderna för beräkning av böter till dess skyldighet att på ett effektivt sätt tillämpa unionens konkurrensregler.
- 215 Härav följer att inte heller sökandenas andra anmärkning kan godtas och följaktligen kan talan inte bifallas såvitt avser den fjärde grundens första del.

Den andra delgrunden: Huruvida försäljningen av mikrovox felaktigt inbegreps i Sasols försäljningsvärde

- 216 Enligt punkt 13 i 2006 års riktlinjer ska kommissionen fastställa grundbeloppet genom att utgå från försäljningsvärdet på de varor eller tjänster som har ett direkt eller indirekt samband med överträdelsen och som företaget sålt i det berörda geografiska området inom EES. Enligt en fotnot till denna punkt ska den indirekta försäljningen beaktas exempelvis i samband med horisontella arrangemang om fastställande av priser för en viss produkt när priset på denna produkt tjänar som grund för priset på andra produkter av antingen lägre eller högre kvalitet.
- 217 Sökandena anser att mikrovox inte berördes av kartellen och att det därför var felaktigt av kommissionen att inbegripa omsättningen av denna produkt i det försäljningsvärde som beaktades vid beräkningen av böterna.

Principerna för bevisvärdering

- 218 Enligt rättspraxis ankommer det på kommissionen att förete bevisning om de överträdelser som den har konstaterat och fastställa vilken bevisning som krävs för att på ett tillfredsställande sätt visa förekomsten av de faktiska omständigheter som utgör en överträdelse (se domstolens dom av den 17 december 1998 i mål C-185/95 P, Baustahlgewebe mot kommissionen, REG 1998, s. I-8417, punkt 58, och domen i de ovan i punkt 76 nämnda förenade målen Dresdner Bank m.fl. mot kommissionen, punkt 59, och där angiven rättspraxis).
- 219 När det gäller räckvidden av domstolsprövningen ska tribunalen, enligt fast rättspraxis, generellt göra en fullständig prövning av huruvida förutsättningarna för tillämpning av artikel 81.1 EG är uppfyllda när en talan om ogiltigförklaring av ett beslut som har antagits med stöd av samma bestämmelse har väckts vid den (se förstainstansrättens dom av den 26 oktober 2000 i mål T-41/96, Bayer mot kommissionen, REG 2000, s. II-3383, punkt 62 och där angiven rättspraxis).
- 220 Om domstolen härvid anser att det föreligger tvivel ska den döma till fördel för det företag till vilket beslutet om fastställelse av en överträdelse är riktat. Den aktuella domstolen får således inte fastställa att kommissionen styrkt förekomsten av den ifrågavarande överträdelsen om denna fråga enligt nämnda domstol fortfarande är föremål för tvivel, särskilt i samband med talan om ogiltigförklaring av ett beslut om påförande av böter (förstainstansrättens dom i de ovan i punkt 76 nämnda förenade målen Dresdner Bank m.fl. mot kommissionen, punkt 60, och av den 12 juli 2011 i mål T-112/07, Hitachi m.fl. mot kommissionen, REU 2011, s. II-3871, punkt 58).
- 221 I den sistnämnda situationen är det nämligen nödvändigt att beakta oskuldspresumtionen såsom den följer av artikel 6.2 i Europakonventionen, vilken ingår i unionsrättens allmänna rättsprinciper. Med hänsyn till de aktuella överträdelsernas art samt arten och svårighetsgraden av de därtill knutna sanktionerna ska principen om oskuldspresumtion bland annat tillämpas i förfaranden rörande överträdelser av de konkurrensregler som gäller för företag och som kan leda till åläggande av böter eller föreläggande av vite (domen i de ovan i punkt 220 nämnda målet Hitachi m.fl. mot kommissionen, punkt 59; se, för ett liknande resonemang, domen i de ovan i punkt 76 nämnda förenade målen Dresdner Bank m.fl. mot kommissionen, punkt 61, och där angiven rättspraxis).
- 222 Kommissionen måste således lägga fram exakt och samstämmig bevisning till stöd för att överträdelsen har ägt rum. Det ska emellertid framhållas att varje del av den bevisning som kommissionen har åberopat inte nödvändigtvis måste motsvara dessa kriterier med avseende på varje del av överträdelsen. Det är tillräckligt att en samlad bedömning av alla indicier som institutionen åberopat motsvarar detta krav (se domen i de ovan i punkt 76 nämnda förenade målen Dresdner Bank m.fl. mot kommissionen, punkterna 62 och 63, samt där angiven rättspraxis).

- 223 De indicier som kommissionen åberopar i det angripna beslutet för att styrka att ett företag åsidosatt artikel 81.1 EG ska inte beaktas vart och ett för sig, utan som en helhet (se förstainstansrättens dom av den 8 juli 2008 i mål T-53/03, BPB mot kommissionen, REG 2008, s. II-1333, punkt 185 och där angiven rättspraxis).
- 224 I praktiken tvingas kommissionen ofta styrka att en överträdelse föreligger när bevisläget är svårt, eftersom flera år kan ha förflutit sedan de omständigheter inträffade som legat till grund för överträdelsen och flera av de företag som är föremål för utredning kan ha underlåtit att samarbeta aktivt med kommissionen. Det ankommer visserligen med nödvändighet på kommissionen att styrka att ett rättsstridigt avtal om fastställande av priser har slutits, men det vore att gå för långt att dessutom fordra att kommissionen förebringar bevisning för det specifika sätt på vilket detta skulle ha genomförts. Det vore nämligen för enkelt för ett företag som gjort sig skyldigt till en överträdelse att undkomma påföljder om det kunde ha framgång med att åberopa att de upplysningar som framlagts beträffande hur ett rättsstridigt avtal genomförts var vaga, när det styrkts att ett avtal förelegat och att det haft ett konkurrensbegränsande syfte. Företagen kan försvara sig i en sådan situation om de har möjlighet att kommentera all bevisning som kommissionen åberopat mot dem (förstainstansrättens dom av den 8 juli 2004 i de förenade målen T-67/00, T-68/00, T-71/00 och T-78/00, JFE Engineering m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. II-2501, punkt 203).
- 225 När det gäller den bevisning som kan åberopas för att styrka en överträdelse av artikel 81 EG är det nämligen principen om fri bevisprövning som gäller i unionsrätten (förstainstansrättens dom av den 8 juli 2004 i mål T-50/00, Dalmine mot kommissionen, REG 2004, s. II-2395, punkt 72 och domen i det ovan i punkt 220 nämnda målet Hitachi m.fl. mot kommissionen, punkt 64).
- 226 När det gäller de olika uppgifternas bevisvärde finns det ett enda relevant kriterium för att värdera förebringad bevisning, nämligen dess trovärdighet (domen i det ovan i punkt 225 nämnda målet Dalmine mot kommissionen, punkt 72).
- 227 Enligt de allmänna reglerna för bevisning beror en handlings trovärdighet och därmed dess bevisvärde på dess ursprung, omständigheterna vid dess upprättande, dess avsedda mottagare och dess innehåll (förstainstansrättens dom av den 15 mars 2000 i de förenade målen T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 och T-104/95, Cimenteries CBR m.fl. mot kommissionen, REG 2000, s. II-491, punkterna 1053 och 1838, samt domen i det ovan i punkt 220 nämnda målet Hitachi m.fl. mot kommissionen, punkt 70).
- 228 När kommissionens enda underlag för att dra slutsatsen att det föreligger en överträdelse är de berörda företagens beteende på marknaden, räcker det att dessa företag visar att det föreligger omständigheter som, genom att kasta ett annat ljus över de omständigheter som kommissionen har styrkt, gör det möjligt att ge en annan trolig förklaring till dessa omständigheter än den som kommissionen har lagt till grund för sin slutsats att det har skett en överträdelse av unionens konkurrensregler (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovan i punkt 224 nämnda förenade målen, JFE Engineering m.fl. mot kommissionen, punkt 186).
- 229 I de fall kommissionen har grundat sig på skriftlig bevisning ankommer det däremot på de berörda företagen att inte endast framlägga ett möjligt alternativ till kommissionens ställningstagande, utan att visa att bevisningen i det ifrågasatta beslutet är otillräcklig för att slå fast att överträdelsen förelegat (domen i de ovan i punkt 224 nämnda förenade målen, JFE Engineering m.fl. mot kommissionen, punkt 187). En sådan bevisprövning utgör inte ett åsidosättande av oskuldspresumtionen (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 8 juli 1999 i mål C-235/92 P, Montecatini mot kommissionen, REG 1999, s. I-4539, punkt 181).

- 230 Med beaktande av att förbudet mot konkurrensbegränsande avtal är tvingande, kan det inte krävas att kommissionen ska förebringa bevisning som på ett uttryckligt sätt påvisar att de berörda aktörerna varit i kontakt med varandra. Den fragmentariska och utspridda bevisning som kommissionen kan ha tillgång till bör i vilket fall som helst kunna kompletteras med slutsatser som möjliggör en rekonstruktion av de relevanta omständigheterna. Förekomsten av ett konkurrensbegränsande förfarande eller avtal kan alltså härledas ur ett antal sammanträffanden och indicier som när de beaktas tillsammans, och annan hållbar förklaring saknas, kan utgöra bevisning för att en överträdelse av konkurrensreglerna har skett (domstolens dom av den 7 januari 2004 i de förenade målen C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P och C-219/00 P, Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. I-123, punkterna 55–57; se även domen i de ovan i punkt 76 nämnda förenade målen Dresdner Bank m.fl. mot kommissionen, punkterna 64 och 65, samt där angiven rättspraxis).
- 231 Enligt fast rättspraxis bör det vid bedömningen av bevisvärdet av skriftlig bevisning dessutom tillmätas stor vikt om en handling har upprättats i omedelbar anslutning till de faktiska omständigheterna (förstainstansrättens dom av den 11 mars 1999 i mål T-157/94, Ensidesa mot kommissionen, REG 1999, s. II-707, punkt 312, och av den 16 december 2003 i de förenade målen T-5/00 och T-6/00, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied och Technische Unie mot kommissionen, REG 2003, s. II-5761, punkt 181), eller av en person som direkt har bevittnat dessa omständigheter (domen i de ovan i punkt 224 nämnda förenade målen JFE Engineering m.fl. mot kommissionen, punkt 207).
- 232 En handling som saknar datum eller underskrift eller som är otydligt skriven fräntas emellertid inte allt sitt bevisvärde om dess ursprung, tidpunkt och innehåll kan fastställas med tillräcklig säkerhet (förstainstansrättens dom av den 13 december 2006 i de förenade målen T-217/03 och T-245/03, FNCBV m.fl. mot kommissionen, REG 2006, s. II-4987, punkt 124; se även, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-11/89, Shell mot kommissionen, REG 1992, s. II-757; svensk specialutgåva, volym 12, s. II-47, punkt 86).
- 233 Av principen om fri bevisprövning följer att avsaknad av skriftlig bevisning visserligen kan visa sig vara relevant vid den sammantagna bedömningen av de indicier som kommissionen har åberopat, men att en sådan avsaknad inte i sig medför att det berörda företaget kan kullkasta kommissionens påståenden genom att lämna en alternativ förklaring till de faktiska omständigheterna. Så är nämligen endast fallet om den bevisning som kommissionen har lagt fram inte styrker överträdelsens existens på ett sådant sätt att det inte föreligger något tvivel och inte krävs någon tolkning (domen i det ovan punkt 220 nämnda målet Hitachi m.fl. mot kommissionen, punkt 65; se även, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 12 september 2007 i mål T-36/05, Coats Holdings och Coats mot kommissionen, ej publicerad i rättsfallssamlingen, punkt 74).
- 234 Enligt rättspraxis finns det inte någon unionsrättslig bestämmelse eller allmän princip som utgör hinder för att kommissionen, mot ett företag, åberopar uttalanden från andra företag som klandras för att ha deltagit i den konkurrensbegränsande samverkan. I annat fall skulle bevisbördan för beteenden som strider mot artiklarna 81 EG och 82 EG, vilken åvilar kommissionen, vara omöjlig att bära och oförenlig med kommissionens uppgift enligt fördraget att övervaka att dessa regler tillämpas på rätt sätt (domen i de ovan i punkt 224 nämnda förenade målen JFE Engineering m.fl. mot kommissionen, punkt 192 och i det ovan punkt 220 nämnda målet Hitachi m.fl. mot kommissionen, punkt 67).
- 235 När det gäller uttalanden kan ett särskilt högt bevisvärde tillmätas de uttalanden som, för det första är trovärdiga, för det andra görs i ett företags namn, för det tredje görs av en person som på grund av sitt yrke är skyldig att handla i det företagens intresse, för det fjärde strider mot intresset hos den som gör uttalandet, för det femte görs av en person som direkt har bevittnat de omständigheter som nämns i uttalandet och för det sjätte redovisas skriftligen och på ett genomtänkt och välövervägt sätt (domen i

det ovan i punkt 220 nämnda målet Hitachi m.fl. mot kommissionen, punkt 71; se även, för ett liknande resonemang, domen i de ovan i punkt 224 nämnda förenade målen JFE Engineering m.fl. mot kommissionen, punkterna 205–210).

- 236 Ett uttalande av ett företag som anklagas för att ha deltagit i en kartell vilkets exakthet bestrids av flera av de övriga berörda företagen kan inte utan att styrkas av annan bevisning betraktas som ett tillräckligt bevis för att de sistnämnda begått en överträdelse. Härvid kan emellertid kraven på den stödjande bevisningen ställas förhållandevis lågt om uttalandet är trovärdigt (domen i de ovan i punkt 224 nämnda förenade målen JFE Engineering m.fl. mot kommissionen, punkterna 219 och 220), samt i det ovan i punkt 220 nämnda målet Hitachi m.fl. mot kommissionen, punkt 68).
- 237 Även om det i allmänhet är lämpligt med en viss misstänksamhet mot frivilliga vittnesmål från de främsta deltagarna i en rättsstridig kartell, då det är möjligt att dessa deltagare vill förminska betydelsen av sina bidrag till överträdelsen och förstora de övrigas bidrag, kvarstår dock att det faktum att ett företag ansöker om att få immunitet eller nedsättning av bötesbeloppet enligt 2002 års meddelande om samarbete inte med nödvändighet innebär att det företaget får incitament att förvanska bevisningen avseende övriga kartellmedlemmars deltagande. Om ett företag försöker vilseleda kommissionen kan detta nämligen leda till att dess uppriktighet och samarbetsvilja ifrågasätts, vilket kan äventyra företagets möjligheter att fullt ut dra fördel av 2002 års meddelande om samarbete (domen i det ovan i punkt 220 nämnda målet Hitachi m.fl. mot kommissionen, punkt 72; se även, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 194 nämnda målet Peróxidos Orgánicos mot kommissionen, punkt 70).
- 238 Tribunalen anser i synnerhet att om någon medger att han gjort sig skyldig till en överträdelse och därmed tillstår omständigheter som ligger utanför vad som skulle gå att sluta sig till direkt utifrån de ifrågavarande handlingarna, utvisar detta förhållande, om inte motsatsen framgår av särskilda omständigheter, att denne har beslutat sig för att säga sanningen. Vidare ska uttalanden som går emot den som avgett dem i princip anses utgöra särskilt trovärdig bevisning (förstainstansrättens dom i de ovan i punkt 224 nämnda förenade målen JFE Engineering m.fl. mot kommissionen, punkterna 211 och 212, av den 26 april 2007 i de förenade målen T-09/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 och T-136/02, Bolloré m.fl. mot kommissionen, REG 2007, s. II-947, punkt 166, och av den 8 juli 2008 i mål T-54/03, Lafarge mot kommissionen, ej publicerad i rättsfallssamlingen, punkt 59).
- 239 Ovannämnda rättspraxis kan tillämpas analogt på artikel 53 i EES-avtalet.

Det angripna beslutet och uttalanden av deltagare i kartellen

- 240 Det ska inledningsvis erinras om att skäl 111 i det angripna beslutet har följande lydelse:

”Vid de flesta av de tekniska mötena avsåg diskussionerna om priser i allmänhet paraffinvax och sällan enbart olika sorter av paraffinvax (såsom fullraffinerat paraffinvax, halvraffinerat paraffinvax, vaxblandningar, specialistvax, fast paraffinvax och paraffinvax som genomgått hydrofining). Det stod dessutom klart för samtliga företag att priset för samtliga sorter paraffinvax skulle öka med samma belopp eller samma procentsats.”

- 241 Shells uttalande av den 26 april 2005 som kommissionen åberopade i skäl 111 i det angripna beslutet, anger att alla typer av paraffinvax berördes av denna praxis för fastställande av priser. Shell har nämligen förklarat att det vid de tekniska mötena var allmänt vedertaget bland deltagarna att priserna på alla typer av paraffinvax skulle höjas med samma belopp eller procentsats.

- 242 Shell har även hävdad i sitt muntliga uttalande av den 21 mars 2007 att det endast var vid sällsynta tillfällen som de olika typerna av paraffinvax (exempelvis fullraffinerat paraffinvax, halvraffinerat paraffinvax, fast paraffinvax och vaxblandningar/specialistvax) hade nämnts. Deltagarna var överens om att priserna på alla typer av paraffinvax skulle höjas med samma belopp eller procentsats.
- 243 Total har förklarat att prishöjningarna främst gällde paraffin av ordinär kvalitet som huvudsakligen används inom stearinljussektorn, det vill säga det enda paraffin som verkligen var intressant för Sasol och de övriga tyska producenterna (DEA och Hansen & Rosenthal). Eftersom stearinljus är ett av de främsta avsättningsområdena för paraffin i Europa skulle varierande priser på den marknaden medföra varierande priser på andra tillämpningar.
- 244 Även Sasol har bekräftat denna praxis och förklarat att de avtal som ingicks under de tekniska mötena mer eller mindre fastställde tendensen för alla produktsegment eftersom deltagarna ofta försökte att ungefärligen överföra beslutade prisökningar till andra produktkategorier.
- 245 Följaktligen stödjer och bekräftar de samstämmiga uttalandena av deltagarna i kartellen innehållet i skäl 111 i det angripna beslutet.

Den påstådda avsaknaden av prisöverenskommelser om mikrovas

- 246 Sökandena har inte bestritt att mikrovas ibland berördes under de tekniska mötena. Det framgår emellertid av uttalanden från de företag som deltog i kartellen, vilka sammanställdes under det administrativa förfarandet, att fullraffinerat paraffinvax och halvraffinerat paraffinvax var det centrala vid "Blauer Salon-mötena". Dessutom förekom det inget möte under överträdelseperioden där deltagarna kom överens om priser på mikrovas eller delade upp kunderna vad gällde dessa produkter. Denna punkt bekräftas av Shells uttalanden.
- 247 För det första ska det anmärkas att Shells uttalande av den 14 juni 2006 som sökandena har åberopat endast innehåller en beskrivning av mikrovas egenskaper och ursprung. Uttalandet gäller inte frågan huruvida det förekom otillåten praxis avseende dessa produkter.
- 248 Därefter är det viktigt att uppmärksamma att den överträdelse rörande paraffinvax som tillskrivits sökandena bestod i avtal eller samordnade förfaranden om fastställande av priser, utbyte och spridning av känslig affärsinformation om paraffinvax (den första delen av överträdelsen) samt uppdelning av kunder och/eller marknader (den andra delen av överträdelsen).
- 249 Sökandena har inte bestritt att den första delen av kartellen är komplex, det vill säga att den kombinerar prisöverenskommelser, samordnade förfaranden och utbyte av känslig information.
- 250 Artikel 81.1 EG har emellertid följande lydelse: "Följande är oförenligt med den gemensamma marknaden och förbjudet: alla avtal mellan företag, beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstater och som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen inom den gemensamma marknaden."
- 251 För att det ska vara fråga om ett avtal i den mening som avses i artikel 81.1 EG är det tillräckligt att de aktuella företagen har gett uttryck för sin gemensamma vilja att agera på marknaden på ett bestämt sätt (förstainstansrättens dom av den 17 december 1991 i mål T-7/89, Hercules Chemicals mot kommissionen, REG 1991, s. II-1711, punkt 256; svensk specialutgåva, volym 11, s. II-83, och i det ovan i punkt 33 nämnda målet HFB m.fl. mot kommissionen, punkt 199). Ett avtal i den mening som avses i artikel 81.1 EG, kan anses ha ingåtts om det framgår att de berörda parterna har samstämmiga önskemål vad gäller principen att begränsa konkurrensen, även om konkurrensbegränsningens former fortfarande är föremål för förhandlingar (tribunalens dom av den 16 juni 2011 i mål T-240/07,

Heineken Nederland och Heineken mot kommissionen, REU 2011, s. II-3355 punkt 45; se även, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 33 nämnda målet HFB Holding m.fl. mot kommissionen, punkterna 151–157 och 206).

- 252 Begreppet samordnat förfarande avser en form av samordning mellan företag som, utan att ha drivits så långt som till genomförande av ett avtal i egentlig mening, innebär att riskerna med konkurrensen medvetet ersätts med ett praktiskt samarbete dem emellan (domstolens dom av den 8 juli 1999 i mål C-49/92 P, kommissionen mot Anic Partecipazioni, REG 1999, s. I-4125, punkt 115, och av den 8 juli 1999 i mål C-199/92 P, Hüls mot kommissionen, REG 1999, s. I-4287, punkt 158).
- 253 Artikel 81.1 EG utgör härvid hinder för att det förekommer direkta eller indirekta kontakter mellan ekonomiska aktörer som är ägnade antingen att påverka en faktisk eller potentiell konkurrents beteende på marknaden eller att för en sådan konkurrent avslöja det beteende som den berörda ekonomiska aktören har beslutat eller överväger att själv tillämpa på marknaden, när dessa kontakter har till syfte eller resultat att begränsa konkurrensen (domen i det ovan i punkt 251 nämnda målet Heineken Nederland och Heineken mot kommissionen, punkt 47; se även, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 252 nämnda målet kommissionen mot Anic Partecipazioni, punkterna 116 och 117).
- 254 Kommissionen var följaktligen inte skyldig att visa att det ingicks prisöverenskommelser under de tekniska mötena, för att kunna inbegripa intäkterna från försäljningen av mikrovas i deltagarnas försäljningsvärden. Härav följer att sökandenas påståenden att det inte förekom några avtal om fastställande av priser på mikrovas och om uppdelning av kunder med avseende på dessa produkter ska avvisas då de är verkningslösa.

Den skriftliga bevisningen angående mikrovas

- 255 Det är lämpligt att undersöka den skriftliga bevisning angående mikrovas som angavs i det angripna beslutet och i den dokumentation som nämnda beslut hänvisar till och som delgavs sökandena under det administrativa förfarandet.
- 256 För det första anges det i MOL:s anteckning som rör det tekniska mötet den 24 juni 1994 i Budapest (Ungern), vilket kommissionen hänvisade till i fotnoter till skäl 132 i det angripna beslutet, under rubriken ”Repsol”:

”försäljning: 60 000 t [20 000 t import]

Cepsa/Elf 15-20 000 t inkl. 3 000 t mikro

ERT endast råparaffin 15 000 to”

- 257 Dessa uppgifter som inte återgavs i det angripna beslutet, men som delgavs sökandena under det administrativa förfarandet, utvisar att deltagarna uppgav det tonnage paraffinvax, inklusive mikrovas, som sålts eller varit avsett för försäljning till olika kunder, i syfte att dela upp marknaderna och kunderna.
- 258 För det andra uppges det i MOL:s anteckning angående det tekniska mötet den 30 och den 31 oktober 1997 i Hamburg, vilket nämns i skäl 145 i det angripna beslutet:

”Brist 50/52 mikro -> Repsol Mobil Agip

...

mikrovax – franskt pris 1500-1600 höjning 10 procent.”

259 För det tredje anges följande i MOL:s anteckning om mötet den 5 och den 6 maj 1998 i Budapest som kommissionen hänvisade till i en fotnot till skäl 147 i det angripna beslutet:

”Total – [oläsligt] 5 500 – 6 500 mikro [viskositet] 14-15 [;] till Cepsa 4900 emu [oläsligt] + 4 procent Total/E”

260 Med beaktande även av annan bevisning som kommissionen nämnde i skäl 147 i det angripna beslutet, utvisar dessa olika uppgifter om att deltagarna uppgav det tonnage paraffinvax, inklusive mikrovax, som sålts eller varit avsett för försäljning till olika kunder, i syfte att dela upp marknaderna och kunderna.

261 För det fjärde innehåller MOL:s anteckning rörande mötet den 13 och den 14 april 1999 i München (Tyskland), vilket nämns i skäl 153 i det angripna beslutet, en tabell i vilken en kolumn har rubriken ”Mikro”. Uppgifterna om andra kolumner i vilka de övriga typerna av paraffinvax klassificeras enligt deras smältpunkt lämnar inte något tvivel om att det är fråga om mikrovax.

262 För det femte innehåller anteckningarna ett protokoll från Sasols ”Blauer Salon-möte” den 26 och den 27 juni 2001 i Paris (Frankrike), vilket nämns i skäl 163 i det angripna beslutet, med följande upplysningar:

”1 juli: Upphäva priserna för specialkunderna (= de som inte köper eller som köpte till ett mycket lågt pris förra året/budgeten) snarast möjligt, exempelvis 30 dagar. Mål: Fastställa en referenspunkt!

Slutet av augusti[:] Upphäva samtliga priser den 30/9.01.

Den 1/10.01 + 7, - euro

Trä/emulsioner + gummi/däck = senare

Om kunderna begär att få en pristendens för andra halvåret:

Tendensen är stigande, eftersom alla siffror i budgeten, exempelvis råolja på 25, - \$ / Växelkursen för dollar på 2 DM, har överstigits markant. Dessutom, mikrovax + omkring 30 procent/paraffin av högsta kvalitet är mycket sällsynt och dyrt.”

263 Dessa upplysningar visar dels att deltagarna i kartellen ansåg att prishöjningarna på alla typer av paraffinvax hade ett samband, dels att de även utarbetade motiveringar till dessa prishöjningar som var riktade till kunderna.

264 För det sjätte anges följande i en handskriven anteckning som upptäcktes hos Total, vilken rör mötet den 11 och den 12 maj 2004 och som citeras i skäl 174 i det angripna beslutet: ”den 1 juli – ... + Mikrovax: 25 -> 50 \$/T”. Det handlar således om ett direkt spår av en diskussion eller till och med ett avtal om priser på mikrovax.

265 Såsom har erinrats om ovan i punkt 222, måste inte vart och ett av de bevis som kommissionen har lagt fram med nödvändighet uppfylla kriterierna exakthet och samstämmighet beträffande varje del av överträdelsen. Det är tillräckligt att en samlad bedömning av en rad samstämmiga indicier som unionsinstitutionen har åberopat uppfyller detta krav.

- 266 Enligt den rättspraxis som nämnts ovan i punkt 230 kan det inte krävas att kommissionen ska förebbringa bevisning som på ett uttryckligt sätt påvisar att de berörda aktörerna tagit kontakt med varandra. Den fragmentariska och utspridda bevisning som kommissionen kan ha tillgång till bör i vilket fall som helst kunna kompletteras med slutsatser som möjliggör en rekonstruktion av de relevanta omständigheterna.
- 267 För övrigt har MOL:s anteckningar upprättats under möten av en person som var närvarande och deras innehåll är strukturerat och relativt detaljerat. Bevisvärdet av anteckningarna är följaktligen mycket högt. Vad angår protokollen från Sasols "Blauer Salon", rör det sig om handlingar från den aktuella tiden som upprättas (*in tempore non suspecto*), det vill säga kort tid efter varje tekniskt möte. Även om den person som upprättade dem inte var närvarande vid de tekniska mötena, grundades de på information som erhållits från en deltagare. Bevisvärdet av anteckningarna är följaktligen mycket högt.
- 268 Mot bakgrund av all bevisning som kommissionen har inhämtat, måste det slås fast att priserna på de producerade volymerna och annan känslig information angående mikrovas samt de volymer mikrovas som såldes eller var avsedda att säljas till kunder diskuterades under de tekniska mötena.

Sökandenas övriga argument

- 269 Sökandena bedömer att priserna på fullraffinerat och halvraffinerat paraffinvas (produkter som var föremål för ifrågavarande avtal) inte har "tjänat som grund för priset på" mikrovas i egenskap av "produkt av antingen högre eller lägre kvalitet" i den mening som avses i punkt 13 i 2006 års riktlinjer. Dess pris kunde således inte vara påverkat av avtalen om priser på fullraffinerat och halvraffinerat paraffinvas. Mikrovas tillverkas nämligen inte (i motsats till vaxblandningar och specialistvas) av fullraffinerat eller halvraffinerat paraffinvas. Mikrovas har inte ens samma ursprung som fullraffinerat och halvraffinerat paraffinvas. Medan de sistnämnda framställs av lätt råolja, framställs mikrovas av en smörjande bas med hög viskositet. Råvaran för mikrovas och mikrovas i sig skiljer sig tydligt från råparaffin samt fullraffinerat och halvraffinerat paraffinvas. Kommissionen uppmärksammades om dessa uppgifter på ett detaljerat sätt på sidorna 2–4 i Sasols begäran om förmånlig behandling.
- 270 Slutligen har sökandena hänvisat till den tabell som återfinns i deras svar på begäran om upplysningar. Härav framgår att priskurvorna för halvraffinerat och fullraffinerat paraffinvas utvecklats på ett mycket likartat sätt, medan priserna på mikrovas visat sig vara "mer oregelbundna". Således var priset på mikrovas inte beroende av marknaden för halvraffinerat och fullraffinerat paraffinvas, och kommissionen hade därför inte rätt att beakta Sasols försäljning av mikrovas när den beräknade grundbeloppet för böterna.
- 271 Vad angår mikrovas särskilda karaktäristika i jämförelse med andra typer av paraffinvas ska det nämnas att det framgår av rättspraxis att den omständigheten att varor som omfattats av en kartell eventuellt tillhör olika produktmarknader inte påverkar det angripna beslutets lagenlighet när kommissionen förfogar över materiell bevisning för att den konkurrensbegränsande verksamheten direkt eller indirekt rörde alla de produkter som anges i beslutet (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 15 juni 2005, i de förenade målen T-71/03, T-74/03, T-87/03 och T-91/03, Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, ej publicerad i rättsfallssamlingen, nedan kallade målen Tokai II, punkt 90).
- 272 Mot bakgrund av att det direkt har visats att det förekom diskussioner om priser och känslig affärsinformation rörande mikrovas samt uppdelning av marknaderna i fråga om mikrovas (se punkterna 255 och följande punkter), kan dessa argument från sökandenas sida inte påverka giltigheten av kommissionens uppfattning att försäljningssiffrorna från försäljningen av mikrovas skulle beaktas vid beräkningen av böternas grundbelopp.

- 273 Sökandena har slutligen gjort gällande att de har kapacitet att framställa paraffinvax från råparaffin, men att de inte kan producera mikrovax från en smörjande bas med hög viskositet. Sasol är följaktligen själv köpare av mikrovax och har därför inte intresse av någon prishöjning på denna produkt.
- 274 Detta argument kan inte godtas.
- 275 Först och främst bör det påpekas att det framgår av handlingarna i målet att de artificiellt höjda priserna på råparaffin inte heller tillämpades vid korsvisa leveranser av denna produkt mellan deltagare i kartellen. Vidare har sökandena som svar på en fråga från tribunalen tillhandahållit detaljerade uppgifter om sina inköps- och försäljningsvolymerna av mikrovax under åren 2002–2005, uttryckta i såväl euro som ton. Härav framgår att deras genomsnittliga återförsäljningspris översteg med 63,7 procent det pris till vilket de hade köpt mikrovax. Följaktligen är det rimligt att tänka sig att de artificiella priser som var en följd av kartellen, såsom i fråga om råparaffin, inte heller tillämpades på de korsvisa leveranserna av mikrovax mellan deltagarna i kartellen. Även om Sasol således inte själv producerade mikrovax, kunde bolaget fullt ut dra nytta av kartellens verkningar på priset på mikrovax, i och med att Sasol kunde förse sig med mikrovax hos de producenter som deltog i kartellen eller från andra källor till ett pris som var konkurrenskraftigt och sälja det vidare till de artificiellt höjda priser som var en följd av kartellen.
- 276 Mot bakgrund av det ovan anförda finner tribunalen att kommissionen inte begick något misstag när den inbegrep försäljningen av mikrovax i försäljningsvärdet.
- 277 Följaktligen kan talan inte vinna bifall såvitt avser den andra delen av den fjärde grunden.

Den tredje grunden: Fel vid beräkningen av böternas grundbelopp vad beträffar råparaffin

- 278 Sökandena har gjort gällande att kommissionen i det angripna beslutet endast identifierade ett enda tekniskt möte under vilket försäljningen av råparaffin till slutkunder togs upp och att den inte ens med bestämdhet hävdade att Sasol hade deltagit i nämnda möte. Följaktligen kan allvaret i överträdelsen rörande det råparaffin som såldes till slutkunder på den tyska marknaden inte motivera en procentsats på 15 procent av försäljningsvärdet. Kommissionen begick likaledes ett misstag när den presumerade att överträdelsen hade pågått i 6 år och 6 månader.
- Sökandenas deltagande i den del av överträdelsen som avsåg råparaffin mellan den 30 oktober 1997 och den 12 maj 2004
- 279 Kommissionen angav följande i skäl 288 i det angripna beslutet:

”Såväl Sasol som Shell har uttryckligen medgett att priserna för råparaffin diskuterades mellan konkurrenterna, närmare bestämt från och med slutet av 90-talet och har lämnat närmare uppgifter om vissa av de aktuella kontakterna (se även skäl 112). Vid ett möte som ägde rum den 30 och den 31 oktober 1997 (se skäl 145) deltog i vart fall ENI, H&R/Tudapetrol, MOL, Repsol, Sasol, Dea (efter 2002, Shell) och Total i diskussionerna avseende råparaffin och kom överens om en prishöjning. Det har visats att Shell och Total i vart fall var företrädare vid ett möte som särskilt avsåg råparaffin och som hölls den 8 och den 9 mars 1999 (se skäl 152). Sasol och ExxonMobil har i sitt svar på meddelandet om invändningar inte förnekat att de deltog i mötet, och en handskrivna anteckning på ett internt elektroniskt meddelande till Shell som skickades dagen efter och i vilken det hänvisas till ”alla tillverkare” tyder på att de deltog. Sasol, Shell och Total företrädades även vid det tekniska mötet den 11 och den 12 maj 2004 (se skäl 174) vid vilket en överenskommelse avseende priset för råparaffin ingicks. Kommissionen har även påpekat att råparaffin diskuterades vid vissa tekniska möten i vilka ExxonMobil, Sasol, Shell och Total deltog. ExxonMobil har medgett att företaget deltog i dessa diskussioner mellan år 1993 och år 1996. ExxonMobil har vitsordat att [T. H.], som var företrädare för

ExxonMobil, deltog i diskussionerna avseende råparaffin för spånskivetillverkarna i de tysktalande delarna av Europa mellan år 1999 och år 2001 och har i generellt hänseende bekräftat att diskussioner om råparaffin som såldes till slutkunder fördes inom ramen för de överenskommelser som nåddes i kartellen. Även Total har angett att diskussioner om höjning av priset för råparaffin ägde rum. Shell och ExxonMobil har också bekräftat att möten avseende råparaffin ägde rum utanför de tekniska mötena. Även om ENI, H&R-Tudapetrol, MOL och Repsol också företrädde vid vissa av dessa möten, anser kommissionen att den tillgängliga bevisningen inte är tillräcklig för att hålla dessa företag ansvariga för överträdelsen avseende råparaffin. Även om viss bevisning förefaller hänföra sig till andra perioder och marknader anser kommissionen även att den tillgängliga bevisningen endast gör det möjligt att dra slutsatsen att det föreligger en överträdelse avseende råparaffin som sålts till slutkunder på den tyska marknaden mellan år 1997 och år 2004.”

280 Kommissionen anförde vidare, i punkt 112 i det angripna beslutet, följande:

”Frågan om råparaffin avhandlades vid vissa tekniska möten [fotnoterna till skälen 144, 145, 152, 157, 174 och 175 i det angripna beslutet]. Dessutom ingicks överenskommelser avseende råparaffin som såldes till slutkunder på den tyska marknaden i vart fall en gång utanför de tekniska mötena när företrädarna för Shell, Sasol, ExxonMobil och Total och eventuellt andra företag träffades och fördjupade diskussionen avseende råparaffin eller, med andra ord, fastställde priser och utbytte känslig affärsinformation. Det har till exempel visats att ett sådant möte ägde rum i Düsseldorf den 8 och den 9 mars 1999. De personer som företrädde företagen vid det särskilda mötet avseende råparaffin var, med undantag för Total, för flertalet företag samma personer som deltog vid de tekniska mötena.”

281 Tribunalen påpekar att skälen 144, 145, 152, 157, 174 och 175 i det angripna beslutet avser mötena den 19 och den 20 juni 1997, den 30 och den 31 oktober 1997, den 8 och den 9 mars 1999, den 3 och den 4 februari 2000, den 11 och den 12 maj 2004 samt den 3 och den 4 augusti 2004.

282 I det angripna beslutet har kommissionen lämnat följande motivering till sitt beslut att fastställa att konkurrensbegränsande förfaranden avseende råparaffin förekom endast vad gäller försäljningen till slutkunder i Tyskland:

”...

(289) Kommissionen anser för övrigt att diskussionerna utslutande avsåg råparaffin som såldes till slutkunder, såsom tillverkare av spånskivor, och inte avsåg exempelvis paraffinvax. I företagens uttalanden görs visserligen för det mesta ingen åtskillnad mellan olika användningar av råparaffin, men i det e-postmeddelande som nämns i skäl 152 [angående mötet i Düsseldorf den 8 och den 9 mars 1999], nämns utslutande råparaffin som säljs till tillverkare av spånskivor. Kommissionen anser följaktligen att det kan ifrågasättas huruvida överträdelsen gällde försäljning av råparaffin till andra kunder än slutkunder och har begränsat sina slutsatser till råparaffin som såldes till slutkunder. Dessa överväganden bekräftas av Shell och ExxonMobil.

(290) Av den tillgängliga bevisningen framgår att de diskussioner avseende råparaffin som ägde rum vid enstaka tillfällen huvudsakligen avsåg den tyska marknaden. ExxonMobil, Sasol, Shell och Total säljer alla råparaffin på den tyska marknaden och de möten där råparaffin diskuterades ägde rum i Tyskland. Kommissionen anser att det saknas tillräckliga indicier för att kunna dra slutsatsen att de överenskommelser som var tillämpliga på råparaffin även avsåg det råparaffin som såldes till slutkunder i andra länder.

- (291) Kommissionen anser att överträdelsen, i den del den avser råparaffin som såldes till slutkunder på den tyska marknaden, inleddes vid mötet den 30 och den 31 oktober 1997 och upphörde vid mötet den 11 och den 12 maj 2004.
- (292) Kommissionen anser följaktligen att diskussionerna avseende råparaffin som såldes till slutkunder på den tyska marknaden resulterade i avtal och/eller samordnade förfaranden i den mening som avses i artikel 81 [EG] och artikel 53 i EES-avtalet. Denna slutsats grundar sig på de samstämmiga uttalanden som Shell och Sasol gjort oberoende av varandra, vilka stöds av ExxonMobils och Totals uttalanden samt av den skriftliga bevisningen.”
- 283 Vad för det första gäller mötet den 30 och den 31 oktober 1997, vid vilket Sasol närvarade, grundade sig kommissionen i skäl 145 i det angripna beslutet på en anteckning av MOL som innehöll uppgiften ”slack wax: DM 550 -> 600”. Denna anteckning innehåller för övrigt detaljerade angivelser om prishöjningar på paraffinvax och precisa sifferuppgifter och datum för genomförandet av höjningarna för varje producent som var medlem av kartellen.
- 284 Kommissionen drog härav slutsatsen att ”eftersom linjen ’Prishöjning i januari’ syfta[de] framåt i tiden, bekräfta[de] denna anteckning att de deltagande företagen [hade] kommit överens om en strategi för att harmonisera och höja priserna” och att ”[a]nteckningen rör[de] både paraffinvax och råparaffin”.
- 285 Sökandena har gjort gällande att anteckningen avser det råparaffin som levererades till medlemmarna i kartellen för produktionen av paraffinvax.
- 286 Det ska härvidlag nämnas att, enligt uttalanden av deltagare i kartellen, behandlades inte priserna på råparaffin, i den mån råparaffin var föremål för korsvisa leveranser deltagare emellan, under de tekniska mötena utan de fastställdes genom de bilaterala förhandlingarna företagen emellan. Detta påstående kan följaktligen inte godtas.
- 287 Sökandena har därefter uppmärksammat att MOL inte försedde de tyska kunderna med råparaffin och att anteckningen således inte gäller den del av överträdelsen som avsåg råparaffin. Dessutom är det inte möjligt att av dessa uppgifter sluta sig till att en prisöverenskommelse ingåtts.
- 288 Detta argument är emellertid irrelevant, eftersom ett allmänt fastställande av priser är tillämpligt på alla kunder, inklusive tyska slutkunder. Kommissionen har i skälen 289–292 i det angripna beslutet, vilka citerats ovan i punkt 320, dessutom förklarat varför den beslutade att begränsa omfattningen av de konkurrensbegränsande förfarandena avseende råparaffin till försäljning till tyska slutkunder. Sökandena har inte framfört några argument avseende denna del av det angripna beslutet.
- 289 Vidare har kommissionen anklagat sökandena för att ha begått en komplex överträdelse bestående i ”avtal och/eller samordnade förfaranden”. Därför behöver inte kommissionen visa att det slutits ett avtal om särskilda priser.
- 290 Slutligen har sökandena gjort gällande att protokollet från ”Blauer Salon-mötet” angående detta tekniska möte inte nämner några diskussioner angående råparaffin.
- 291 Det är härvidlag tillräckligt att erinra om att enligt ovan i punkt 230 angiven rättspraxis bör den fragmentariska och utspridda bevisning som kommissionen kunde ha tillgång till i vilket fall som helst kunna kompletteras med slutsatser som möjliggör en rekonstruktion av de relevanta omständigheterna och bedömningen avser den tillgängliga bevisningen i dess helhet. Följaktligen kan det inte rimligen krävas av kommissionen att den ska bevisa varje detalj i överträdelsen med hjälp av flera samstämmiga skriftliga bevis.

- 292 Mot bakgrund av det anförda gjorde kommissionen en riktig bedömning när den slog fast att MOL:s anteckning angående detta tekniska möte, särskilt mot bakgrund av deltagarnas uttalanden, ingick i den mängd bevis som styrker att det förelåg "avtal och/eller samordnade förfaranden" rörande det råparaffin som såldes till tyska slutkunder.
- 293 Angående mötet den 8 och den 9 mars 1999 vilket nämns i skäl 152 i det angripna beslutet, anförde kommissionen följande:
- "Shell har presenterat en handskriven anteckning, som enligt vad företaget påstått, skrevs av [S. R.] som en förberedelse inför mötet. Detta förklarar den sista raden i anteckningen, där det står '8/9.3.99 – PM spånskivor'. Shell har förklarat att 'PM' står för betyder 'paraffin Mafia' som var Shells bedömning på de företag som brukade delta i de tekniska mötena. Anteckningen innehåller datum för mötet vilket gör att Shells förklaring att anteckningen gjordes som en förberedelse för mötet är trovärdig och överensstämmer med den övriga bevisningen. [S. R:s] anteckning visar att denne förväntade sig att de personer som företrädde de olika företagen skulle utbyta information om leveranser av råparaffin till vissa stora kunder. Dagen efter detta möte skickade [S. R.] ett e-postmeddelande till sin överordnade [S. T.], där han förklarade [att en av deltagarna] hade för avsikt att höja priserna på råparaffin som används inom spånskiveindustrin med 8-10 procent från och med den 1 juni 1999. I en handskriven anteckning avseende e-postmeddelandet angavs följande: 'Samtliga tillverkare anser att det finns ett behov av att höja (priserna)'. Detta visar att de personer som företrädde bolagen vid mötet hade kommit överens om en höjning av priset på råparaffin inom spånskivebranschen och [att en av deltagarna] skulle tillämpa detta avtal från och med juni 1999. Uttrycket 'samtliga tillverkare' visar också att de övriga företagen, utöver Total och Shell måste ha deltagit i mötet."
- 294 Enligt skäl 151 i det angripna beslutet har Sasol intet uteslutit att företaget deltog i detta möte.
- 295 På samma sätt har ExxonMobil, enligt skäl 152 i det angripna beslutet, inte uteslutit att företaget deltog och medgett att dess företrädare deltog i några multilaterala diskussioner med Sasol, Shell/Dea och Total som specifikt ägnades åt råparaffin, avsett för tillverkare av spånskivor i den tyskspråkiga delen av Europa, "kanske under åren 1999-2001".
- 296 Tribunalen konstaterar att ExxonMobils och Shells uttalanden samt Shells anteckning som nämns i skälen 151 och 152 i det angripna beslutet ingår i den mängd bevis av vilka tribunalen kan sluta sig till att Sasol mellan år 1999 och år 2001 deltog i åtminstone ett möte som gällde "avtal och/eller samordnade förfaranden" angående fastställande av priset på det råparaffin som var avsett för de tyska slutkunderna.
- 297 Vad för det tredje angår det tekniska mötet den 17 och den 18 december 2002, vid vilket Sasol var närvarande, gjorde kommissionen, efter att ha undersökt en anteckning från Total, följande konstateranden i skäl 168 i det angripna beslutet:
- "Det finns även ett daterat diagram med rubriken 'Europeiska marknaden' som delades ut vid mötet. Den kopia som påträffades hos Total innehåller handskrivna anteckningar som visar att siffrorna diskuterades vid mötet. Denna anteckning innehåller även andra handskrivna kommentarer, bland annat följande: Underhåll i mars hos Petrogal. Råparaffin under 500 €. Underhållssituation på 3 veckor i juli hos MOL. Detta visar att priset på råparaffin var föremål för diskussioner under mötet."
- 298 Det kan noteras att sökandena inte har framfört några argument vad gäller ifrågavarande avsnitt i det angripna beslutet.
- 299 Nämnda diagram som påträffades hos Total ingår i den bevisning som visar att det förelegat "avtal och/eller samordnade förfaranden" angående fastställande av priser på råparaffin avsett för tyska slutkunder.

300 Vad för det fjärde gäller mötet den 11 och den 12 maj 2004, vid vilket Sasol var närvarande, angav kommissionen, i skäl 174 i det angripna beslutet, en handskriven anteckning som påträffats hos Total och som innehöll följande uppgifter:

”-> Sasol 40 €/50 \$. – Slutet av juli.

- > Mer: 38 - 28.

- > 1 juli -

+ FRP: 70 -> 6000 €/T

+ Värmeljus: 50 -> 500 €/T

+ Mikrovax: 25 -> 50 \$/T

...

- > 40 €/T råparaffin.”

301 Enligt skäl 174 i det angripna beslutet ”visar [den] sistnämnda raden att det har avtalats om en prishöjning även på råparaffin” och ”[d]et framgår av anteckningens sammanhang att en pil som anger priset visar att det finns en överenskommen strategi för framtiden, det vill säga att en prishöjning planeras”.

302 Enligt sökandena finns det inget som anger att detta avsnitt handlar om ett avtal angående det råparaffin som såldes till slutkunder i Tyskland. Inget av de övriga företag som deltog i mötet den 11 och den 12 maj 2004 har nämnt att det ingåtts ett sådant avtal. Dessutom förekommer inte ExxonMobil, som är en av de största försäljarna av råparaffin till slutkunder, bland de deltagande företag som räknas upp i punkt 174 i beslutet, och det skulle därför var föga troligt att frågan om råparaffin som såldes till slutkunder skulle ha diskuterats under detta möte.

303 Det finns anledning av underkänna dessa argument på grundval av vad som angetts ovan i punkterna 289 och 291 och att anse att ifrågavarande anteckning ingår i den bevisning som visar att det fanns ”avtal och/eller samordnade förfaranden” avseende råparaffin som såldes till tyska slutkunder.

304 Sammanfattningsvis kan den slutsatsen dras att kommissionen har sammanställt ett antal skriftliga bevis som visar att det fanns ”avtal och/eller samordnade förfaranden” rörande det råparaffin som såldes till tyska slutkunder.

305 Sökandena har inte desto mindre gjort gällande att denna bevisning inte visar att det ingåtts några avtal med Sasol.

306 Domstolen har nämligen – när det gäller överenskommelser som till sin art är konkurrensbegränsande och som, såsom i förevarande fall, ingås vid möten mellan konkurrerande företag – redan slagit fast att det föreligger en överträdelse av artikel 81 EG när dessa möten har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen och således är avsedda att på ett konstlat sätt reglera marknaden. I ett sådant fall räcker det för kommissionen att visa att det berörda företaget deltog i möten där överenskommelser av konkurrensbegränsande art ingicks för att det ska anses bevisat att det företaget deltog i kartellen. När deltagandet i dessa möten är bevisat åvilar det företaget att anföra omständigheter som visar att det deltog i mötena utan någon som helst konkurrensbegränsande avsikt genom att styrka att företaget hade förklarat för sina konkurrenter att det deltog i mötena med en annan inställning än dessa (domstolens dom i de ovan i punkt 230 nämnda förenade målen Aalborg

Portland m.fl. mot kommissionen, punkt 81, och av den 25 januari 2007, i de förenade målen C-403/04 P och C-405/04 P, Sumitomo Metal Industries och Nippon Steel mot kommissionen, REG 2007, s. I-729, punkt 47).

- 307 Skälet till denna regel är att ett företag, genom att delta i mötet utan att öppet ta avstånd från det som där avhandlas, ger övriga deltagare intryck av att det instämmer i vad som beslutas på mötet och att det kommer att rätta sig därefter (domen i de ovan i punkt 230 nämnda förenade målen Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, punkt 82 och i det ovan i punkt 305 nämnda målet Sumitomo Metal Industries och Nippon Steel mot kommissionen, punkt 48).
- 308 Följaktligen motiverar sökandenas närvaro vid konkurrensbegränsande möten och den omständigheten att de inte tog avstånd från det rättsstridiga förfarande som där avhandlades att kommissionen håller dem ansvariga för det, utan att det är nödvändigt att den specifikt visar att de ingick avtal vid dessa möten. Sökandenas argument i detta hänseende saknar följaktligen relevans.
- 309 Slutligen har sökandena gjort gällande att de tekniska mötena den 30 och den 31 oktober 1997 samt den 11 och den 12 maj 2004 inte omnämndes i meddelandet om invändningar som ”möten angående råparaffin”.
- 310 Detta argument kan inte godtas. De bevis för den del av överträdelsen som rör råparaffin vilka anges i det angripna beslutet, omtalades nämligen redan i meddelandet om invändningar. Nämnda meddelande angav också tydligt att sökandena hölls ansvariga för den del av överträdelsen som rörde råparaffin.
- 311 För övrigt ska det anmärkas att sökandena inte har bestritt kommissionens konstaterande att förfarandena avseende paraffinvax och råparaffin utgör en enda fortlöpande överträdelse. Bevisningen för förfarandena avseende råparaffin ska således bedömas mot bakgrund av den samlade bevisning som kommissionen lagt fram till styrkande av att det var fråga om en enda överträdelse. Dessa bevis styrker de fortlöpande kontakterna mellan de företag som deltagit i förfarandena avseende råparaffin.
- 312 Mot bakgrund av det ovan anförda ska konstaterandet i det angripna beslutet fastställas enligt vilket sökandena deltagit i delen avseende råparaffin av den enda, fortlöpande och komplexa överträdelsen, såsom anges i det angripna beslutet, från den 30 oktober 1997 till den 12 maj 2004.
- 313 Härav följer att kommissionen inte begick något misstag när den vid beräkningen av de böter som ålades sökandena, beaktade värdet på försäljningen av råparaffin och tillämpade en multiplikatorcoeffcient som motsvarade överträdelsens varaktighet.
- Huruvida det var oproportionerligt att tillämpa en koefficient på 15 procent på omsättningen på försäljningen av råparaffin
- 314 Sökandena har kritiserat kommissionen för att ha åsidosatt proportionalitetsprincipen, eftersom den när den beräknade böterna använde en procentsats på 15 procent av Sasols försäljning av råparaffin till slutkunder i Tyskland.
- 315 Enligt rättspraxis kräver proportionalitetsprincipen att institutionernas rättsakter inte går utöver gränserna för vad som är lämpligt för att förverkliga de legitima målen för lagstiftningen i fråga och att om valet står mellan flera lämpliga åtgärder den minst ingripande ska väljas samt att de olägenheter som orsakas inte får vara orimliga i förhållande till de eftersträlvade målen (domstolens dom av den 13 november 1990 i mål C-331/88, Fedesa m.fl., REG 1990, s. I-4023, punkt 13, och av den 5 maj 1998 i mål C-180/96, Förenade kungariket mot kommissionen, REG 1998, s. I-2265, punkt 96, samt förstainstansrättens dom av den 12 september 2007 i mål T-30/05, Prym och Prym Consumer mot kommissionen, ej publicerad i rättsfallssamlingen, punkt 223).

- 316 Tillämpningen av proportionalitetsprincipen innebär, inom ramen för de förfaranden som kommissionen inleder för att lagföra överträdelse av konkurrensreglerna, att böterna inte får vara orimliga i förhållande till de eftersträlvade målen, det vill säga i förhållande till iakttagandet av unionens konkurrensregler, och att det bötesbelopp som ett företag åläggs på grund av en överträdelse av konkurrensreglerna måste vara proportionerligt i förhållande till överträdelsen, bedömd i dess helhet, med beaktande av bland annat hur allvarlig den varit och dess varaktighet (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 315 nämnda målet Prym och Prym Consumer mot kommissionen, punkterna 223 och 224 samt där angiven rättspraxis). Proportionalitetsprincipen innebär i det sammanhanget att kommissionen ska fastställa böterna i proportion till de kriterier som har beaktats vid bedömningen av hur allvarlig överträdelsen var och att den då ska tillämpa dessa kriterier konsekvent och på ett sätt som är sakligt motiverat (förstainstansrättens dom av den 27 september 2006 i mål T-43/02, Jungbunzlauer mot kommissionen, REG 2006, s. II-3435, punkterna 226–228, och tribunalens dom av den 28 april 2010 i mål T-446/05, Amann & Söhne och Cousin Filterie mot kommissionen, REU 2010, s. II-1255, punkt 171).
- 317 Det ska inledningsvis påpekas att den del av överträdelsen som avsåg råparaffin bestod av hemlig verksamhet angående fastställande av priser konkurrenter emellan och således tillhörde den kategori överträdelse som är de mest skadliga för den fria konkurrensen.
- 318 Tribunalen finner därför att det är proportionerligt att tillämpa koefficienten 15 procent av försäljningsvärdet för råparaffin vid beräkningen av böterna med tanke på det allvarliga i denna del av överträdelsen.
- 319 Det ska därefter understrykas att kommissionen beaktade de relevanta omständigheterna, på ett sätt som var konsekvent och sakligt motiverat. Den del av överträdelsen som rörde råparaffin omfattas nämligen av punkt 23 i 2006 års riktlinjer som avser de mest allvarliga överträdelse, för vilka en koefficient ”i den övre delen av skalan”, det vill säga mellan 15 och 30 procent av försäljningsvärdet i regel är motiverad. Genom att fastställa en koefficient på 15 procent av försäljningsvärdet för råparaffin, iakttog kommissionen nämnda riktlinjer fullt ut, eftersom den fastställde den lägsta koefficient som kan tillämpas enligt den allmänna regel som fastställts av 2006 års riktlinjer på horisontella avtal och/eller samordnade förfaranden som avser fastställande av priser.
- 320 Sökandena anser inte desto mindre att nämnda koefficient är oproportionerlig med hänsyn till det begränsade antalet möten och deltagare, samt deltagarnas inte särskilt stora marknadsandel.
- 321 Vad beträffar det påstått begränsade antalet möten under vilka frågan om råparaffin hade behandlats, måste det, såsom framgår av bedömningen i punkterna 283–310 ovan, slås fast att det är fråga om ett betydligt större antal tillfällen än de båda möten som medgetts av sökandena. Dessutom har kommissionen styrkt att sökandena under tiden mellan den 30 oktober 1997 och den 12 maj 2004 deltagit i den del som avsåg råparaffin i den enda, fortlöpande och komplexa överträdelse som åsyftas i det angripna beslutet (se punkt 312 ovan). Argumentet att antalet möten som rörde råparaffin var begränsat kan således inte godtas.
- 322 Vad angår att den del av överträdelsen som rörde råparaffin var begränsad, så tillvida att den enbart omfattade försäljning till tyska slutkunder och Sasols påstått begränsade marknadsandel, ska det nämnas att dessa omständigheter redan beaktats vid beräkningen av böternas grundbelopp. Det var nämligen endast den del av Sasols omsättning (som visar dess exakta marknadsandel) som uppkom vid försäljningen till den ifrågavarande kundkretsen (som återspeglar den begränsade omfattningen av den del av överträdelsen som rörde råparaffin) som beaktades vid beräkningen av det försäljningsvärde på vilket koefficienten 15 procent sedan tillämpades med hänsyn till överträdelsens allvar.
- 323 Sökandena kan således inte vinna framgång med detta argument.
- 324 Sökandena har för det fjärde åberopat att de inte producerade råparaffin.

- 325 Härvidlag bör det erinras om att de artificiellt höjda priserna på råparaffin inte tillämpades på de korsvisa leveranserna deltagarna emellan. Trots att Sasol inte självt producerade råparaffin kunde företaget således dra nytta av den del av överträdelsen som rörde råparaffin, i och med att det kunde förse sig med råparaffin till ett konkurrenskraftigt pris och sälja det vidare till de tyska slutkunderna till det artificiellt höjda pris som var en följd av kartellen.
- 326 Således kan inte heller det argumentet godtas.
- 327 Kommissionen åsidosatte följaktligen inte proportionalitetsprincipen när den använde multiplikatorkoefficienten 15 procent av försäljningsvärdet med hänsyn till allvaret hos den del av överträdelsen som rörde råparaffin.
- 328 Mot bakgrund av det ovan anförda kan denna anmärkning inte godtas och talan kan följaktligen inte vinna bifall vad avser den fjärde grundens tredje del.

Den fjärde delgrunden: Differentierade grundbelopp för böterna fastställdes inte i förhållande till de olika perioder som bolagen deltog i kartellen

- 329 Sökandena har hävdade att enligt kommissionens beslutspraxis ska kommissionen, när olika adressater påförs böter för olika överträdelseperioder, fastställa grundbeloppet för de böter som ska åläggas dem genom att dividera den andel av nämnda grundbelopp som beräknats i förhållande till försäljningen med det olika antalet perioder.
- 330 I förevarande fall har dock kommissionen tillämpat, på grund av överträdelsens varaktighet, koefficienten 13 i förhållande till Sasol Wax för hela överträdelseperioden och koefficienten 10 för de perioder i fråga om vilka sökandena har betraktats som solidariskt ansvariga, samtidigt som samma försäljningsvärde beaktades för dessa olika perioder.
- 331 Kommissionen vidtog denna åtgärd utan att förklara varför en korrekt tillämpning av unionens konkurrensrätt krävde att en särskilt sträng påföljd skulle påföras en sydafrikansk bolagskoncern för de överträdelseperioder under vilka nämnda koncern inte alls var närvarande i Europa, i förevarande fall under Schumann-perioden, eller enbart var närvarande genom ett gemensamt företag, nämligen under tiden för det gemensamma företaget, medan kommissionen inte såg något skäl till att ålägga Vara som var HOS tidigare moderbolag och innehavare av en tredjedel av Schumann Sasols aktiekapital några påföljder.
- 332 Härigenom åsidosatte kommissionen principen om förbud mot orimligt höga böter och principen att straff och påföljder ska vara individuella.
- 333 Inledningsvis ska det erinras om att enligt punkt 6 i 2006 års riktlinjer är kombinationen av försäljningsvärdet och varaktigheten ett lämpligt beräkningstal för att värdera överträdelsens ekonomiska betydelse och omfattningen av varje företags delaktighet i överträdelsen. Enligt punkt 13 i riktlinjerna föreskrivs vidare att kommissionen fastställer grundbeloppet genom att utgå från försäljningsvärdet på de varor eller tjänster som har ett direkt eller indirekt samband med överträdelsen och som företaget sålt i det berörda geografiska området inom EES.
- 334 Eftersom det är nödvändigt att ta hänsyn till omsättningen för de företag som deltagit i samma överträdelse för att bestämma förhållandet mellan de böter som ska åläggas, måste enligt rättspraxis den relevanta tidsperioden avgränsas, så att de siffror som erhålls blir så jämförbara som möjligt. Av detta följer att ett visst företag kan kräva att kommissionen i dess fall ska beakta en annan period än den som allmänt har använts endast om företaget kan visa att dess omsättning under den sistnämnda perioden, på grund av skäl som endast gäller det företaget, inte ger en indikation på vare sig dess verkliga storlek och ekonomiska styrka eller på omfattningen av den överträdelse det gjort sig skyldigt

till (förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i mål T-319/94, Fiskeby Board mot kommissionen, REG 1998, s. II-1331, punkt 42, och av den 30 september 2009 i mål T-175/05, Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen, ej publicerad i rättsfallssamlingen, punkt 142).

- 335 I skäl 634 i det angripna beslutet anförde kommissionen att den medgav att år 2004, till följd av unionens utvidgning i maj, varit ett ovanligt år och att den ansåg att det var lämpligt att inte använda försäljningsvärdet för år 2004 som enda grund för beräkning av böterna utan att i stället använda försäljningsvärdet under de tre senaste räkenskapsåren då enheten deltog i överträdelsen.
- 336 Med avseende på den första och den andra delen av överträdelsen angående paraffinvax använde kommissionen Sasols genomsnittliga försäljningsvärde avseende paraffinvax under åren 2002–2004. På detta sätt kom den fram till beloppet 167 326 016 euro. Vad angår den tredje delen rörande råparaffin, använde kommissionen Sasols genomsnittliga försäljningsvärde under räkenskapsåren 2001–2003. Den kom således fram till beloppet 5 404 922 euro i fråga om råparaffin.
- 337 Inledningsvis ska tribunalen pröva sökandenas argument med utgångspunkt i Sasol Wax situation.
- 338 Sökandena har gjort gällande att den andel av böterna som Sasol Wax ensamt hållits ansvarigt för uppgår till 67,5 miljoner euro, vilket motsvarar omkring 22 procent av dess omsättning år 2007. Böter som uppgår till det beloppet kan förstöra Sasol Wax ekonomiska substans, såvida inte Sasolkoncernen frivilligt åtar sig att erlægga böterna utan att ha någon skuld i eller ansvar för Schumann-perioden.
- 339 Eftersom detta argument angår taket för böterna, hänvisar tribunalen till prövningen av den sjätte grunden.
- 340 För övrigt kan det noteras att sökandena inte har framfört något argument som visar att det försäljningsvärde som tjänade som grund för beräkningen av grundbeloppet för de böter som ålades Sasol Wax inte på ett lämpligt sätt avspeglade den ekonomiska betydelsen av den överträdelse som företaget begått eller omfattningen av dess delaktighet i kartellen, i den mening som avses i 2006 års riktlinjer och den rättspraxis som angetts ovan i punkt 334.
- 341 Sökandena har dessutom inte bestritt att Sasol Wax är ansvarigt för HOS och Schumann Sasols otillåtna agerande i och med att företaget efterträdde de bolag som tidigare direkt deltagit i kartellen.
- 342 Det bör tilläggas att inom ramen för beräkningen av böter som åläggs med stöd av artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 är det enligt rättspraxis en naturlig följd av kommissionens utövande av sin behörighet enligt den bestämmelsen att kommissionen behandlar de berörda företagen olika. Kommissionen ska nämligen använda sitt utrymme för skönsmässig bedömning för att fastställa sanktionerna individuellt utifrån respektive företags uppträdande och specifika egenskaper, för att säkerställa att unionens konkurrensregler ges full verkan i varje enskilt fall (se domstolens dom av den 7 juni 2007 i mål C-76/06 P, Britannia Alloys & Chemicals mot kommissionen, REG 2007, s. I-4405, punkt 44, och där angiven rättspraxis). Sökandena har däremot inte åberopat någon rättsregel enligt vilken kommissionen skulle vara skyldig att särskilja de olika försäljningsvärdena inom en koncern.
- 343 Tribunalen anser därför att sökandena inte har visat att kommissionen begick ett misstag genom att använda Sasols genomsnittliga försäljningsvärde mellan år 2002 och år 2004 för att beräkna grundbeloppet för de böter som ålagts vart och ett av de bolag som ingår i koncernen, i fråga om hela den period som företaget deltog i de delar av överträdelsen som rörde paraffinvax, det vill säga tiden mellan den 3 september 1992 och den 28 april 2005.

- 344 Av samma skäl har sökandena inte heller visat att kommissionen begick något som helst misstag när den använde sig av företaget Sasols genomsnittliga försäljningsvärde mellan år 2001 och år 2003 vid beräkningen av grundbeloppet för de böter som ålades vart och ett av de företag som ingick i koncernen för hela den period då Sasol deltog i de delar av överträdelsen som rörde råparaffin, det vill säga tiden mellan den 30 oktober 1997 och den 12 maj 2004.
- 345 Tribunalen anser vad gäller nödvändigheten av att Sasolkoncernen åtar sig det ekonomiska ansvaret för den del av Sasol Wax böter som överstiger 10 procent av dess omsättning, att den frågan inte har något med beräkningen av böternas grundbelopp att göra utan snarare hör samman med prövningen inom ramen för den sjätte grunden.
- 346 Sökandenas argument kan således inte godtas utan att det påverkar resultatet av prövningen av den sjätte grunden.
- 347 För det andra måste Schumann Sasol Internationals ansvar för Schumann Sasols agerande under tiden för det gemensamma företaget fastställas med tillämpning av presumptionen att moderbolaget i realiteten hade ett avgörande inflytande över sitt helägda dotterbolags beteende, vilken inte har motbevisats av sökandena.
- 348 Vidare har sökandena inte bestritt att Sasol Wax International hållits ansvarigt för Schumann Sasol Internationals agerande, med anledning av den överlåtelse som ägt rum mellan de båda juridiska personerna.
- 349 Följaktligen ska det anses att sökandena inte har visat att kommissionen gjorde fel när den använde samma försäljningsvärde för Sasol Wax som för dess enda moderbolag Sasol Wax International.
- 350 Det kan vidare erinras om att talan har bifallits vad avser den första grunden och att det angripna beslutet har ogiltigförklarats, till den del Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd i detta hölls ansvariga för Schumann Sasols agerande under tiden för det gemensamma företaget (se punkt 127 ovan). Frågan huruvida det försäljningsvärde var rättsstridigt som användes vid beräkningen av de böter som ålades de sistnämnda företagen för tiden för det gemensamma företaget är således inte längre aktuell.
- 351 Vad för övrigt angår Sasol-perioden under vilken Sasol Wax hela aktiekapital indirekt innehades av Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd, fanns det ingen rättsregel som hindrade kommissionen från att använda samma försäljningsvärde vid beräkningen av de böter som skulle åläggas det dotterbolag som var direkt inblandat i överträdelsen som vid beräkningen av moderbolagens böter.
- 352 Mot bakgrund av det ovan anförda finner tribunalen att kommissionen inte åsidosatte principen om förbud mot orimligt höga böter och principen att straff och påföljder ska vara individuella när den fastställde försäljningsvärdet. Således kan talan inte bifallas såvitt avser den fjärde grundens fjärde del och följaktligen inte på någon del av den fjärde grunden, utan att det påverkar följderna av att talan bifalls vad avser den första och den sjätte grunden.

5. Den femte grunden: Huruvida Sasols ledande roll fastställdes felaktigt

- 353 Sökandena har gjort gällande att kommissionen gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning och en oriktig bedömning av bevisningen, eftersom den fann att den andel av böterna rörande paraffinvax som skulle åläggas Sasol, skulle höjas med 50 procent (210 miljoner euro), med motiveringen att Sasol hade en ledande roll i kartellen på området för paraffinvax.

Det angripna beslutet

354 Kommissionen redogjorde för vad den konstaterat angående Sasols ledande roll i skälen 681–686 i det angripna beslutet:

” ...

(681) [Punkt] 28 i 2006 års riktlinjer för beräkning av böter föreskriver att '[g]rundbeloppet kan höjas om kommissionen konstaterar att det finns försvårande omständigheter, till exempel följande: ... Företaget har haft en ledande roll, eller initiativet, vid överträdelsen ...' I meddelandet om invändningar [hävdade] kommissionen att den 'också särskilt uppmärksammat den ledande roll som Sasol har kunnat spela, såsom framgår av de ovan beskrivna faktiska omständigheterna'. Sasol har bestritt i sitt svar på meddelandet om invändningar att företaget med anledning av dess överlägsna kunskaper om verksamheten haft rollen som ledare, vad angår den tekniska delen av de tekniska mötena. Dessutom var Sasol på grund av sitt beroende av konkurrenternas leveranser inte i stånd att styra en kartell även om företaget medgett att det tagit initiativet till prisdiskussioner. Även om HOS, som är ett litet företag uttryckt i omsättning i jämförelse med sina konkurrenter, kunde spela en ledande roll, minskade dess inflytande med tiden. Slutligen har Sasol hävdade att dess ledande roll inte framgår av den tillgängliga bevisningen. Sasol verkar påstå att Total och ExxonMobil spelade en ledande roll vad gäller vissa perioder och/eller vissa aspekter av överträdelsen.

(682) Sasols argument kan inte godtas. Den bevisning som nämnts ovan i kapitel 4 visar att:

- 1) Sasol sammankallade till praktiskt taget alla tekniska möten, översände inbjudningar till dem, föreslog dagordningen, organiserade många av mötena, beställde hotellrum, hyrde mötessalar samt arrangerade middagar.
- 2) Sasol var ordförande under de tekniska mötena samt tog initiativet till och anordnade prisdiskussioner.
- 3) Sasol etablerade åtminstone vid några tillfällen bilaterala kontakter efter de tekniska mötena.
- 4) Sasol företrädde åtminstone en gång ett av de övriga företagen i fråga (se skäl 129).

(683) Sasols argument att företaget endast var sammankallande samt organiserade och ledde den tekniska delen av de tekniska mötena kan inte godtas. Det finns inte något som tyder på att Sasol skulle ha avstått från sin ledande roll när diskussionerna under de tekniska mötena gav plats åt frågor om konkurrensbegränsningar, som var en integrerad del av dessa tekniska möten. Sasol har självt medgett att det tog initiativet till prisdiskussioner. Ingen anteckning från den tiden påvisar att strukturen förändrats mellan de båda parterna i mötena. Kommissionen anser i vart fall att de båda parterna i mötena hade nära band till varandra och att det inte är möjligt att tydligt skilja dem åt. Slutligen uppfattade de övriga deltagarna i de tekniska mötena att Sasol hade den ledande rollen i kartellen. Detta framgår särskilt av det e-postmeddelande som företrädaren för ExxonMobil översände (se skäl 600) för att meddela sitt utträde ur kartellen. Det finns inte något som tyder på att Sasol någonsin försökt motverka de övriga deltagarnas intryck av att företaget hade ställning av ledare för kartellen. Den omständigheten att Sasol kan ha varit beroende av de övriga bolagen i fråga om leveranser utesluter inte att Sasol hade en ledande roll i kartellen. Med beaktande av Sasols ledande roll på marknaden för paraffinvax är beroendet av leveranserna endast en aspekt av situationen, då andra aspekter är att Sasol i viss utsträckning kunde påverka marknaden för paraffinvax och var en mäktig köpare. Medan Sasol och dess föregångare kan förefalla svaga i jämförelse med de övriga företag som förevarande beslut riktar sig till, uttryckt i omsättning på världsmarknaden, får det inte glömmas bort att det rör sig om en av de största aktörerna på

marknaden för paraffinvax, uttryckt i försäljningsvärde. Det faktum att det berörda företaget varit ekonomiskt oberoende av sina konkurrenter eller att det varit i stånd att utöva påtryckningar på dessa utgör inte en nödvändig förutsättning för att det ska kunna betecknas som ledare. Rättspraxis kräver inte att ett företag dikterar hur de övriga deltagarna ska bete sig för att det ska kunna konstateras att det finns en ledare. Kommissionen anser följaktligen inte att rollen som ledare kan uteslutas på grundval av de av Sasol nämnda utdragen ur uttalandena.

- (684) Eftersom Sasols ledande roll inte har kunnat styrkas vad beträffar råparaffin drar kommissionen slutsatsen att den försvårande omständighet som är förbunden med rollen som ledare endast kan tillämpas i fråga om de övriga produkter som var föremål för kartellen.
- (685) Kommissionen noterar – beträffande Sasols antydning att de övriga företagen haft en ledande roll, under vissa perioder eller med avseende på vissa aspekter av överträdelsen – att dessa påståenden inte har grundats på några bevis och därför inte kan tas i beaktande.
- (686) Mot bakgrund av det ovan anförda ska grundbeloppet för Sasols böter höjas med 50 procent av den del av grundbeloppet som grundas på Sasols försäljning av fullraffinerat paraffinvax, halvraffinerat paraffinvax, vaxblandningar, specialistvax, paraffinvax som genomgått hydrofining och fast paraffinvax.”

Tillämplig rättspraxis

- ³⁵⁵ Vid fastställelsen av bötesbeloppet i fall när en överträdelse har begåtts av flera företag ska, enligt fast rättspraxis, deras respektive roller i överträdelsen under den tid som de deltog i denna slås fast (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 252 nämnda målet kommissionen mot Anic Partecipazioni, punkt 150). Därav följer att den ledande roll som ett eller flera företag haft i en konkurrensbegränsande samverkan ska beaktas vid fastställelsen av bötesbeloppet, eftersom de företag som haft en sådan roll bär ett särskilt ansvar i förhållande till de andra företagen (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 16 november 2000 i mål C-298/98 P, Finnboard mot kommissionen, REG 2000, s. I-10157, punkt 45).
- ³⁵⁶ I överensstämmelse med dessa principer har en icke uttömmande förteckning över omständigheter som kan leda till en höjning av grundbeloppet för böterna upprättats i punkt 28 i 2006 års riktlinjer, under rubriken ”Försvårande omständigheter”. Bland dessa omständigheter återfinns att företaget har haft en ledande roll i överträdelsen (se, analogt, förstainstansrättens dom av den 15 mars 2006 i mål T-15/02, BASF mot kommissionen, REG 2006, s. II-497, punkterna 280–282, och tribunalens dom av den 27 september 2012 i mål T-343/06, Shell Petroleum m.fl. mot kommissionen, REU 2012, punkt 197).
- ³⁵⁷ För att det ska anses att ett företag har haft en ledande roll i en konkurrensbegränsande samverkan krävs att det har varit en betydelsefull drivande kraft i samverkan eller att det haft ett särskilt och konkret ansvar för samverkans sätt att fungera. Detta förhållande ska bedömas ur ett helhetsperspektiv med hänsyn till sammanhanget i det enskilda fallet. Ett sådant förhållande kan bland annat anses föreligga om företaget, genom regelbundna initiativ, spontant ger en stark impuls till samverkan. Man kan även sluta sig till att det rör sig om ett sådant förhållande med hänsyn till flera indicier som sammantagna avslöjar företagets engagemang i att säkerställa att samverkan blev stabil och framgångsrik (domen i det ovan i punkt 356 nämnda målet BASF mot kommissionen, punkterna 299, 300, 351, 370–375 och 427, samt i det ovan i punkt 356 nämnda målet Shell Petroleum m.fl. mot kommissionen, punkt 198).

- 358 Så är fallet när företaget har deltagit i den konkurrensbegränsande samverkans möten i ett annat företags namn som inte deltog i dem och har underrättat detta om resultaten av mötena. Så är också fallet när det framgår att företaget har haft en central roll i den konkurrensbegränsande samverkans konkreta funktion, exempelvis genom att organisera flera möten, samla in och sprida information bland deltagarna i den konkurrensbegränsande samverkan, eller genom att vara den som oftast formulerar förslag som avser dess funktion (domen i det ovan i punkt 356 nämnda målet BASF mot kommissionen, punkterna 404, 439 och 461 samt i det ovan i punkt 356 nämnda målet Shell Petroleum m.fl. mot kommissionen, punkt 199). När det ska fastställas huruvida det rör sig om en central roll är det även relevant om det aktuella företaget varit ordförande vid mötena och tagit initiativ för att bilda kartellen eller för att förmå en ny deltagare att ansluta sig (se, för ett liknande resonemang, tribunalens dom av den 8 september 2010 i mål T-29/05, Deltafina mot kommissionen, REU 2010, s. II-4077, punkterna 333 och 335).
- 359 Det är däremot inte en nödvändig förutsättning för att ett företag ska kunna anses ha haft en ledande roll i kartellen att det utövar påtryckningar eller till och med dikterar hur de övriga medlemmarna i kartellen ska bete sig. Ett företags ställning på marknaden eller de resurser som det förfogar över kan inte heller utgöra indicier på en ledande roll i överträdelsen, inte ens om de ingår i det sammanhang med hänsyn till vilket sådana indicier ska bedömas (tribunalens dom av den 27 september 2012 i mål T-357/06, Koninklijke Wegenbouw Stevin mot kommissionen, REU 2012, punkt 286, och domen i det ovan i punkt 356 nämnda målet Shell Petroleum mot kommissionen, punkt 201; se även, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 356 nämnda målet BASF mot kommissionen, punkterna 299 och 374).
- 360 Enligt rättspraxis ankommer det på kommissionen, med hänsyn till de betydande konsekvenserna av de böter som åläggs kartellens ledare, att i meddelandet om invändningar lägga fram de omständigheter som den bedömer är relevanta, så att det företag som utpekats kan komma att kvalificeras som ledare för kartellen får möjlighet att besvara en sådan invändning. Med hänsyn till att ett sådant meddelande är ett steg mot att fatta ett slutgiltigt beslut och således inte utgör kommissionens slutgiltiga ställningstagande, kan det emellertid inte krävas att institutionen redan i det skedet gör en rättslig kvalificering av de omständigheter den grundar sig på i sitt slutgiltiga beslut för att kvalificera ett företag som ledare för kartellen (domstolens dom av den 9 juli 2009 i mål C-511/06 P, Archer Daniels Midland mot kommissionen, REG 2009, s. I-5843, punkterna 70 och 71).
- 361 Det ska slutligen betonas att avsnitt i handlingar som i förekommande fall varken nämndes uttryckligen av kommissionen i det angripna beslutet eller i meddelandet om invändningar, inte desto mindre kan beaktas av tribunalen inom ramen för utövandet av dess fulla prövningsrätt, såvitt nämnda handlingar har gjorts tillgängliga för sökandena i det administrativa förfarandet efter meddelandet om invändningar (domstolens dom av den 16 november 2000 i mål C-297/98 P, SCA Holding mot kommissionen, REG 2000, s. I-10101, punkt 55, se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 356 nämnda målet BASF mot kommissionen, punkt 354, och i det ovan i punkt 356 nämnda målet Shell Petroleum m.fl. mot kommissionen, punkt 176).

Huruvida motiveringsskyldigheten iakttogs i samband med konstaterandet att Sasol haft en ledande roll

- 362 Sökandena anser att kommissionen inte motiverade sitt konstaterande att Sasol hade en ledande roll i kartellen tillräckligt utförligt.
- 363 Tribunalen erinrar härvid om att enligt fast rättspraxis ska det av motiveringen till ett individuellt beslut klart och tydligt framgå hur den institution som har antagit rättsakten har resonerat, så att de som berörs därav kan få kännedom om skälen för den vidtagna åtgärden och så att den behöriga domstolen ges möjlighet att utöva sin prövningsrätt. Kravet på motivering ska bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Det krävs inte att alla relevanta faktiska och rättsliga omständigheter anges i motiveringen, eftersom bedömningen av om den uppfyller kraven i

artikel 253 EG inte ska ske endast utifrån rättsaktens ordalydelse, utan även utifrån sammanhanget och samtliga rättsregler på det ifrågavarande området (se domstolens dom av den 2 april 1998 i mål C-367/95 P, kommissionen mot Sytraval och Brink's France, REG 1998, s. I-1719, punkt 63 och där angiven rättspraxis).

- 364 I förevarande fall kan det konstateras att kommissionen redovisade på ett tillräckligt tydligt sätt i skälen 681–686 i det angripna beslutet vilka uppgifter den hade grundat sig på för att kvalificera Sasol som ledare för den del av överträdelsen som rörde paraffinvax. Kommissionen redogjorde nämligen för de faktiska omständigheter som den bedömde vara relevanta i detta hänseende och preciserade vilka handlingar som låg till grund för dessa konstateranden.
- 365 Anmärkningen om bristfällig motivering kan således inte godtas.

Bedömningen i sak av de uppgifter som kommissionen sammanställde till stöd för slutsatsen angående Sasols ledande roll

- 366 Sökandena anser inledningsvis att de uppgifter som kommissionen sammanställde i det angripna beslutet inte kan läggas till grund för slutsatsen att Sasol var kartellens ledare och att kommissionen gjorde en oriktig bedömning och en felaktig rättstillämpning i detta hänseende.
- 367 Först ska de uppgifter undersökas som återfinns i skäl 682 i det angripna beslutet, enligt vilka Sasol till praktiskt taget alla tekniska möten översände inbjudningar och föreslog dagordningen för mötena, organiserade många av dem, beställde hotellrum, hyrde mötessalar och arrangerade middagar samt ledde mötena och tog initiativ till prisdiskussioner.
- 368 Sökandena har inte bestritt att ovannämnda faktiska omständigheter är korrekta.
- 369 De har emellertid gjort gällande att Sasol inte bestämde dagordningen för diskussionerna i kartellen, utan enbart för den tekniska och legitima delen av mötena. Vidare fastställdes inte någon dag och plats för "Blauer Salon-mötena" ensidigt av Sasol, utan dessa beslutades av deltagarna gemensamt.
- 370 Sasol organiserade dessutom inte och strukturerade inte på något sätt de prisdiskussioner som deltagarna i kartellen hade. Efter det att Sasol varit ordförande för mötenas tekniska del, initierade Sasol i allmänhet prisdiskussionen men sedan diskuterades fastställandet av priser öppet och besluten i detta ämne fattades av deltagarna gemensamt i en öppen omröstning. Det finns inget som tyder på att Sasol skulle ha utövat några som helst påtryckningar på någon av de övriga deltagarna för att diskussionerna skulle leda till ett bestämt resultat.
- 371 Tribunalen anser att de argument som sökandena har anfört inte kan minska betydelsen av att det var Sasol som sammankallade till praktiskt taget alla tekniska möten, översände inbjudningar, beställde hotellrum, hyrde mötessalar samt arrangerade middagar. Dessa omständigheter visar att Sasol var de konkurrensbegränsande mötenas organisatör i praktiskt hänseende.
- 372 Den omständigheten att Sasol översände inbjudningarna har vidare en särskild betydelse som går utöver betydelsen av de praktiska arrangemangen i och med att vissa deltagare i kartellen kunde infinna sig vid senare möten på Sasols inbjudan om de varit frånvarande under ett eller flera tekniska möten i rad och således inte på plats kunde få reda på var och när nästa tekniska möte skulle äga rum.
- 373 Även den omständigheten att Sasol bestämde dagordningen åtminstone för den tekniska och legitima delen av diskussionerna tyder på en framträdande roll bland deltagarna i de tekniska mötena som kunde förstärka den auktoritet som Sasol redan besatt i sin egenskap av största producent av paraffinvax i EES med en marknadsandel på 22,4 procent år 2004.

- 374 Den omständigheten att det i allmänhet var Sasol som satte i gång prisdiskussionerna är också viktig eftersom det vanligtvis var Sasol som fick de legitima tekniska diskussionerna att övergå i konkurrensbegränsande sådana. Även i avsaknad av indikationer på konkurrensbegränsande diskussioner på den dagordning som fastställts av Sasol, en naturlig konsekvens av att karteller är hemliga, var det i allmänhet Sasol som bestämde att konkurrensbegränsande diskussioner skulle förekomma bland de ämnen som debatterades. Dessutom framgår det av handlingarna i målet att det i regel var Sasol som var det första företag som tillkännagav riktpriiset på paraffinvax eller att priset skulle höjas samt vilken dag de nya priserna skulle börja tillämpas i förhållande till kunderna.
- 375 För övrigt bör det erinras om att den omständigheten att ett företag utövar påtryckningar eller till och med dikterar hur de övriga deltagarna ska bete sig, enligt den rättspraxis som angetts ovan i punkt 359 inte är en nödvändig förutsättning för att detta företag ska kunna betecknas som ledare för kartellen. Sökandena kan följaktligen inte med giltig verkan göra gällande att Sasol inte utövade några påtryckningar på de övriga deltagarna under de tekniska mötena.
- 376 Sökandena har vidare inte bestritt att Sasol åtminstone en gång företrädde ett av de övriga ifrågavarande företagen, nämligen Wintershall. Såsom visades i skäl 103 i det angripna beslutet och i punkt 185 i bilagan till det angripna beslutet vad gäller MOL, ENI och Repsol, underrättade Sasol dessutom de övriga deltagarna i kartellen, vars företrädare inte kunnat närvara vid ett möte, om resultaten av kartellens möte.
- 377 Kommissionen har också uppgett i skäl 683 i det angripna beslutet att de övriga deltagarna i de tekniska mötena uppfattade att Sasol var ledaren för kartellen. Detta framgår bland annat av ett e-postmeddelande som företrädaren för ExxonMobil översände för att avbryta dess deltagande i kartellen.
- 378 Sökandena anser att den bevisning som kommissionen sammanställde inte stöder slutsatsen att de övriga deltagarna uppfattade Sasol som kartellens ledare. E-postmeddelandet från ExxonMobil riktades till Sasol enbart av det skälet att det var det sistnämnda företaget som hade översänt föregående e-postmeddelande som innehöll dagordningen för det föreslagna mötet.
- 379 E-postmeddelandet från ExxonMobil undersöktes i skäl 600 i det angripna beslutet. Kommissionen slog fast följande:
- ”ExxonMobil har förklarat att mötet den 27 och 28 februari 2003 i München var det sista möte som någon av dess representanter deltog i. På inbjudan till mötet den 15 januari 2004 från [M. A.] hos Sasol svarade [H. U.] hos ExxonMobil bland annat följande: ’Dagordningen verkar vara intressant för vårt företag. Den här konkurrentgruppen verkar emellertid samlas utan stöd från någon yrkesorganisation och utan struktur eller stadgar. Detta förhållande är störande och vi vill föreslå att mötena hålls under ledning av [European Wax Federation], antingen inom den tekniska kommittén eller som en särskild underkommitté. ExxonMobil kommer inte att delta i detta möte utan stöd från en reglementsenlig yrkesorganisation.’”
- 380 Med hänsyn till e-postmeddelandets sammanhang konstaterar tribunalen att omnämmandet av möten ”konkurrenser emellan ... utan stöd från en yrkesorganisation” tyder på att ExxonMobil ville upphöra med sitt deltagande i kartellen, vilket kommissionen för övrigt angav. Att använda ett mer explicit språkbruk skulle inte ha varit rimligt med tanke på kartellers hemliga karaktär och risken för böter om konkurrensbegränsande handlingar uttryckligen nämns i ett e-postmeddelande.
- 381 Det faktum att e-postmeddelandet endast adresserades till Sasol och inte till samtliga deltagare tyder bortom allt rimligt tvivel på att ExxonMobil betraktade Sasol som kartellens ledare.

- 382 Uttalandena av Shell och Sasol till vilka det hänvisas i skäl 107 i det angripna beslutet, innehåller samstämmiga upplysningar, eftersom båda företagen hävdade att mötena i allmänhet organiserades och leddes av företrädaren för Sasol.
- 383 Sökandenas argument härvidlag ska således underkännas och kommissionens konstaterande att de övriga deltagarna betraktade Sasol som kartellens ledare ska fastställas.
- 384 Mot bakgrund av det ovan anförda måste det slås fast att kommissionen har lagt fram ett antal samstämmiga bevis som mot bakgrund av tillämplig rättspraxis, motiverar slutsatsen att Sasol var en drivande kraft i kartellen och hade ett speciellt och konkret ansvar för dess sätt att fungera. Kommissionen har således på ett giltigt sätt visat att Sasol var ledaren för den del av kartellen som rörde paraffinvax.
- 385 De övriga argument som sökandena framfört påverkar inte denna slutsats.
- 386 Enligt sökandena var den enda skillnaden mellan Sasol och de övriga deltagarna att Sasol organiserade och ledde mötena samt att företaget oftare tog initiativ till prisdiskussioner och genomförandet av överenskomna prishöjningar samt att Sasol i regel var först med att genomföra de prishöjningar som alla deltagarna beslutat tillsammans.
- 387 I enlighet med vad som för övrigt framgår av ovanstående prövning ska det inledningsvis slås fast att det angripna beslutet inte uteslutande grundades på dessa påståenden.
- 388 Såsom kommissionen har anmärkt, finns det inte så många uppgifter som styrker att något av de andra företagen haft en ledande roll som det finns i fråga om Sasol. Det framgår nämligen av bilagan till det angripna beslutet att det endast finns uttryckliga bevis för att möten organiserades av andra deltagare vad gäller fem möten. MOL organiserade nämligen ett möte, Total tre möten och Shell ett möte av de totalt 51 mötena. De inbjudningar och dagordningar som översändes elektroniskt gör det möjligt att fastställa att Sasol initierade och organiserade elva möten.
- 389 Detta argument kan därför inte godtas.
- 390 Sökandena har gjort gällande att Sasol inte hade kapacitet att styra kartellen, eftersom företaget var beroende av de övriga deltagare i kartellen som var vertikalt integrerade och från vilka Sasol försåg sig med råparaffin som är råvaran vid framställning av paraffinvax.
- 391 Detta argument kan inte godtas. Sasols marknadsandel på marknaden för paraffinvax i EES uppgick till 22,4 procent år 2004. Sasol var därför såsom sökandena har medgett, den största leverantören av paraffinvax och marknadsledande. Dessutom var Sasol en betydande köpare av råparaffin, exempelvis enligt sin egen utsaga den mest betydande köparen av det råparaffin som produceras av Shell och ExxonMobil. Med anledning av sin köpkraft hade företaget således en stark förhandlingsposition gentemot råparaffinproducenterna. Den omständigheten att Sasol inte var föremål för några som helst påtryckningar i fråga om priset på råparaffin från de vertikalt integrerade producenternas sida framgår tillräckligt tydligt, då till och med Sasols återförsäljning av råparaffin till tyska slutkunder utgjorde en lönsam affärsverksamhet. Härav följer att Sasols kommersiella styrka bland deltagarna i kartellen inte påverkades av att företaget inte var vertikalt integrerat.
- 392 Sökandena anser för det tredje att kommissionen inte med giltig verkan kunde hävda att avtalen och de konkurrensbegränsande förfarandena angående råparaffin och paraffinvax utgjorde en enda fortlöpande överträdelse samtidigt som den hävdade att Sasols ledande roll beträffande råparaffin inte kunde styrkas. Eftersom det inte är möjligt att endast delvis leda en kartell gjorde kommissionen en oriktig bedömning i detta avseende.

- 393 Såsom kommissionen har hävdad, uppfyller begreppen "en enda fortlöpande överträdelse" och "överträdelsens ledare" inte samma kriterier. Begreppet "en enda fortlöpande överträdelse" bygger på tanken om ett enda konkurrensbegränsande syfte, medan "överträdelsens ledare" innebär att ett företag utgör en drivande kraft i kartellen.
- 394 Följaktligen finns det inte någon rättsregel enligt vilken kommissionen är skyldig att styrka att Sasols ledande roll omfattade alla delar av överträdelsen. Den omständigheten att kommissionen inte slog fast att Sasol var ledare när det gällde den del av överträdelsen som rörde råparaffin, trots att Sasol hade rollen som organisatör av de tekniska möten under vilka även råparaffin diskuterades, visar att kommissionen var rättvis i sitt ställningstagande.
- 395 Mot bakgrund av det ovan anförda finner tribunalen att kommissionen har förebringat flera samstämmiga bevis som sammantagna gör det möjligt att slå fast att Sasol var en betydelsefull drivande kraft i kartellen.
- 396 Kommissionen gjorde sig följaktligen varken skyldig till någon oriktig bedömning eller någon felaktig rättstillämpning när den, på grundval av ett antal sammanhängande och sammanfallande indicier, drog slutsatsen att sökanden hade en ledande roll i kartellen på området för paraffin.
- 397 Tribunalen underkänner följaktligen den aktuella anmärkningen.

Huruvida höjningen med 50 procent av grundbeloppet för böterna på grund av en ledande roll var orimlig, oproportionerlig och diskriminerande

- 398 Sökandena anser att höjningen av grundbeloppet för böterna med 210 miljoner euro är otillbörlig och oproportionerlig. Därför har de begärt att tribunalen ska ogiltigförklara höjningen av böterna med 50 procent eller åtminstone påtagligt sänka procentsatsen för höjningen så att den på ett adekvat och proportionerligt sätt avspeglar allvaret i den överträdelse som Sasol begick i jämförelse med de överträdelser som begicks av de andra deltagarna i kartellen.
- 399 Enligt sökandena har kommissionen konstaterat att Sasol hade den påstådda rollen som ledare uteslutande på grundval av omständigheter som i mindre mån även rör de övriga deltagarna i kartellen och att det därför inte finns någon kvalitativ skillnad mellan Sasols och de övriga deltagarnas bidrag till kartellen. Kommissionen har således åsidosatt likabehandlingsprincipen eftersom den enbart har kritiserat Sasol men inte de övriga deltagarna i kartellen för dessa faktiska omständigheter.
- 400 Det bör understrykas att enligt vad som följer av analysen ovan i punkterna 367–396 har kommissionen visat att Sasol, med avseende på dess ledande roll, befann sig i en annan situation än de övriga deltagarna. Det var möjligt att komma fram till denna slutsats med hjälp av såväl kvantitativa som kvalitativa faktorer, eftersom vissa beteenden som tyder på rollen som ledare inte med giltig verkan kan förebrås någon annan än Sasol. Kommissionen kan i vart fall med giltig verkan differentiera grundbeloppet för de böter som åläggs de olika deltagarna genom att beakta att en enda deltagare bedrev en särskilt intensiv organisationsverksamhet inom kartellen.
- 401 Med hänsyn till Sasols speciella situation i jämförelse med övriga deltagares situation och mot bakgrund av den rättspraxis som nämnts ovan i punkt 181, har kommissionen inte åsidosatt likabehandlingsprincipen.
- 402 Sökandena har därefter anført att den överträdelse som Sasol begick inte är så mycket allvarligare än den överträdelse som de övriga deltagarna begått att den motiverar en höjning av böterna med 50 procent. Sasols ekonomiska kapacitet är dessutom betydligt svagare än vad som gäller de övriga medlemmarna i kartellen, varför det företaget har drabbats mycket hårdare av grundbeloppet för böterna än alla de övriga deltagarna i kartellen.

- 403 Höjningen med 50 procent av grundbeloppet för böterna motsvarar 125 procent av Sasol Wax årliga försäljning av paraffinvax inom EES. Detta motsvarar också 75 procent av det sammanlagda grundbeloppet för de böter som ålagts alla de övriga deltagarna i kartellen, trots att Sasol Wax marknadsandel uppgår till omkring 25–30 procent.
- 404 Det ska erinras om att nödvändigheten att säkerställa att böterna är tillräckligt avskräckande kräver att bötesbeloppet anpassas så att böterna inte blir betydelselösa eller tvärtom orimliga, bland annat mot bakgrund av det berörda företags finansiella förmåga, i enlighet med de krav som följer av nödvändigheten att säkerställa att böterna blir effektiva och att proportionalitetsprincipen iaktas (förstainstansrättens dom i det ovan i punkt 203 nämnda målet Degussa mot kommissionen, punkt 283, och av den 18 juni 2008 i mål T-410/03, Hoechst mot kommissionen, REG 2008, s. II-881, punkt 379).
- 405 Enligt den rättspraxis som anges ovan i punkt 316 innebär tillämpningen av proportionalitetsprincipen, inom ramen för de förfaranden som kommissionen inleder för att lagföra överträdelser av konkurrensreglerna, att böterna inte får vara orimliga i förhållande till de eftersträlvade syftena, det vill säga i förhållande till iakttagandet av unionens konkurrensregler, och att det bötesbelopp som ett företag åläggs på grund av en överträdelse av konkurrensreglerna måste vara proportionerligt i förhållande till överträdelsen, bedömd i dess helhet, med beaktande av bland annat hur allvarlig den varit och dess varaktighet. Proportionalitetsprincipen innebär i synnerhet att kommissionen är skyldig att fastställa böterna i proportion till de faktorer som ska beaktas vid bedömningen av överträdelsens allvar och att den då ska tillämpa dessa kriterier konsekvent och på ett sätt som är sakligt motiverat.
- 406 I förevarande fall ska det påpekas att den omständigheten att grundbeloppet för böterna motsvarar 125 procent av Sasol Wax årliga försäljning av paraffinvax inom EES huvudsakligen beror på att Sasol deltog i kartellen under tretton år och att deltagandets varaktighet är en multiplikator som tillämpats på försäljningsvärdet.
- 407 Likaledes förklaras den omständigheten att höjningen på grund av den ledande rollen motsvarar 75 procent av det sammanlagda grundbeloppet för de böter som ålagts alla de övriga deltagarna i kartellen, av att det på marknaden för paraffinvax ledande företaget Sasol som innehar 22,4 procent av denna marknad har haft mycket högre försäljningsintäkter än de övriga deltagarna.
- 408 Ingen av sökandenas jämförelser kan således beaktas inom ramen för en bedömning av huruvida det var proportionerligt att höja grundbeloppet för böterna med 50 procent på grund av den ledande rollen i kartellen.
- 409 Tribunalen har däremot, under förhållanden som var analoga med omständigheterna i förevarande mål och inom ramen för den prövning den gjorde med stöd av sin obegränsade behörighet, tidigare slagit fast att en höjning med 50 procent av böternas grundbelopp på ett lämpligt sätt avspeglade den ännu mer skadliga verkan av överträdelsen som var en följd av den ledande rollen i kartellen (domen i det ovan i punkt 359 nämnda målet Koninklijke Wegenbouw Stevin mot kommissionen, punkt 302).
- 410 För övrigt ska det framhållas att höjningen av grundbeloppet för böterna inte rör frågan om den ekonomiska kapaciteten hos det företag som hållits ansvarigt för överträdelsen. Vid beräkningen användes ett tak för de sammanlagda böterna på 10 procent av företagets årsomsättning. Sökandenas argument härvidlag är således verkningslösa.
- 411 Med hänsyn till omständigheterna i målet och de uppgifter som kommissionen sammanställt, vilka visar att Sasol hade en ledande roll i kartellen, finner tribunalen att kommissionen inte åsidosatte proportionalitetsprincipen och inte höjde grundbeloppet för böterna orimligt mycket genom att tillämpa en höjning med 50 procent på grund av denna ledande roll.

412 Följaktligen kan inte de anmärkningar godtas som avser åsidosättande av likabehandlingsprincipen och proportionalitetsprincipen.

413 Mot bakgrund av det ovan anförda kan talan inte bifallas vad avser den femte grunden.

6. Den sjunde grunden: Underlåtenhet att bevilja Sasol fullständig immunitet vad angår vissa delar av böterna

414 Sökandena har gjort gällande att kommissionen gjorde en felaktig rättstillämpning och åsidosatte punkt 23 i 2002 års meddelande om samarbete när den till stöd för de böter som skulle åläggas Sasol lade flera omständigheter som företaget frivilligt tillhandahållit, som var okända för kommissionen före Sasols uttalande och som fick en påtaglig och direkt inverkan på bedömningen av överträdelsens allvar och varaktighet.

415 I skäl 741 i det angripna beslutet fann kommissionen att den bevisning som Sasol tillhandahållit efter inspektionerna i två meddelanden som inkom i april och maj 2005 och i bilagorna till dessa, bidrog med ett påtagligt mervärde, i den mening som avses i 2002 års meddelande om samarbete, genom att de stärkte kommissionens förmåga att bevisa de faktiska omständigheterna i samband med kartellen.

416 Vidare hävdade kommissionen i skäl 743 i det angripna beslutet att de första bevis som hade en direkt inverkan på fastställandet av kartellens varaktighet inte hade tillhandahållits av Sasol, utan hade upptäckts vid inspektionerna. Det rörde sig om MOL:s anteckningar och protokollen från Sasols "Blauer Salon-möten" vilka ingick i Shells begäran om immunitet.

417 På denna grund tillämpade kommissionen enligt skäl 749 i det angripna beslutet, en nedsättning med 50 procent av grundbeloppet för de böter som påförts Sasol, det vill säga den enligt 2002 års meddelande om samarbete högsta tillåtna nedsättningen av böter för ett företag som inte var det första att avslöja att det förelåg en kartell, då det i förevarande fall var Shell.

Den första delgrunden: De tekniska möten som hölls före år 2000

418 Sökandena har gjort gällande att det tidigaste möte som Shell nämnde i sin begäran om förmånlig behandling var det möte som hölls i Budapest den 3 och den 4 februari 2000. Shells uttalande innehöll inte något konkret bevis angående de möten som hållits före det datumet. Kommissionen borde ha grundat sig på Sasols uttalande för att visa att vissa möten hållits, särskilt vad gäller tiden mellan år 1995 och år 2000.

419 Vad beträffar MOL:s anteckningar och de protokoll från "Blauer Salon-mötena" som påträffades vid inspektionerna och utgjorde bevisning som låg före Sasols frivilliga meddelanden i tiden, anser sökandena att dessa källor inte omfattade alla de möten som nämndes i kommissionens beslut och att de upplysningar som dessa anteckningar innehöll mestadels inte var tillräckligt utförliga för att bevisa hur länge överträdelsen pågick. Sökandena har åberopat sju tekniska möten som hölls mellan år 1996 och år 2001 angående vilka väsentliga upplysningar som datum, plats, deltagarnas identitet och konkurrensbegränsande innehåll kunde visas med den grad av tillförlitlighet som krävs enbart tack vare Sasols begäran om förmånlig behandling.

420 Sökandena anser följaktligen att det var på grundval av uppgifter som Sasol tillhandahöll som kommissionen kunde styrka att det pågick en överträdelse mellan år 1992 och år 1999. De har följaktligen begärt att tribunalen ska ändra det angripna beslutet och bevilja dem full immunitet avseende den del av överträdelsen som hänför sig till tiden mellan år 1992 och år 1999.

421 Det måste slås fast att sökandenas argument inte bekräftas vare sig av innehållet i det angripna beslutet eller av de handlingar som anges däri.

- 422 Vad angår perioden mellan det första mötet år 1992 och det åttonde mötet den 27 januari 1995, förfogade kommissionen över upplysningar om kartellen som kom från andra källor än Sasols begäran om förmånlig behandling, nämligen från MOL:s anteckningar och protokoll från Sasols "Blauer Salon-möten" som rörde dessa möten vilka påträffades vid inspektionerna. Det rör sig om de tekniska mötena den 3 och den 4 september 1992 (skäl 126 i det angripna beslutet), den 26 mars 1993 (skäl 129 i det angripna beslutet), den 2 juni 1993 (skäl 130 i det angripna beslutet), den 25 oktober 1993 (skäl 131 i det angripna beslutet), den 24 juni 1994 (skäl 132 i det angripna beslutet), den 30 september 1994 (skäl 133 i det angripna beslutet) och den 27 januari 1995 (skäl 134 i det angripna beslutet). MOL:s anteckningar och protokollen från Sasols "Blauer Salon-möten", vilka nämns i det angripna beslutet, gjorde det möjligt för kommissionen att fastställa deltagarnas identitet, datum och plats för mötena samt till och med i de flesta fall innehållet i diskussionerna och deras konkurrensbegränsande karaktär.
- 423 Vad beträffar tiden mellan det nionde mötet den 16 och 17 mars 1995 och det tjuogoandra mötet den 27 och den 28 oktober 1999, gjorde Sasols uttalanden det möjligt att upplysa kommissionen om endast tre möten, det vill säga den 12 och den 13 januari 1999 (skäl 150 i det angripna beslutet), den 2 och den 3 mars 1999 (skäl 151 i det angripna beslutet) samt den 23 och den 24 september 1999 (skäl 155 i det angripna beslutet). Däremot kunde kommissionen fastställa att det hållits fyra möten, nämligen den 22 och den 23 juni 1995 (skäl 136 i det angripna beslutet), den 14 och den 15 maj 1996 (skäl 140 i det angripna beslutet), den 12 och den 13 februari 1998 (skäl 146 i det angripna beslutet) samt den 8 och den 9 juli 1999 (skäl 154 i det angripna beslutet) på grundval av MOL:s anteckningar som påträffats vid inspektionerna. Dessutom kunde kommissionen även rekonstruera innehållet i två av dessa möten med stöd av bevis som den erhållit vid inspektionerna.
- 424 Härav följer att den bevisning som kommissionen förfogade över innan Sasols uttalanden inkommit gjorde det möjligt för den att slå fast att överträdelsen pågick under perioden före den 3 februari 2000. Följaktligen ska sökandenas påståenden lämnas utan avseende.
- 425 Sökandena kan inte heller göra gällande att de upplysningar som finns i MOL:s anteckningar och protokollen från "Blauer Salon-mötena" är fragmentariska.
- 426 Det kan nämnas att MOL:s anteckningar är handskrivna anteckningar som fördes under mötena av en person som närvarade vid dem och att deras innehåll är strukturerat och relativt detaljerat. De har således ett mycket högt bevisvärde. Vad angår protokollen från Sasols "Blauer Salon-möten" rör det sig om handlingar som härrör från tiden för överträdelsen och som har upprättats (*in tempore non suspecto*) det vill säga kort tid efter det tekniska möte som de hänvisar till. De har således ett mycket högt bevisvärde.
- 427 Enligt den rättspraxis som angetts ovan i punkt 230 kan det, med beaktande av kartellers hemliga karaktär, inte krävas att kommissionen ska förebbringa bevisning som på ett uttryckligt sätt påvisar att de berörda aktörerna varit i kontakt med varandra. Den fragmentariska och utspridda bevisning som kommissionen kan ha tillgång till bör i vilket fall som helst kunna kompletteras med slutsatser som möjliggör en rekonstruktion av de relevanta omständigheterna. Att ett konkurrensbegränsande förfarande eller avtal förelegat kan alltså härledas ur ett antal sammanträffanden och indicier som när de beaktas tillsammans, och annan hållbar förklaring saknas, kan utgöra bevisning för att en överträdelse av konkurrensreglerna har skett.
- 428 De anteckningar och protokoll som nämnts ovan utgör bevis på vilka kommissionen med giltig verkan kunde grunda konstaterandet att kartellen redan existerade mellan år 1992 och år 1999.
- 429 Visserligen har Sasols båda meddelanden underlättat kommissionens arbete genom att förebbringa ytterligare bevisning och förtydliganden angående tolkningen av annan tillgänglig bevisning. Detta bidrag avspeglas emellertid på ett lämpligt sätt i procentsatsen på den nedsättning av böterna på 50 procent som beviljats Sasol med anledning av dess samarbete.

430 Följaktligen kan talan inte vinna bifall såvitt avser den sjunde grundens första del.

Den andra delgrunden: Uppdelningen av marknader och kunder

431 Det ska erinras om att det anges i skäl 653 i det angripna beslutet, att då det har styrkts att ExxonMobil, MOL, Repsol, RWE, Sasol, Shell och Total också deltog i den uppdelning av marknader och kunder som utgör den andra delen av överträdelsen, fastställdes den proportion av försäljningsvärdet som skulle beaktas i fråga om dessa företag till 18 procent i stället för 17 procent som tillämpades på företag som endast deltog i den första delen av överträdelsen.

432 Sökandena har hävdatt att den information som Shell tillhandahöll i denna fråga före deras uttalanden var fragmentarisk enligt skäl 741 i det angripna beslutet. De har också påstått att den detaljerade bevisningen angående uppdelningen av kunder och/eller marknader framgår av Sasols uttalanden av den 30 april 2005 och den 12 maj 2005.

433 Här räcker det att nämna att de omständigheter som tydligt påvisar att kunderna delades upp under de tekniska mötena, fanns med i MOL:s anteckningar som nämns i det angripna beslutet i skälen 145 och 147, i ett protokoll från Sasol som nämns i skäl 168 i det angripna beslutet samt i en anteckning från Total som nämns i skäl 170 i beslutet. Dessa bevis hade erhållits vid inspektionerna, det vill säga innan Sasols uttalanden inkom.

434 Följaktligen ska sökandenas påståenden lämnas utan avseende.

435 Vad angår de fragmentariska upplysningarna i nämnda anteckningar, är det tillräckligt med en hänvisning till övervägandena i punkterna 426 och 427 ovan.

436 Mot bakgrund av det ovan anförda kan talan inte bifallas vad avser den andra delgrunden och således inte på någon del av den sjunde grunden.

Utöandet av den obegränsade behörigheten och fastställandet av det slutgiltiga bötesbeloppet

437 Tribunalen erinrar om att prövningen av lagenligheten av beslut som fattats av kommissionen kompletteras av att unionsdomstolarna har getts en obegränsad behörighet genom artikel 31 i förordning nr 1/2003, i enlighet med artikel 229 EG och numera i enlighet med artikel 261 FEUF. Förutom att pröva påföljdens lagenlighet är unionsdomstolen behörig att ersätta kommissionens bedömning med sin egen och följaktligen att undanröja, sätta ned eller höja de böter eller viten som ålagts. Den granskning som föreskrivs i fördragen innebär således att unionsdomstolen, i enlighet med vad som krävs enligt principen om ett effektivt domstolsskydd i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, ska kontrollera såväl rättsliga som faktiska omständigheter och att den har behörighet att pröva bevisningen, ogiltigförklara det angripna beslutet och ändra bötesbeloppet (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 8 februari 2007 i mål C-3/06 P, Groupe Danone mot kommissionen, REG 2007, s. I-1331, punkterna 60–62, och förstainstansrättens dom av den 21 oktober 2003 i mål T-368/00, General Motors Nederland och Opel Nederland mot kommissionen, REG 2003, s. II-4491, punkt 181).

438 Tribunalen ska följaktligen, inom ramen för sin obegränsade behörighet, den dag då den träffar sitt avgörande pröva huruvida sökanden ålagts ett bötesbelopp som på ett riktigt sätt speglar hur allvarlig den aktuella överträdelsen är och hur länge den har pågått på ett sådant sätt att nämnda böter är proportionerliga i förhållande till de kriterier som anges i artikel 23.3 i förordning nr 1/2003 (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 11 mars 1999 i mål T-156/94, Aristrain mot kommissionen, REG 1999, s. II-645, punkterna 584–586, och i det ovan i punkt 546 nämnda målet Cheil Jedang mot kommissionen, punkt 93).

439 Tribunalen understryker emellertid att utövandet av den obegränsade behörigheten inte är detsamma som en prövning ex officio och påpekar att förfarandet vid unionsdomstolarna är kontradiktoriskt (domstolens dom av den 8 december 2011 i mål C-386/10 P, Chalkor mot kommissionen REU 2011, s. I-13085, punkt 64).

1. Den sjätte grundens första del: Huruvida ett separat tak saknades vad angår Schumann-perioden

440 Sökandena har erinrat om att Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International inte har hållits ansvariga för den del av överträdelsen som hänför sig till Schumann-perioden (67,5 miljoner euro) och som motsvarar 22 procent av Sasol Wax omsättning. Sasol Wax var det enda bolag som hölls ansvarigt för överträdelsen under Schumann-perioden i egenskap av HOS efterträdare. Kommissionen gjorde emellertid en oriktig bedömning när den underlät att fastställa och tillämpa det tak på 10 procent som föreskrivs i artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 vad gäller Schumann-perioden.

441 De böter som ålades Sasol Wax för Schumann-perioden är orimligt höga och kan förstöra företagets ekonomiska substans, såvida inte Sasol Ltd väljer att frivilligt åta sig att betala böterna, vilket skulle innebära att företaget indirekt åtog sig ansvaret för Schumann-perioden.

442 Kommissionen åsidosatte således artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 och principen att straff och påföljder ska vara individuella. Följaktligen har sökandena begärt att tribunalen ska ogiltigförklara det angripna beslutet till den del Sasol Wax enligt beslutet åläggs böter som överstiger taket på 10 procent av den omsättning som åstadkommits år 2007 av Hans-Otto Schumann och den bolagskoncern som han kontrollerar. Sökandena har vid förhandlingen alternativt yrkat att denna del av böterna ska nedsättas så att beloppet inte utgör mer än 10 procent av Sasol Wax omsättning.

443 Kommissionen anser att den, vid beräkningen av det tak på 10 procent som föreskrivs i artikel 23.2 i förordning nr 1/2003, i enlighet med rättspraxis måste beakta den ekonomiska enheten såsom den är vid tidpunkten för antagandet av det angripna beslutet. För övrigt har kommissionen anfört att varken Schumann eller Vara är det angripna beslutets adressater och enbart av den anledningen kan kommissionen inte tillämpa taket 10 procent på deras omsättning.

444 Enligt rättspraxis avser den övre gränsen på 10 procent av omsättningen det berörda företagets totala omsättning, eftersom endast denna omsättning kan ge en ungefärlig indikation på företagets storlek och inflytande på marknaden (se domen i de ovan i punkt i punkt 227 nämnda förenade målen Cimenteries CBR m.fl. mot kommissionen, punkt 5022, och där angiven rättspraxis). Vidare syftar den övre gränsen särskilt till att skydda företagen mot en orimligt hög bötesnivå som skulle kunna ödelägga deras ekonomiska substans (förstainstansrättens dom i de ovan i punkt 271 nämnda förenade målen Tokai II, punkt 389, och tribunalens dom av den 13 juli 2011 i mål T-138/07, Schindler Holding m.fl. mot kommissionen, REU 2011, s. II-4819, punkt 193).

445 Härav följer att det syfte som eftersträvas med införandet av taket på 10 procent endast kan förverkligas om detta tak till en början tillämpas separat på varje adressat av beslutet om påförande av böter. Det är inte förrän om det därefter visar sig att flera adressater utgör företaget, det vill säga den ekonomiska enhet som är ansvarig för den bestraffade överträdelsen, och detta den dag då beslutet antas, som taket kan beräknas på grundval av den sammanlagda omsättningen för det företaget, det vill säga för alla dess delar tillsammans. Varje adressat av beslutet har däremot rätt att få taket tillämpat individuellt på sig om den ekonomiska enheten under tiden har brutits upp (förstainstansrättens dom i de ovan i punkt 271 nämnda förenade målen Tokai II, punkt 390, tribunalens dom av den 13 september 2010 i mål T-26/06, Trioplast Wittenheim mot kommissionen, ej publicerat i rättsfallssamlingen, punkt 113, och av den 16 november 2011 i mål T-54/06, Kendrion mot kommissionen, ej publicerat i rättsfallssamlingen, punkt 92).

- 446 Det är utrett i förevarande mål att under Schumann-perioden av överträdelsen, utgjorde HOS, sedermera Sasol Wax, inte någon ekonomisk enhet tillsammans med Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International. Vid tidpunkten för antagandet av det angripna beslutet utgjorde emellertid Sasol en ekonomisk enhet tillsammans med de övriga sökandena.
- 447 Det ska för det andra noteras att de domar som kommissionen åberopat i sina skrivelser (förstainstansrättens dom i det ovan i punkt 33 nämnda målet HFB m.fl. mot kommissionen, punkt 528, av den 8 juli 2008 i mål T-52/03, Knauf Gips mot kommissionen, ej publicerad i rättsfallssamlingen, punkt 353, och i de ovan i punkt 271 nämnda förenade målen Tokai II, punkt 389) inte rör situationer där det bolag som var direkt ansvarigt under en period som omfattades av överträdelsen ännu inte utgjorde en ekonomisk enhet tillsammans med de moderbolag som innehade dess aktiekapital vid tidpunkten för beslutets antagande. Följaktligen kan de lösningar som framgår av nämnda domar inte följas bokstavligt, i en faktisk situation som skiljer sig åt på denna avgörande punkt.
- 448 Det bör tilläggas att en av de positiva konsekvenserna av de regler enligt vilka det ska bortses från den formella separationen mellan två bolag och åläggas böter solidariskt på det dotterbolag och det moderbolag som bildar samma företag (se punkterna 31 och 36 ovan) är att risken elimineras för att ett bolag undviker eller minimerar böterna genom att koncentrera den rättsstridiga verksamheten till ett dotterbolag med en försumbar omsättning. Regeln om att taket för böterna måste fastställas med hänsyn till företagets sammanlagda omsättning kan anses säkerställa det resultatet. Ett sådant syfte motarbetas emellertid inte av att taket för böterna differentieras avseende den period av överträdelsen som föregick bildandet av en ekonomisk enhet mellan det dotterbolag som direkt deltar i kartellen och det moderbolag som innehade det vid den tidpunkt då kommissionen antog sitt beslut, när dotterbolagets tillgångar inte har överförts till andra juridiska personer till följd av att det förvärvats och sedan efter det att kartellen upptäckts.
- 449 Kommissionen har inte bestritt sökandenas påstående att, eftersom Sasol Wax inte kan betala den del av böterna som avser Schumann-perioden, vilken motsvarar 22 procent av dess årsomsättning, dess moderbolag Sasol Ltd borde betala en del av böterna i stället för Sasol Wax, nämligen den del av böterna som överstiger taket på 10 procent, vilken Sasol Wax inte anses ha möjlighet att betala.
- 450 Det ska också understrykas att Sasol Wax International, Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd inte kunde dra nytta av den otillåtna verksamheten under Schumann-perioden, då de ännu inte var ägare till Sasol Wax.
- 451 Slutligen ska det beaktas att den omständigheten att en part med solidariskt ansvar för betalning av böter som ålagts för en överträdelse av artikel 81 EG, enligt nationell rätt kan kräva var och en av de övriga gäldenärerna på ersättning av de belopp som har betalats för deras räkning (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 11 april 2013 i mål C-652/11 P, Mindo mot kommissionen, REU 2013, punkterna 36 och 37). I förevarande fall har dock sökandena, utan att motsägas av kommissionen på denna punkt, påpekat svårigheterna med att väcka regresstalan mot Vara och Schumann, eftersom kommissionen inte ålade dessa någon påföljd.
- 452 Följaktligen kan kommissionens olika behandling (se punkterna 187 och 197 ovan) i kombination med avsaknaden av separat tak för de böter som hänförs till Schumann-perioden, göra Sasol Wax Internationals, Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd:s ekonomiska ansvar tyngre för den överträdelse som HOS begått. Den del av böterna som överstiger 10 procent av Sasol Wax omsättning anses nämligen dess moderbolag vara skyldiga att betala, medan den omständigheten att Vara och Schumann inte ålades solidariskt ansvar kan påverka den slutliga fördelningen av böterna vid de nationella domstolarna till nackdel för sökandena, i synnerhet för Sasol Wax nuvarande tre moderbolag.

453 Mot bakgrund av det ovan anförda finner tribunalen att det under de rådande särskilda förhållandena är rimligt att fastställa ett tak på 10 procent av företagets omsättning år 2007 för den del av böterna som ålades Sasol Wax för den överträdelse som begicks under Schumann-perioden. Då denna omsättning uppgick till 308 600 000 euro, ska den del av böterna som ålades Sasol Wax för denna period av överträdelsen fastställas till 30 860 000 euro.

454 Den del av böterna som fastställts på detta sätt påverkar inte en senare bedömning från kommissionens sida av förevarande doms inverkan i detta hänseende.

2. Den sjätte grundens andra del: Huruvida ett separat tak saknades vad angår tiden för det gemensamma företaget, vilken prövades i samband med att talan bifölls på den första grunden

455 Sökandena har upprepat att Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd inte kan hållas ansvariga för tiden för det gemensamma företaget och Sasol-perioden. Härav följer att den del av böterna som hänför sig till dessa tidsperioder borde fastställas till högst 10 procent av Sasol Wax omsättning eller för det fall tribunalen skulle bedöma att Schumann Sasol och Schumann Sasol International samt Sasol Wax och Sasol Wax International bildade en ekonomisk enhet under de respektive tidsperioderna, till 10 procent av den omsättning som Sasol Wax International hade under år 2007.

456 Såsom framgår av prövningen av den andra grunden, ska det angripna beslutet fastställas i den mån kommissionen fann att Schumann Sasol och Schumann Sasol International utgjorde en ekonomisk enhet liksom deras efterträdare Sasol Wax och Sasol Wax International.

457 Det ska emellertid erinras om att på grundval av slutsatserna angående den första grunden, ska det angripna beslutet ändras i den mån kommissionen höll Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd ansvariga för den överträdelse som begicks av den ekonomiska enhet som utgjordes av Schumann Sasol och Schumann Sasol International.

458 Inledningsvis bör nämnas att den del av böterna som påfördes Sasol Wax och Sasol Wax International avseende tiden för det gemensamma företaget (179 657 803 euro) vida överstiger 10 procent av Sasol Wax Internationals omsättning (480 800 000 euro år 2007).

459 För det andra har kommissionen inte bestritt sökandenas påstående att, eftersom Sasol Wax International inte kan betala hela bötesbeloppet avseende tiden för det gemensamma företaget, moderbolaget Sasol Ltd borde betala en del av böterna i dess ställe, nämligen den del som överstiger taket på 10 procent och som Sasol Wax International inte anses ha möjlighet att betala.

460 Det måste vidare konstateras att den oriktiga bedömning som upptäckts inom ramen för den första grunden gör att omfattningen av det företag som begick överträdelsen under tiden för det gemensamma företaget kan ifrågasättas. Att olika bolag hålls solidariskt ansvariga för den överträdelse som Schumann Sasol begick förutsätter dessutom ett föregående konstaterande av att de tillsammans utgjorde ett enda företag i den mening som avses i artikel 81 EG vid den tid då överträdelsen begicks. Då begreppet företag i förevarande fall erhållit en felaktig definition, är det inte uteslutet att kommissionen, om den inte hade begått några misstag, skulle ha fastställt att Vara och Schumann var solidariskt ansvariga för den överträdelse som direkt begicks av Schumann Sasol.

461 Med avseende på den rättspraxis som nämns ovan i punkt 451, konstaterar tribunalen att den i flera avseenden oriktiga bedömningen angående definitionen av det företag som begick överträdelsen under tiden för det gemensamma företaget, i kombination med att ett separat tak inte angavs för den del av böterna som hänför sig till nämnda period kan förvärpa de ekonomiska följderna för sökandena av den överträdelse som direkt begåtts av Schumann Sasol. Den del av böterna som överstiger 10 procent av Sasol Wax Internationals omsättning anses nämligen dess moderbolag vara skyldiga att betala, medan

avsaknaden av solidariskt ansvar för Vara och Schümann kan påverka den slutliga fördelningen av böterna vid de nationella domstolarna till nackdel för sökandena, i synnerhet för Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd.

462 Mot bakgrund av det ovan anförda finner tribunalen att det under rådande särskilda förhållanden är lämpligt att fastställa ett tak på 10 procent av det gemensamma företags omsättning år 2007 för den del av böterna som ålades Sasol Wax och Schümann Sasol International för den överträdelse som begicks under tiden för det gemensamma företaget. Då det gemensamma företags omsättning uppgick till 480 800 000 euro, ska den del av böterna som ålades Sasol Wax och Sasol Wax International, nedsättas till 48 080 000 euro.

463 Den del av böterna som fastställts på detta sätt påverkar inte en senare bedömning från kommissionens sida av förevarande doms inverkan i detta hänseende.

3. Den del av böterna som avser Sasol-perioden

464 Vad slutligen angår Sasol-perioden av överträdelsen och de därtill hörande böter som uppgår till 71 042 197 euro, bedömer tribunalen med utövande av sin obegränsade behörighet att de böter som ålagts sökandena är rimliga med hänsyn till överträdelsens allvar och varaktighet.

Rättegångskostnader

465 Enligt artikel 87.3 i rättegångsreglerna kan tribunalen om parterna ömsom tappar målet på en eller flera punkter eller om särskilda omständigheter motiverar det, besluta att kostnaderna ska delas eller att vardera parten ska bära sin kostnad.

466 I förevarande mål har talan vunnit bifall vad avser tre av de sju grunder som sökandena har åberopat och de böter som ålagts var och en av dem har väsentligen nedsatts. Det är därför skäligt att förplikta kommissionen att bära sin egen rättegångskostnad och ersätta två tredjedelar av sökandenas rättegångskostnader. Sökandena ska således bära en tredjedel av sina rättegångskostnader.

Mot denna bakgrund beslutar

TRIBUNALEN (tredje avdelningen)

följande:

- 1) **Artikel 1 i kommissionens beslut K(2008) 5476 slutlig av den 1 oktober 2008 om ett förfarande enligt artikel 81 [EG] och artikel 53 i EES-avtalet (ärende COMP/C.39181 – Ljusmassa) ogiltigförklaras till den del Europeiska kommissionen där slog fast att Sasol Holding in Germany GmbH och Sasol Limited hade deltagit i överträdelsen före den 1 juli 2002.**
- 2) **De böter som ålagts Sasol Wax GmbH nedsätts till 149 982 197 euro, för vilkas betalning Sasol Wax International AG ska ansvara solidariskt med 119 122 197 euro samt Sasol och Sasol Holding in Germany ska ansvara solidariskt med 71 042 197 euro.**
- 3) **Talan ogillas i övrigt.**
- 4) **Kommissionen förpliktas att bära sina egna rättegångskostnader samt ersätta två tredjedelar av de rättegångskostnader som uppkommit för Sasol, Sasol Holding in Germany, Sasol Wax International och Sasol Wax.**

5) Sasol, Sasol Holding in Germany, Sasol Wax International och Sasol Wax ska bära en tredjedel av sina egna rättegångskostnader.

Czúcz

Labucka

Gratsias

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den

Underskrifter

Innehållsförteckning

Bakgrund till tvisten	2
1. Administrativt förfarande och antagande av det angripna beslutet	2
2. Sasol- och Varakoncernens struktur samt det faktum att moderbolagen tillskrivits ansvar i det angripna beslutet	5
Förfarandet och parternas yrkanden	6
Rättslig bedömning	6
1. Den första grunden:Huruvida Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International felaktigt tillskrevs ansvar för överträdelsen vad gäller tiden för det gemensamma företaget.....	7
Inledande synpunkter	7
Det angripna beslutetII – 21.....	9
Åtskillnaden mellan begreppen ”kontroll” och ”verkligt utövande av ett avgörande inflytande” i samband med artikel 81 EG	10
Huruvida kommissionens konstaterande att Sasol Holding in Germany och Sasol Ltd skulle tillskrivas ansvaret för Schümann Sasol Internationals överträdelse var välgrundat	12
Schümann Sasol Internationals ledning	13
B. I:s roll	14
Fastställandet av vilka beslut som fattades av ledningen för Schümann Sasol International	17
Den operationella driftens relevans	18
Slutsats angående ledningen för Schümann Sasol International	19
Schümann Sasol Internationals kontrollorgan och bolagsstämma	20
Huruvida Sasol Holding in Germany i realiteten utövade ett avgörande inflytande över Schümann Sasol Internationals beteende på marknaden	20
Sökandenas bevisning	21

2. Den andra grunden: Sasol Ltd, Sasol Holding in Germany och Sasol Wax International har felaktigt hållits ansvariga för överträdelsen vad gäller Sasol-perioden	21
Den första delgrunden: Felaktig rättstillämpning vad angår möjligheten att hålla ett moderbolag ansvarigt för en överträdelse som dess dotterbolag begått enbart med stöd av en presumtion som grundas på ett innehav av 100 procent av aktiekapitalet	21
Den andra delgrunden: Det påstått oriktiga konstaterandet att presumtionen inte har motbevisats	23
Det angripna beslutet	9
Allmänna synpunkter	24
Den operationella driften av Sasol Wax	25
De strategiska affärsbesluten	26
Huruvida presumtionen kan motbevisas	26
Slutsats	27
Sökandenas bevisning	27
3. Den tredje grunden: Den omständigheten att Vara inte betraktats som solidariskt ansvarigt under Schumann-perioden och tiden för det gemensamma företaget	28
4. Den fjärde grunden: Felaktig fastställelse av ett grundbelopp för böterna	31
Den första delgrunden: Avsaknad av giltig rättslig grund i det angripna beslutet	31
Den andra delgrunden: Huruvida försäljningen av mikrovax felaktigt inbegreps i Sasols försäljningsvärde	34
Principerna för bevisvärdering	34
Det angripna beslutet och uttalanden av deltagare i kartellen	37
Den påstådda avsaknaden av prisöverenskommelser om mikrovax	38
Den skriftliga bevisningen angående mikrovax	39
Sökandenas övriga argument	41
Den tredje grunden: Fel vid beräkningen av böternas grundbelopp vad beträffar råparaffin	42
Sökandenas deltagande i den del av överträdelsen som avsåg råparaffin mellan den 30 oktober 1997 och den 12 maj 2004	42
Huruvida det var oproportionerligt att tillämpa en koefficient på 15 procent på omsättningen på försäljningen av råparaffin	47
Den fjärde delgrunden: Differentierade grundbelopp för böterna fastställdes inte i förhållande till de olika perioder som bolagen deltog i kartellen	49
5. Den femte grunden: Huruvida Sasols ledande roll fastställdes felaktigt	51
Det angripna beslutet	23

Tillämplig rättspraxis	53
Huruvida motiveringsskyldigheten iaktogs i samband med konstaterandet att Sasol haft en ledande roll	54
Bedömningen i sak av de uppgifter som kommissionen sammanställde till stöd för slutsatsen angående Sasols ledande roll	55
Huruvida höjningen med 50 procent av grundbeloppet för böterna på grund av en ledande roll var orimlig, oproportionerlig och diskriminerande	58
6. Den sjunde grunden: Underlåtenhet att bevilja Sasol fullständig immunitet vad angår vissa delar av böterna	60
Den första delgrunden: De tekniska möten som hölls före år 2000	60
Den andra delgrunden: Uppdelningen av marknader och kunder	62
Utöandet av den obegränsade behörigheten och fastställandet av det slutgiltiga bötesbeloppet	62
1. Den sjätte grundens första del: Huruvida ett separat tak saknades vad angår Schumann-perioden	63
2. Den sjätte grundens andra del: Huruvida ett separat tak saknades vad angår tiden för det gemensamma företaget, vilken prövades i samband med att talan bifölls på den första grunden	65
3. Den del av böterna som avser Sasol-perioden	66
Rättegångskostnader	66